

SUOMALAISTEN KOKEMAT VÄKIVALLAN PELOT
RIKOSUHRIPERUSTAISUUS- JA YLEISTURVATTO-
MUUSHYPOTEESEIEN NÄKÖKULMASTA

Sosiaalisen huono-osaisuuden yhteys väkivallan pelkoihin

Sanna Lotta Katariina Tanskanen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty
Valtiotieteellinen tiedekunta

Laitos – Institution – Department
Sosiaalitieteiden laitos

Tekijä – Författare – Author
Tanskanen, Sanna Lotta Katariina

Työn nimi – Arbetets titel – Title
Suomalaisten kokemat väkivallan pelot rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteesien näkökulmasta
– Sosiaalisen huono-osaisuuden yhteys väkivallan pelkoihin

Oppiaine – Läroämne – Subject
Sosiologia

Työn laji – Arbetets art – Level
Pro gradu

Aika – Datum – Month and year
Joulukuu 2017

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
85 + liitteet

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Tutkielman tavoitteena on kuvata suomalaisten kokemia väkivallan pelkoja ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä. Väkivallan pelot kuuluvat rikospelkoihin. Rikospelot ovat yleistyneet modernissa yhteiskunnassa. Ilmiön taustalla on arvioitu vaikuttavan yhteiskunnallinen muutos, jossa pelot ovat luonnollistuneet osaksi kaikkien arkea, vaikka varsinaisia vaaroja on nykyisin vähemmän. Tämän lisäksi rikospelot on yhdistetty vieraan pelkoon ja urbaaniin turvattomuuteen. Rikospelkoja tuotetaan sosiaalisesti, joten yksilöiden määritelmät väkivallasta voivat vaikuttaa rikospelkoihin.

Rikospelot ovat paljon tutkittu aihe ja niiden muodostumista on selitetty useilla tekijöillä kuten rikosuhrikokemuksilla, yksilön ja ympäristön ominaisuuksilla sekä haavoittuvuudella. Tutkielmassa pyritään selvittämään, onko sosiaalisella huono-osaisuudella ja omilla uhrikokemuksilla yhteys suomalaisten väkivallan pelkoihin. Väkivallan pelkoja tarkastellaan rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteesien näkökulmasta. Rikosuhriperustaisuushypoteesissa rikospelkojen taustalla vaikuttavat rikosuhrikokemukset: mitä enemmän niitä on, sitä enemmän pelätään. Yleisturvattomuushypoteesi puolestaan olettaa, että rikospelkoihin heijastetaan muita epävarmuuksia, eivätkä ne joudu ainoastaan objektiivisesta riskistä joutua rikoksen uhriksi. Tutkielmassa tarkastellaan katu-, työpaikka- ja perheväkivallan pelkoja ja selittävätkö samat tekijät näitä pelkoja. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on sosiaalisen huono-osaisuuden yhteys väkivallan pelkoihin, tätä tarkastellaan myös siitä näkökulmasta riippuuko omien uhrikokemusten yhteys väkivallan pelkoihin huono-osaisuudesta.

Tutkielman aineistona on vuoden 2014 Kansallinen rikosuhritutkimus (KRT). KRT on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toteuttama kansallisesti edustava kyselytutkimus 15–74 -vuotiaista suomalaisista. Vuonna 2014 kyselyyn vastasi yhteensä 6 792 Suomessa vakituisesti asuvaa henkilöä. Kyselyn vastausprosentti oli 48,5. Tutkielman analyysimenetelmänä käytetään logistista regressioanalyysia.

Rikosuhriperustaisuushypoteesi sai tulosten perusteella vahvistusta, sillä uhrikokemukset lisäsivät suomalaisten riskiä kokea väkivallan pelkoja. Parhaiten rikosuhriperustaisuushypoteesi päti perheväkivallan pelkoon, johon olivat yhteydessä lähinnä rikosuhrikokemukset, varsinkin fyysisen väkivallan kokeminen. Yleisturvattomuushypoteesi sai tuloksissa tukea katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkojen osalta. Katuväkivallan pelkoon on yhteydessä lähes kaikki analysissa mukana olleet muuttujat. Työpaikkaväkivallan pelon riskiä lisäsivät eniten väkivallalla uhkaamisen uhrikokemusten, sukupuolen sekä hankalaksi koetun toimeentulon muuttujat. Työpaikkaväkivallan pelko voi liittyä enemmän itse ilmiöön. Tulosten perusteella suomalaisten väkivallan pelkoon vaikuttavat tekijät riippuvat osin tarkastellusta väkivaltatyyppistä. Taustalla voi vaikuttaa väkivaltatyyppien erilainen ennustettavuus ja erilaiset tekijäprofiilit.

Sosiaalista huono-osaisuutta kuvaavien muuttujien yhteys katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoihin pysyi vahvana uhrikokemusten vakioimisen jälkeen. Sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujista heikoksi koettu toimeentulo sekä korkeaksi koettu asuinalueen epäjärjestys lisäsivät eniten riskiä pelätä näitä väkivaltatyyppisiä. Interaktiotarkasteluissa havaittiin, että osan muuttujien kohdalla parempiosaisien pelko kasvaa voimakkaammin uhrikokemusten jälkeen, huono-osaisilla uhrikokemus ei juurikaan korotanut heidän riskiään kokea väkivallan pelkoa. Uhrikokemus voi muuttaa enemmän hyväosaisten turvallisiksi kokemaa elämää ja tuoda turvattomuuden osaksi heidän arkeansa. Huono-osaisille turvattomuus olisi voimakkaammin läsnä riippumatta henkilökohtaisista uhrikokemuksistaan. Taustalla voi vaikuttaa myös ryhmien erilaiset määritelmät väkivallasta. Tutkielman perusteella sosiaalinen huono-osaisuus on yhteydessä suomalaisten kokemiin väkivallan pelkoihin ja sillä vaikuttaisi olevan tärkeä rooli väkivallan pelon yksilötasoisien vaihtelun selittäjänä. Suomalaisten väkivallan pelot eivät siis ole yhteydessä ainoastaan koettuun väkivaltaan, vaan niihin yhdistyy myös piirteitä laajemmasta epävarmuudesta ja turvattomuudesta.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Rikospelot, väkivallan pelot, sosiaalinen huono-osaisuus, yleisturvattomuushypoteesi, rikosuhriperustaisuushypoteesi

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Rikospelkojen ilmeneminen yhteiskunnassa.....	7
2.1 Rikospelot ja turvattomuus.....	7
2.2 Yhteiskunnallisen tilanteen heijastuminen rikospelkoihin.....	12
3 Hypoteesit rikospelkojen muodostumisesta: rikosuhrikokemukset vai yleisturvattomuus	17
3.1 Rikosuhriperustaisuushypoteesi	18
3.2 Yleisturvattomuushypoteesi	19
4 Katsaus aikaisempaan rikospelkotutkimukseen	25
4.1 Rikospelkojen mittaamisen moniulotteisuus.....	25
4.2 Rikospelkotutkimuksen yleisiä tuloksia	28
4.3 Suomalaisten rikospelot ja turvattomuus	32
5 Aineisto ja menetelmä.....	37
5.1 Kansallinen rikosuhritutkimus 2014	37
5.2 Selitettävä muuttuja.....	37
5.3 Selittävät muuttujat.....	39
5.4 Logistinen regressioanalyysi	41
6 Tulokset.....	44
6.1 Aineiston kuvailu	44
6.2 Logistiset regressiomallit väkivallan peloista	49
6.2.1 Katuväkivallan pelko	49
6.2.2 Työpaikkaväkivallan pelko.....	51
6.2.3 Perheväkivallan pelko.....	53
6.2.4 Yhteenveto	54
6.3 Interaktiotarkastelut.....	56
7 Johtopäätökset.....	62
7.1 Yhteenveto ja keskustelua tuloksista.....	62
7.2 Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimusehdotukset	72
7.3 Lopuksi	79
LÄHTEET	81
LIITTEET	

1 Johdanto

Rikospelot voidaan määritellä merkittäväksi sosiaalisesti ongelmaksi, koska ne vaikuttavat häiritsevästi yksilön ja yhteisön elämänlaatuun (Box, Hale & Andrews 1988, 341). Käsitteenä rikospelot summaavat yhteen huolia sosiaalisesta, psykologisesta ja ontologisesti turvallisuudesta (Gray, Jackson & Farrall 2012, 273). Rikospelkojen on arvioitu olevan yleisempiä kuin rikoksen uhriksi joutumisen. Rikospelot voivat lisätä yksilöiden eristäytyneisyyden ja haavoittuvuuden tunnetta sekä alentaa heidän hyvinvointiaan. Seurauksena voi olla yhteisöstä vetäytyminen ja sitä kautta kuuluvuuden tunteen aleneminen. Yksilöiden henkilökohtaisten tuntemusten lisäksi rikospeloilla voi olla myös laajempia seurauksia, jotka voivat ulottua koko yhteisön tasolle. Rikospelot voivat jakaa ympäristöä vahvistamalla sosiaalista jakoa köyhien ja rikkaiden välillä. Varakkaimmilla on mahdollisuus suojautua rikoksilta tai he voivat muuttaa pois alueilta, joissa on enemmän rikollisuutta ja muuta epäjärjestystä. Muuttoliikkeen seurauksena rikollisuus voi keskittyä alueille, joissa on jo ennestään enemmän sosiaalista huono-osaisuutta. (Hale 1996, 79–83.) Turvattoman tuntuisia ja huonomaineisia alueita vältellään yleisemmin ja tällaisen välttämiskäyttäytymisen välityksellä rikospelot voivat polarisoida kaupunkitilaa, jonka seurauksena näistä alueista tulee entistäkin hiljaisempia ja vältellympiä (Koskela 2009, 38). Tällainen epämuodollisen sosiaalisen kontrollin väheneminen voi paradoksaalisesti lisätä riskiä joutua rikoksen uhriksi (Hale 1996, 79–83). Rikospeloilla on ilmiönä taloudellinen, kulttuurinen, poliittinen ja psykologinen ulottuvuus ja niiden seuraukset voivat olla globaaleja, kansallisia ja paikallisia (Gray ym. 2012, 277).

Tutkimusten perusteella rikospelot ovat merkittävä ilmiö nykyajan länsimaalaisissa yhteiskunnissa ja sitä esiintyy myös uusissa teollistuneissa maissa (Gray ym. 2012, 268). Rikospeloista on tehty paljon kansainvälistä tutkimusta ja rikospelkoja on selitetty useilla eri tekijöillä kuten haavoittuvuudella, yksilön ja ympäristön ominaisuuksilla sekä rikosuhrikokemuksilla. Collins (2016) tutki 114:a rikospelkoja käsittelevää tutkimusta. Meta-analyysin tulosten mukaan korkeampaa rikospelkoa ennusti parhaiten sukupuoli (naiset pelkäsivät enemmän kuin miehet), aikaisempi uhrikokemus sekä asuinalue, jonne oli keskittynyt rikollisuutta tai epäjärjestystä. Asuinalueen epäjärjestys ja yhteispystyvyys olivat suhteessa toisiinsa, mutta analyysin mukaan ne olivat enemmän yhteydessä rikospelkoihin kuin poliisityytyväisyys, taloudellinen huono-osaisuus tai alueen rikosluvut. Iän ja rikospelkojen välillä ei löytynyt yhteyttä tai se oli ainakin vähäisempi kuin muiden muuttajien, sama ilmeni koulutuksen ja rikospelkojen välillä. (Collins 2016.)

Laajemman yhteiskunnallisen tilanteen ja yhteisössä tapahtuvien muutoksien on arvioitu vaikuttavan rikospelkojen taustalla. Useiden tutkimusten mukaan yksilöiden rikospelot olisivat selitettävissä ahdistuksella, joka liittyy paikalliseen ympäristöön, eristyneisyyden tunteeseen sekä poliittisen ja taloudellisen vallan puuttumiseen; näistä tekijöistä kumpuava ahdistus siirretään rikollisuuteen liittyviin ongelmiin ja niiden pelkoon. (Hale 1996, 116–117.) Sosiaalisen huono-osaisuuden on havaittu olevan yhteydessä turvattomuuteen ja rikospelkoihin: heikommin toimeentulevat kokevat elämän erilaiset epävarmuudet voimakkaammin ja rikospelot ovat yksi osa tässä heidän kokemassaan epävarmuuksien jatkumossa (Pantazis 2000). Heikon taloudellisen tilanteen on havaittu lisäävän rikospelkoja, varsinkin niiden kohdalla, jotka asuvat alueilla, joille keskittyy huono-osaisuutta sekä epäjärjestystä (mm. Larsson 2009; Nilson & Estrada 2003; Pantazis 2000). Sosiaalinen huono-osaisuus voisi siis aiheuttaa yleistä turvattomuuden ja epävarmuuden tunnetta, joka heijastettaisiin rikospelkoihin.

Rikospelkojen lisääntyminen on ollut havaittavissa myös Suomessa ja tämä muutos on niin ikään yhdistetty sosiaalisen huono-osaisuuden tekijöihin sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin. 1990-luvun Suomessa lama ja sen myötä kasvava työttömyys toivat mukanaan yleisen epävarmuuden lisääntymisen. Samaan aikaan suomalaisten kokema turvattomuus ja väkivallan pelko kasvoivat, vaikka koettu väkivalta ei lisääntynyt. (Koskela 2009, 65–68.) Suomalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että sosiaalisen huono-osaisuuden muuttajat vaikuttavat rikospelkoihin (mm. Smolej & Kivivuori, 2006; Kääriäinen 2002). Kattavaa esitystä oman huono-osaisuuden, asuinalueen huono-osaisuuden ja väkivallan kokemusten yhteydestä eri väkivaltatyyppeihin pelkoon ei kuitenkaan ole tehty. Laaja katsaus muuttujiin, jotka ovat yhteydessä aikuisväestön kokemuksiin väkivallan pelkoihin, puuttuu.

Tässä tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan suomalaisen aikuisväestön väkivallan pelkoihin yhteydessä olevia muuttujia. Aineistona tutkimuksessa on Kansallinen rikosuhritutkimus 2014, joka on edustava otos suomalaisesta aikuisväestöstä. Tämän uuden kansallisen tutkimuksen aineistoa ei ole vielä aikaisemmin tutkittu rikospelkoja selittävien tekijöiden näkökulmasta. Tarkastelu kohdistetaan eri väkivaltatyyppeihin pelkoon, eli ilmiö jaetaan katuväkivallan, työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan pelkoihin. Tarkoituksena on selvittää, miten muuttajat yhdistyvät eri väkivallan pelkoihin. Erityisen huomion kohteena on, miten sosiaalinen huono-osaisuus vaikuttaa suomalaisten väkivallan pelkoihin. Teoriaosuudessa viitataan usein yleisesti rikospelkoihin väkivallan pelon sijaan. Tämä

johtuu siitä, että suurin osa tutkimuksista ja teoreettisista käsitteistä keskittyvät laajemman rikospelon käsitteeseen, väkivallan pelon sijaan.

Rikospelkojen selitykseksi on tarjottu useita teoreettisia viitekehyksiä. Tässä tutkielmassa väkivallan pelkoa selittävät tekijät jaetaan karkeasti *rikosuhriperustaisuus-* ja *yleisturvattomuushypoteeseihin*. Rikosuhriperustaisuushypoteesin mukaan väkivallan pelot muodostuvat ensijaisten uhrikokemusten, eli itse koetun väkivallan perusteella. Tämän lisäksi myös toissijaiset eli toisten uhrikokemukset voivat vaikuttaa rikospelkoihin. Tässä tutkielmassa uhrikokemukset rajataan ensisijaisiin uhrikokemuksiin. Yleisturvattomuushypoteesin mukaan yleinen epävarmuus heijastuu ja kanavoituu rikospeloiksi, tässä tutkielmassa tarkemmin väkivallan peloiksi. Hypoteesi olettaa, että sosiaalinen huono-osaisuus olisi yhteydessä väkivallan pelkoihin tämän mekanismin välityksellä, eikä niinkään siksi, että huono-osaiset kokisivat enemmän väkivaltaa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, missä määrin suomalaisten eri väkivallan pelot ovat yhteydessä yksilön huono-osaisuuden kokemuksiin ja missä määrin ne puolestaan ovat yhteydessä omiin rikosuhrikokemuksiin.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Onko sosiaalisella huono-osaisuudella ja omilla uhrikokemuksilla yhteys suomalaisten väkivallan pelkoihin. Millainen yhteys on?
2. Selittävätkö samat tekijät katuväkivallan, työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan pelkoja?
3. Riippuuko omien uhrikokemusten yhteys väkivallan pelkoihin huono-osaisuudesta?

Tutkielmaan laaditussa kuviossa 1 on kuvattuna tutkielmassa käytetyt hypoteesit, niihin liittyvät muuttujat sekä hahmoteltu niiden mahdollisia yhteyksiä väkivallan pelkoihin. Rikosperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteesien taustalla vaikuttaa haavoittuvuuden teema. Rikospelkojen selitysmalleilla on yleensä joku viittaus haavoittuvuuden käsitteeseen (Hale 1996, 95). Haavoittuvuustulkinnan mukaan niillä, joilla on vähemmän resursseja, on myös vähemmän mahdollisuuksia suojella itseään ja selviytyä rikosten seuraamusten kanssa. Tämän vuoksi he pelkäävät enemmän rikollisuutta. Haavoittuvaisina ryhmänä on tyypillisesti hahmotettu naiset, vanhukset ja sosiaalisesti huono-osaiset. (Farrall, Jackson & Gray 2009, 88.) Toisaalta uhrikokemus voi lisätä yksilön haavoittuvuuden

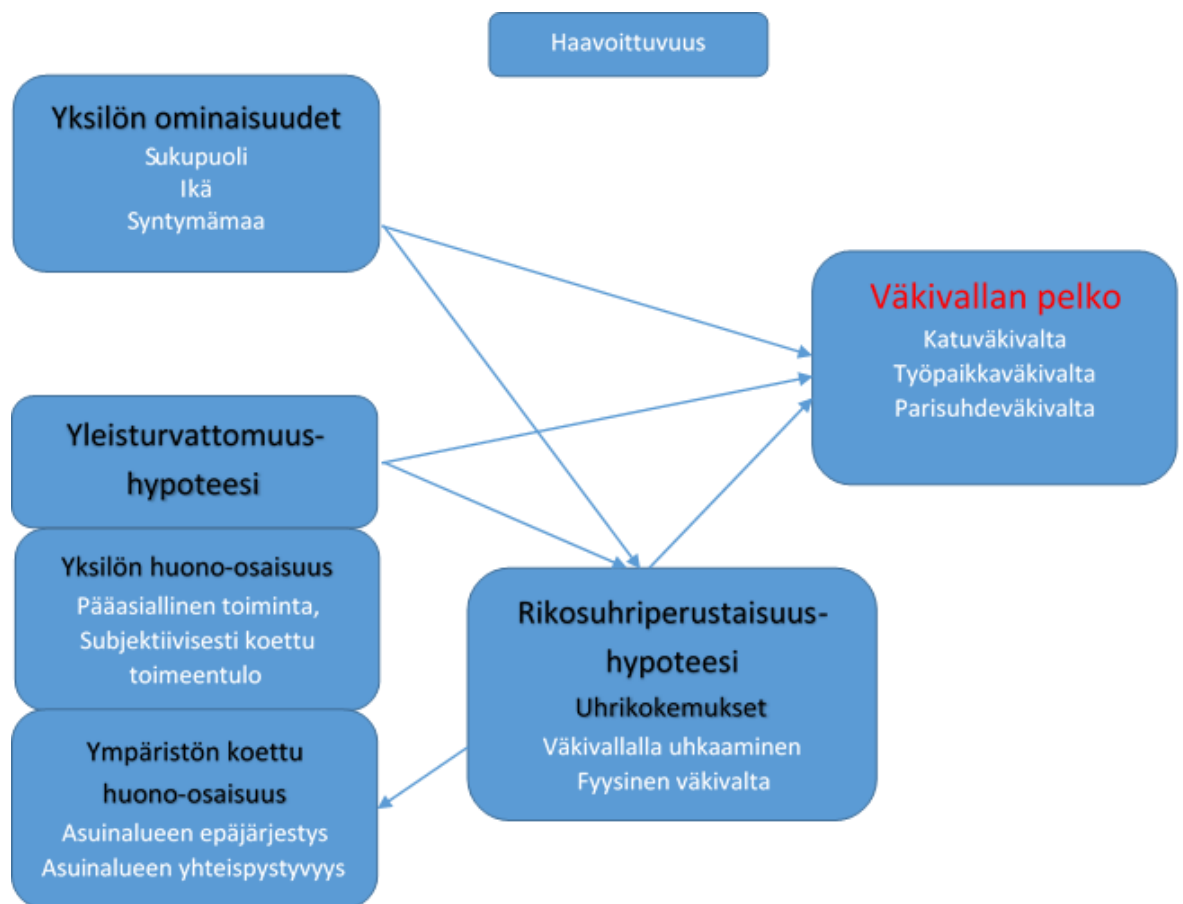
tunnetta. On myös ehdotettu, että itsensä haavoittuvammaksi kokevat voivat kokea ympäristön uhkaavampana ja nämä tulkinnat voivat vaikuttaa rikospelkoihin (Farrall ym. 2009).

Yksilön ominaisuuksia kuvaavina muuttujina toimivat tutkielmassa sukupuoli, ikä ja etnisuus. Naisten on havaittu pelkäävän miehiä enemmän, iän ja etnisyyden vaikutuksesta on puolestaan saatu vaihtelevia tuloksia (esim. Hale 1996). Yksilön ominaisuudet voivat vaikuttaa rikospelkoihin myös rikosuhrikokemusten välityksellä, joillekin ryhmille voi kasautua enemmän uhrikokemuksia. Esimerkiksi nuoret joutuvat useammin rikosten uhreiksi kuin vanhemmat henkilöt. Samoin sukupuolten välillä on havaittu eroja: miehet kokevat useammin väkivaltaa julkisilla paikoilla, naiset puolestaan kokevat väkivaltaa useammin työtehtävissään ja omassa kodissaan. (Heiskanen 2002; Sirén 2010; Danielsson & Kääriäinen 2016.) Iän ja sukupuolen päävaikutusten lisäksi tutkielmassa tarkastellaan sitä, onko iän yhteys pelkoihin samanlainen miehillä ja naisilla.

Rikosuhriperustaisuushypoteesia tutkielmassa edustavat rikosuhrikokemukset. Uhrikokemuksista muuttujiksi valittiin väkivallalla uhkaamisen ja fyysisen väkivallan uhrikokemukset. Uhrikokemukset voivat vaikuttaa suoraan rikospelkoihin ja lisätä niitä (Hale 1996). Uhrikokemukset voivat lisätä yksilön turvattomuuden ja haavoittuvuuden tunnetta (Jackson & Gray 2010). Kuten aiemmin mainittiin lisääntynyt haavoittuvuuden tunne voi puolestaan lisätä turvattomuuden tulkintoja ympäristöstä ja tätä kautta lisätä myös väkivallan pelkoja (Farrall ym. 2009).

Yleisturvattomuushypoteesia tutkielmassa kuvastaa sosiaalinen huono-osaisuus, joka on jaettu yksilön sekä ympäristön koettuun huono-osaisuuteen. Yksilön huono-osaisuutta kuvaaviksi muuttujiksi valittiin yksilön pääasiallisen toiminnan ja subjektiivisesti koetun toimeentulon muuttujat. Työttömyyden on havaittu lisäävän rikospelkoja (Smolej & Kivivuori 2006). Samankaltainen yhteys on havaittu heikon taloudellisen tilanteen kohdalla (Pantazis 2000; Nilsson & Estrada 2003; Larsson 2009). Ympäristön koettua huono-osaisuutta kuvaavina muuttujina toimivat asuinalueen epäjärjestys (*neighbourhood disorder*) ja yhteispystyvyys (*collective efficacy*). Asuinalueen korkean koetun epäjärjestyksen on havaittu olevan yhteydessä kohonneisiin rikospelkoihin ja asuinalueen korkean yhteispystyvyyden on puolestaan havaittu alentavan rikospelkoja (mm. Sampson 2012; Brunton-Smith 2011; Scarborough, Like-Haislip, Novak, Lucas & Alarid 2011). Yksilön ja asuinalueen koettu huono-osaisuus voi siis olla suorassa yhteydessä rikospelkoihin.

Huono-osaisuus voi kuitenkin vaikuttaa rikospelkoihin myös uhrikokemuksen välityksellä. Väkivallan uhriksi joutumisen riski vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan ja heikommin toimeentulevat joutuvat todennäköisemmin väkivallan uhreiksi (Sirén 2015; Aaltonen, Kivivuori, Martikainen & Sirén 2012). Sama yhteys on havaittu perheväkivallan kohdalla (Salmi & Danielsson 2014). Sosiaalinen huono-osaisuus voi välittyä rikospelkoihin myös ympäristön ominaisuuksien kautta. Huono-osaiset asuvat usein alueilla, joilla on enemmän epäjärjestystä ja heikompi sosiaalinen koheesio. (Scarborough ym. 2011.) Rikollisuuden on havaittu olevan yksi tekijä, joka keskittyy huono-osaisemmille alueille (Sampson 2012), joten uhrikokemukset voivat niin ikään keskittyä näillä asuinalueilla asuville.

Kuvio 1. Tutkielmassa käytettävät väkivallan pelkoa selittävät hypoteesit, niihin kuuluvat muuttajat sekä muuttajien mahdolliset yhteydet väkivallan pelkoihin (ks. mm. Hale 1996; Sampson 2012; Jackson & Gray 2010; Farrall ym. 2009; Pantazis 2000; Smolej & Kivivuori 2006; Aaltonen, Kivivuori, Martikainen & Sirén 2012).

Tutkielmassa tarkastellaan näitä muuttujia suomalaisessa kontekstissa, tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät ovat yhteydessä suomalaisten väkivallan pelkoihin sekä miten rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteesit saavat vahvistusta Suomessa. Vaikka tutkielmassa käsitellään edellä mainittuja hypoteeseja pääsääntöisesti kilpailevina selityksinä yksilötason rikospelkojen vaihtelulle, on kuitenkin mahdollista, että sosiaalisella huono-osaisuudella ja rikosuhrikokemuksilla on yhdysvaikutus. Voi siis olla, että rikosuhrikokemusten yhteys pelkoon riippuu huono-osaisuuden tasosta. Päävaikutusanalyysien jälkeen tarkastellaankin vielä interaktioanalyysien avulla sitä, vaihtelee rikosuhrikokemusten yhteys väkivallan pelkoihin oman tai asuinalueen huono-osaisuuden mukaan eli vaikuttavatko omat uhrikokemukset eri tavalla hyvä- ja huono-osaisiin.

Tutkielman aluksi esitellään rikospelkojen taustalla vaikuttavia käsityksiä peloista ja riskeistä yhteiskunnassa sekä miten nämä käsitykset voivat vaikuttaa rikospelkojen muodostumiseen. Laajemman yhteiskunnallisen kehyksen tarkastelun jälkeen luvussa kolme tarkastellaan rikospelkoja selittäviä teorioita, nämä teorit ovat jaoteltu rikosuhriperustaisuus- sekä yleisturvattomuushypoteeseihin. Luvussa neljä tehdään yhteenvetoa aiemmasta rikospelkotutkimuksesta, aluksi käsitellään rikospelkojen mittaamisen metodologiaa ja sen ongelmakohtia. Tämän jälkeen keskitytään rikospelkotutkimuksen yleisiin tuloksiin ja sen jälkeen suomalaiseen rikospelko- ja turvattomuustutkimukseen. Viidennessä luvussa esitellään tutkielman aineisto ja menetelmä. Ensimmäiseksi käydään läpi tutkielman aineisto, Kansallinen rikosuhritutkimus. Tämän jälkeen luvussa kuvaillaan tutkielman selitettävä ja selittävät muuttujat ja miten ne ovat muodostettu aineiston pohjalta. Viimeisenä esitellään aineiston analyysimenetelmä eli logistinen regressioanalyysi. Kuudennen luvun alussa kuvaillaan tutkielman aineistoa ja tämän jälkeen esitetään tutkielman tulokset. Tulokset ovat jaettu alalukuihin, kunkin tarkastellun väkivallan pelon mukaan. Huono-osaisuuden ja uhrikokemusten interaktiotarkastelut esitellään omassa alaluvussaan. Viimeisessä luvussa tuloksia vertaillaan aikaisempaan tutkimukseen sekä pohditaan tämän tutkielman rajoituksia ja siitä virinneitä jatkotutkimusaiheita.

2 Rikospelkojen ilmeneminen yhteiskunnassa

2.1 Rikospelot ja turvattomuus

Pelkoa ja turvattomuutta tuotetaan sosiaalisesti. Niiden voidaan ajatella olevan sosiaalisia konstruktioita. Pelon tuottamisen prosessiin sisältyvät määritelmät siitä, millaisia asioita pidetään vaarallisina ja miten vaaroilta suojaudutaan. Pelon tuottamiseen arjessa liittyvät tavat, joilla puhutaan turvallisuudesta ja turvattomuudesta. Toisia voidaan varoittaa vaarallisista paikoista ja lapsille saatetaan kertoa, mitä asioita ja missä on syytä varoa. Median tapa uutisoida ja nostaa tietyn tyylinen rikollisuus esille tuottaa osaltaan turvattomuutta. Kun puhe turvattomuudesta lisääntyy, siitä tulee teema, joka otetaan helpommin arkikeskusteluissa esille. Puhe turvattomuudesta ja peloista voi tuottaa lisää turvattomuutta ja sen myötä yhteiskunnan oletetaan olevan turvattomampi kuin ennen. Tämä tekee pelosta yhteiskunnallisen kysymyksen, eikä ainoastaan yksilöä koskevan ongelman. (Koskela 2009, 33–38, 69.)

Pelkoa on määritelty niin, ettei se ole uskomus, asenne tai arvio, vaan siihen sisältyy tunnetilojen, asenteiden ja käsitysten laaja kirjo (Warr 2000). Rikospelot voidaan hahmottaa yleisten pelkojen alakategoriana (Smolej & Kivivuori 2006, 220–221). Kaikki rikokset eivät aiheuta yhtäläillä pelkoa. Yleisesti voidaan todeta, että eniten pelkoa herättävät katurikollisuuden alle luokiteltavat rikosnimikkeet kuten ryöstö, raiskaus ja kimppuun käyminen (Ferrano & LaGrange 1987, 70–80.) Yleensä eniten pelätään satunnaista tuntemattoman tekijän tekemää väkivaltaa, vaikka tyypillinen rikollisuus on jotain muuta (Koskela 2009, 84–85).

Rikospelot on määritelty negatiiviseksi emotionaaliseksi reaktioksi rikoksiin ja niihin yhdistyviin symboleihin (Ferraro & LaGrange 1987, 73). Rikospelkoihin liittyy tietoisuus siitä, että rikoksen uhriksi joutuminen on mahdollista ja tämän takia tarvitsee ryhtyä jonkinlaisiin varotoimenpiteisiin. Rikospelkoja voi kokea siinä hetkessä, kun yksilö tajuaa, että on vaarassa joutua rikoksen uhriksi tai sille on suuri todennäköisyys. Toisaalta yksilö voi myös kokea, että hänellä on riski joutua rikoksen uhriksi ilman varsinaista vaarallista tai uhkaavaa tilannetta. Pelko voi olla kokemus, joka tunkeutuu omaan turvallisuuden tunteeseen joidenkin tapahtumien jälkeen. Yksilö alkaa tällöin tiedostamaan, että hänellä on riski joutua rikoksen uhriksi. Tämän tyyppinen pelkokokemus ilmenee tyypillisimmin oman uhrikokemuksen jälkeen, yksilön kuultua jonkun muun uhrikokemuksesta tai jos

yksilö kokee olevansa alueella, jonne keskittyy ongelmia ja rikollisuutta. Rikospelkoihin sisältävät myös ne ajatukset ja huolet, jotka saavat yksilön lukitsemaan ovet, sulkemaan ikkunat ja pohtimaan kotinsa turvassa oloa sillä aikaa, kun on itse sieltä poissa. (Farrall, Jackson & Gray 2009, 78–86.)

Riskin käsite liittyy oleellisesti rikospelkotutkimukseen. Yksilön arviot hänen riskistään joutua rikoksen uhriksi muodostavat yhden osan rikospeloista. Pelkoa on pidetty sekä syynä että seurauksena suhteessa riskin arviointeihin; pelkoon vaikuttavat arvioinnit rikoksen uhriksi joutumisen riskistä, mutta myös pelot vaikuttavat tapaan, jolla arvioidaan kyseisen riskin suuruutta (Ferraro & LaGrange 1987, 73). Warrin (2000) mukaan pelko ei ole ainoastaan arviointi ympäristöstä vaan se on reaktio havaittuun ympäristöön. Pelko ei siis ole havaittu riski vaan se on seuraus siitä. Hän jakaa rikospelkoihin kuuluvat riskiarviot objektiiviseen ja subjektiiviseen riskiin. Objektiivinen riski on tilastoista laskettu todennäköisyys joutua rikoksen uhriksi, subjektiivinen riski on puolestaan yksilön itsensä mieltämä turvattomuuden tunne. (Warr 2000.)

Objektiivisen riskin käsite on rinnastettavissa laskennallisen riskin käsitteeseen, joka puolestaan yhdistyy pelkoparadoksiin, jolla on alkujaan puolustettu rikospelkotutkimuksen olemassaoloa. Pelkoparadoksi perustuu havainnoille siitä, että rikoksia pelkäävät eniten yksilöt, joiden todennäköisyys joutua uhriksi on itseasiassa pienin. (Hale 1996, 80). Pelkoparadoksin käsitettä on myös kritisoitu. Koskelan (2009, 84–90) mukaan pelkoparadoksi on yksinkertainen tapa tarkastella rikospelkojen ilmiötä. Pelkoparadoksi perustuu ajatukseen laskennallisesta pelosta, jossa rikosten uhrien määrää verrataan turvattomuutta kokevien määrään. Laskennalliseen riskiin liittyy taustaoletus siitä, että väkivallan pelko on turhaa tai aiheetonta, jos riski joutua väkivallan uhriksi on pieni. Pelkoparadoksin toinen heikkous on, että se olettaa pelkoa aiheuttavien rikosten tulevan poliisin tietoon, kuitenkin useat rikokset jäävät ilmoittamatta poliisille. Ilmoittamattomien rikosten lisäksi tilastojen ulkopuolelle jäävät ei-kriminalisoidut teot (kuten seksuaalinen häirintä), jotka voivat myös aiheuttaa turvattomuutta. Koskelan (2009) mukaan riski joutua väkivallan kohteeksi ei ole suoraan johdettavissa rikostilastoista, eikä turvattomuuden tunne ole suorassa suhteessa koettuun väkivaltaan tai sen kohteeksi joutumisen riskiin, joten hän puolustaa subjektiivisen riskin käsitettä pelon arvioinnissa. Farrall ym. (2009) mukaan rikospelkojen määrittelemisessä tulisi myös huomioida ajatus siitä, että yksilöt kokevat rikospelkoja eri tavalla. Rikospelot tulevat heidän mukaansa tietoisuuteen yksilön tulkintojen ja arviointien kautta, eivät objektiivisten ja laskennallisten riskien kautta. (Farrall ym.

2009.) Pelkoa tulisi siis näiden määritelmien mukaan pitää subjektiivisena kokemuksena objektiivisen riskin sijaan.

Yksilön subjektiiviset tulkinnat sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä siis muotoilevat hänen arviointejaan rikoksen uhriksi joutumisen riskistä ja omasta haavoittuvuudesta, joten arvoinnit ympäristöstä voivat vaikuttaa tätä kautta rikospelkoihin (Jackson 2004). On syytä huomioida se, että eri asiat toimivat eri ihmisille vaaran merkkeinä. Yksilöillä on erilaiset valmiudet ja taidot tulkita ja ymmärtää ympäristön antamia merkkejä ja he liittävät tilanteisiin erilaisen riskin. (Koskela 2009, 35–38.) Subjektiiviset arviot ympäristöstä vaikuttavat siis käsityksiin yksilön omasta haavoittuvuudesta. Haavoittuvuuden käsite liitetäänkin lähes poikkeuksetta rikospelkojen muodostumiseen. Killias (1990) määrittelee haavoittuvuuden käsitettä rikospelkojen kohdalla ja arvioi sen koostuvan kolmesta tekijästä eli *riskille altistumisesta, kontrollin menetyksestä ja seuraamusten vakavuudesta*. Kaikki tekijät ovat välttämättömiä pelon muodostumiselle; mikään tekijä ei yksin riitä selittämään pelon syntymistä, vaan pelko on näiden tekijöiden yhdistelmä. Näiden tekijöiden lisäksi mallissa huomioidaan fyysisen, sosiaalisen ja tilanteellisen ulottuvuuden merkitys pelon muodostumisessa. Jokaisen tekijän ja ulottuvuuden kohdalle muodostuu erilainen malli siitä, miten käsitys haavoittuvuudesta koetaan ja mitkä tekijät vaikuttavat tämän kokemuksen voimakkuuteen. (Killias 1990.)

Otetaan tarkasteluun riskille altistumisen tekijä ja sen suhde näihin eri ulottuvuuksiin. Fyysisen ulottuvuuden kohdalla esimerkiksi naiset kuuluvat suuremman riskin ryhmään, kun tarkastellaan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumista. Sosiaalisessa ulottuvuudessa puolestaan huomioidaan se, että tietyissä ammateissa on suurempi riski joutua rikoksen uhriksi. Tilanteellinen ulottuvuus liittyy siihen, että ympäristö viestii alueen rikosriskeistä ja vaikuttaa tällä tavoin haavoittuvuuden tunteeseen. Seuraamusten vakavuuden tekijässä fyysisen ulottuvuuden kohdalla naiset ja vanhukset ovat ryhmiä, jotka kärsivät yleensä vakavammista seuraamuksista, jos he joutuvat rikoksen uhriksi. Sosiaalisessa ulottuvuudessa puolestaan taloudellisesti heikossa asemassa olevalla rikoksen aiheuttama rahallinen menetys vaikuttaa enemmän arkeen kuin varakkaammalla, heikko taloudellinen tilanne voi vaikuttaa myös hoidon saantiin ja laatuun. Yksinäisen on puolestaan haastavampi hoitaa asioitaan fyysisen vamman sattuessa. Tilanteellisessa ulottuvuudessa suurempaa haavoittuvuuden tunnetta aiheuttaa paikka, jossa ei ole auttajia, tällöin avunsaannin viivästymisen myötä seuraamusten vaikutus on kovempi. Kontrollin

menetyksen tekijässä fyysinen ulottuvuus ilmenee puolustuskykyiseltä näyttämisenä, sosiaalinen ulottuvuus puolestaan viittaa siihen, liikutaanko yksin vai ryhmässä, jotkut ryhmät voivat myös joutua helpommin rikoksen kohteiksi. Tilanteellinen ulottuvuus tulee esiin ympäristön vaikutuksena esimerkiksi valaistuksen muodossa. Killias'n (1990) mukaan riskeille altistumisen sijaan seuraamusten vakavuudella ja kontrollin menetyksellä olisi voimakkain yhteys pelkoon, koska korkeampi altistus riskeille voi itseasiassa vähentää haavoittuvuuden tunnetta, yksilö tottuu korkeamman rikosriskin alueeseen tai ammatin aiheuttamiin riskeihin. Nämä tekijät ja ulottuvuudet siis vaikuttaisivat yksilön kokemaan haavoittuvuuden tunteeseen ja sitä kautta siihen, miten paljon hän pelkää rikoksia. (Killias 1990.) Tämän tulkinnan mukaan haavoittuvuus yhdistyisi enemmän joihinkin ryhmiin, sosiaalisesti huono-osaiset vaikuttaisivat korostuvan tässä ryhmässä naisten ja vanhuksien ohella.

Haavoittuvuuden kokemusten lisäksi rikospelot on yhdistetty myös yksilön laajempiin huolenaiheisiin sekä turvattomuuteen. Rikospelot on jaettu kokemuksellisen (*experienced fear*) ja ilmaisullisen pelon (*expressive fear*) käsitteisiin. Kokemuksellinen pelko koostuu arjessa koetuista huolista joutua rikoksen uhriksi sekä yksilön varsinaisista rikosuhrikokemuksista. Pelon kokemukselliseen puoleen kuuluvat niin ikään merkit ympäristön epäjärjestyksestä, jotka viestivät siitä, ettei alue kuulu siellä asuville tai siitä vastaaville auktoriteeteille vaan alueen sosiaalinen järjestys on uhattuna. Kokemuksellinen pelko muotoutuu ympäristöstä tehtävien tulkintojen kautta ja siihen sekoittuvat käsitykset rikostilastoista sekä omasta haavoittuvuudesta. Kokemuksellinen pelko voi johtaa ilmaisulliseen pelkoon. Ilmaisullinen pelko on kokemuksellista pelkoa laajempi käsite, siihen sisältyvät asenteet ja arvot, joilla ihmiset luovat järkeä omaan sosiaaliseen maailmaansa. Ilmaisullisessa pelossa rikos on vertauskuva paikallisen yhteisön sosiaalisille ongelmille ja laajemman yhteiskunnan turvattomuudelle. Ilmaisullisessa pelossa huolet kanavoidaan rikollisuuden kautta, pelon taustalla ei vaikutakaan enää pelko omasta riskistä joutua rikoksen uhriksi. Pelon kokemuksellinen ja ilmaisullinen puoli ovat kuitenkin päällekkäisiä komponentteja ja esiintyvät samaan aikaan. Rikospelot ikään kuin liikkuvat elettyinä kokemuksina tunteiden jatkumolla, jossa toisessa päässä ovat yksilön erilaiset emotionaaliset reaktiot ja pelon kokeminen aidoissa tilanteissa eli pelon kokemuksellinen puoli. Jatkumon toisessa päässä on pelon ilmaisullinen puoli eli yksilön asenteet ja mielipiteet, jotka tulevat esille, kun ihmisiä pyydetään keskustelemaan tunteistaan rikollisuutta kohtaan. Rikospelot voidaan liittää yksilön tuntemuksiin ja ajatuksiin siitä, millaiseksi ongelmaksi hän käsittää rikollisuuden olevan yhteiskunnalle. Kokemusten kasaantuminen, niin

omien kuin muidenkin, voi vaikuttaa siihen, että rikollisuus hahmotetaan vakavana ongelmana. Tosin myös ne, joilla on vähemmän kokemusta rikollisuuden uhriksi joutumisesta, voivat kokea rikollisuuden vakavaksi ongelmaksi. (Jackson 2004; Farrall ym. 2009, 66, 78–79.) Korkeampi altistus riskeille voi vähentää pelkoa, koska sen myötä riskeihin totutaan (Killias 1990). Tällöin rikoksia ei enää koettaisi niin suurena ongelmana. Pelon kokemuksellinen puoli on havaittavissa aiemmin käsitellyssä objektiivisessä riskissä, ilmaisullinen pelko liittyy puolestaan laajempiin turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksiin, jotka heijastuvat rikospelkoihin ja niissä korostuu subjektiivisen riskin käsite.

Pelkoa määriteltessä keskitytään usein sen haitalliseen ja lamauttavaan puoleen. On syytä huomioida, että peloilla voi olla arjessa haitallisen epäfunktionaalisen puolensa lisäksi myös funktionaalinen puolensa. Pelko voi kuitenkin aiheuttaa erilaisia tuntemuksia. Nämä voidaan erotella huoleen (*worry*) ja ahdistukseen (*anxiety*). Tässä jaottelussa huoli ei lamauta vaan se voi auttaa yksilöä toimimaan, kun taas ahdistus häiritsee yksilön jokapäiväisiä toimia. Epäfunktionaalinen pelko vähentää elämänlaatua, mutta funktionaalinen pelko puolestaan motivoi valppauteen ja varotoimenpiteiden rutiineihin, joilla pyritään hallitsemaan turvattomuuden tunnetta. (Jackson & Gray 2010.) Pelolla voi olla uhriksi joutumista vähentävä vaikutus, pelko voi toimia väkivaltaa vähentävänä mekanismina, koska se voi vähentää osallistumista riskialttiisiin sosiaalisiin aktiviteetteihin, jotka voisivat johtaa esimerkiksi tappeluihin (Melde, Berg & Esbensen 2016). Tässä näkemyksessä funktionaalinen pelko ei alentaisi elämänlaatua, vaan se voidaan nähdä hyödyllisenä riskinhallinnan strategiana. Tämä näkökulma tuo esille sen, että rikospelkojen status sosiaalisena ongelmana voi osittain olla liioiteltu, sillä kaikki eivät koe sitä uuvuttavana ja elämää huonontavana ja vahingoittavana elementtinä. (Jackson & Gray 2010.)

Yhteenvedona edellisestä voidaan todeta, että pelko voi olla arjessa tapahtuvaa konkreettista huolta tai sen taustalla voi olla laajempaa ahdistuneisuutta, jolla heijastetaan muita epävarmuuksia. Toisaalta siinä voi olla myös elementtejä, jotka eivät toimi elämänlaatua alentavana tekijänä. Tässä tutkielmassa käytetyn rikosuhriperustaisuudenhypoteesin voi rinnastaa pelon kokemuksellisuuteen sekä objektiivisen ja laskennallisen riskin käsitteisiin. Yleisturvattomuushypoteesia puolestaan vastaa enemmän pelon kokemuksellista puolta sekä subjektiivista riskiä. Pelkoihin liittyvää laskennallisen riskin käsite voidaan hahmottaa ongelmallisena. Koskelan (2009) mukaan ihmiset eivät käytännössä arvioi riskejään laskennallisen riskin perusteella, vaan kokemusten ja käytössä olevan tiedon

avulla. Ulkokohtainen tieto rikosriskeistä tai tilastoista ei vaikuta yksilöön niin kuin ympäristöstä päätelty tunnelma. Pelkääminen voidaan leimata turhaksi ja irrationaaliseksi, jos se ei perustu laskennalliseen rikkiin. Pelko voi kuitenkin olla ymmärrettävää monesta näkökulmasta ja olla ongelma kokijalleen riippumatta laskennallisesta riskistä. Pelon leimaaminen turhaksi ei vähennä pelkoa. Turvattomuuden tunteeseen liittyviä tekijöitä tulisi analysoinnin avulla tehdä ymmärrettäviksi, jotta ajatus pelon turhuudesta ei olisi niin hallitseva. (Koskela 2009, 84–90.)

Pelkoa tulee siis tarkastella muusta kuin objektiivisen riskin näkökulmasta. Pelon kokemuksellisen puolen lisäksi tulee huomioida sen ilmaisullinen puoli, jossa yhteiskunnallinen tilanne heijastuu pelkoihin. Seuraavaksi siirrytäänkin tarkastelemaan tätä näkökulmaa rikospelkojen taustalla.

2.2 Yhteiskunnallisen tilanteen heijastuminen rikospelkoihin

Rikospelkojen on arvioitu ilmaisevan muissa elämän olosuhteissa syntyneitä ahdistuksia. Yleinen elämän turvattomuus voidaan kanavoida rikospelkoihin. Tämän tulkinnan mukaan rikospelot eivät siis olisi ainoastaan rikosuhrikokemusten aiheuttamien pelkojen seuraamusta. (Smolej & Kivivuori 2006, 220–221.) Rikokset ovat tuttu uhka turvallisuudelle ja näin ne ovat helppo kohde, johon muu epävarmuus voidaan heijastaa (Hollway & Jeffresson 1997). Rikospelkojen on tutkimusten mukaan havaittu lisääntyneen nykyajan länsimaissa (Gray ym. 2012, 268). Aikalaisdiagnoosit ehdottavat, että turvattomuuden ja rikospelkojen lisääntyminen liittyvät yhteiskunnalliseen kehitykseen sekä urbaanin ympäristön muutokseen (esim. Garland 2001, Furedi 2002). Suurin osa aikalaisteorioista on kehitetty angloamerikkalaisissa maissa. Kaikki havainnot eivät ole sellaisenaan sovellettavissa suomalaisen yhteiskuntaan, joskin myös suomalaisessa kontekstissa on käsitelty yleisten pelkojen heijastumista rikospelkoihin (Smolej & Kivivuori 2006; Kempainen, Lönnqvist & Tuominen 2014; Koskela 2009). Seuraavaksi tarkastellaan pelon kulttuuristen jäsenysten, epävarmuuden ja riskien yhteyttä rikospelkoihin sekä niiden lisääntymiseen.

Rikospelkojen lisääntymiseen on ehdotettu vaikuttavan se, että 1960-luvun jälkeisen yhteiskunnallisen kehityksen myötä rikokset eivät profiloitu enää ainoastaan köyhien ongelmaksi, vaan rikoksista ja niiden pelosta on tullut osa kaikkien jokapäiväistä arkea. Aikaisempaan verrattuna jokaisella, myös keskiluokalla ja rikkailla, on mahdollisuus joutua

rikoksen uhriksi. (Garland 2001, 147–156.) Rikospelkojen ohella myös toimintamallit, jotka tähtäävät turvallisuuteen, ovat luonnollistuneet ja turvallisuus on noussut tärkeäksi teemaksi arjessa. (Koskela 2009, 33). Rikosten arkipäiväistymisen lisäksi lisääntynyt turvattomuus on linkitetty instituutioiden suhteelliseen heikkouteen ja individualisaatioprosessiin, jotka aiheuttavat sosiaalista eristäytymistä. Tähän näkemykseen sisältyy yhteisen arvomaailman heikkeneminen, joka puolestaan vaikuttaa siihen, että varmuus yhteisistä sopimuksista puuttuu. Vanhojen normien katoaminen voi heijastua tuntemuksina siitä, että yksilöillä on vähemmän vaikutusta omaan elämäänsä. Tämä hallitsemattomuuden tunne voi vahvistaa turvattomuuden tunnetta. (Furedi 2002, 67–69.)

Garland (2001) viittaa rikospelkojen yleistymiseen ja tilastoidun rikollisuuden kasvuun käsitteellä myöhäismodernin rikoskompleksi. Tähän kulttuuriseen muodostelmaan kuuluvat asenteet ja uskomukset, joiden mukaan korkeat rikosluvut ovat normaali sosiaalinen fakta. Rikollisuuteen liittyvä emotionaalinen lataus on intensiivinen ja se on levinnyt laajalle sisältäen elementtejä sekä rikollisuuden kiehtovuudesta että peloista ja vihasta sitä kohtaan. Garlandin (2001) mukaan rikoskysymykset ovat politisoituneet ja ne ilmaistaan yleisesti emotionaalisin termein, julkista politiikkaa dominoi huolestuneisuus uhreista ja yleisestä turvallisuudesta. Rikosoikeudelliset toimet nähdään usein riittämättöminä tai toimimattomina. Tässä taustalla vaikuttaa näkemys, jonka mukaan yhteiskunta vetäytyi vastuusta, kun pikkurikoksiin ei puututtu ja ympäristön epäjärjestyksen merkit jäivät näkyville ja levisivät laajemmalle. Tässä kehityksessä yksityiset rikoksilta puolustautumiskeinot yleistyivät ja niiden markkinat kasvoivat, samalla rikostietoisuus institutionalisoitui median, kulttuurin ja rakennetun ympäristön välityksellä. Garland (2001) esittää, että pelot ovat juurtuneet osaksi kulttuurista tietoisuutta ja tutkimustiedolla voi olla hankala muuttaa näitä käsityksiä. Garlandin (2001) mukaan tällä voidaan osaltaan selittää sitä, miksi rikospelot ovat yleisempiä kuin rikosten uhriksi joutuminen. (Garland 2001.)

Garland (2001) viittaa käsitteessään tilastoidun rikollisuuden kasvuun (Garland 2001). On kuitenkin syytä huomioida näkemys, jonka mukaan rikollisuus olisi itse asiassa laskussa läntisissä maissa. Rikoslukuja tarkastellessa tulee muistaa, että rikoslukuihin vaikuttaa rikosten määrän ohella se, miten paljon ihmiset ilmoittavat rikoksista poliisille. Tilastoidun rikollisuuden kasvuun ja ilmoituskynnyksen mataloitumiseen vaikuttavat erilaiset kulttuuriset näkemykset siitä, mitkä teot hahmotetaan rikoksiksi ja mitkä ei. (Tonry 2014.) Rikosten kulttuurisissa määrittelyissä on huomioitu, että moderneissa yhteiskunnissa on lisääntyvää herkistymistä, jonka aiheuttamana konfliktit ja ristiriitaiset tilanteet

määritellään helpommin rikoksiksi. Tämän myötä voi syntyä mielikuva siitä, että rikollisuus kasvaa, vaikka kasvu johtuukin määrittelyjen muuttumisesta, kun useammat teot luokitellaan väkivallaksi jonkun muun määrittelyn sijaan. Tämä voi vaikuttaa tilastoidun rikollisuuden määrään, kun poliisille ilmoitetaan enemmän rikoksia ja kyselyissä luokitellaan enemmän tekoja väkivallan käsitteen alle kuuluviksi. (Kivivuori 2014.) Rikospelot voivat myös vaikuttaa määritelmien muuttumiseen, sosiaaliset vihjeet voidaan tulkita helpommin riskeiksi ja vaaroiksi, koska sosiaalinen luottamus voi heiketä rikospelkojen seurauksena. Rikospelot voivat niin ikään vahvistaa yksilöiden stereotyyppisiä käsityksiä rikoksista ja rikollisista, joka myös voimistaa edellä mainittua taipumusta. (Jackson, Gray & Brunton-Smith 2010.) Rikospelkojen lisääntymisen taustalla voisi olla myös kulttuuristen määritelmien muutokset, toisaalta rikospelot voivat vaikuttaa näiden määritelmien muokkautumiseen. Tämän näkökulman mukaan itseasiallinen rikollisuus olisi laskussa, mikä sinällään tekee rikospelkojen lisääntymisestä entistäkin mielenkiintoisemman ilmiön, koska itse rikollisuus ja laskennallinen riski vaikuttaisivat vähemmän ilmiön taustalla. Garland (2001) viittaa myös tekstissään pelkojen juurtumisen osaksi kulttuurista jäsenystä.

Furedi (2002) käyttää yhteiskunnan turvattomuuskehityksestä nimitystä pelon kulttuuri (*culture of fear*). Furedin (2002) mukaan nykyisessä länsimaalaisessa kulttuurissa on vähemmän pelkoja aiheuttavia asioita, siitä huolimatta peloista on tullut yhä suurempi osa yksilön elämää. Pelon kulttuuri vallitsee, vaikka yksilöiden henkilökohtainen turvallisuus on korkeampaa kuin aikaisemmin. Aiemmin pelkoa aiheuttaneet asiat, kuten sairaudet, on minimoitu ja niiden tilalle ovat tulleet väkivaltarikollisuus ja liikenneonnettomuudet. Toisin sanoen aikaisemmin pelot perustuivat luonnollisille riskeille, mutta nykyisin riskit ovat ihmisen tuottamia, eivätkä pelot perustu enää yksilön omille kokemuksille. Furedin (2002) mukaan käsitykset vaarasta perustuvat enää vain vähän sille, mikä on oikea todennäköisyys kohdata vaaran aiheuttaja. Tämän näkemyksen mukaan yksilöille luodaan mielikuva siitä, että kaikki ovat vaarassa. Tällöin uhan kokeminen tunkeutuu useille elämän osa-alueille mukaan lukien arkipäiväiset kokemukset esimerkiksi siitä, miten syödä, millä liikkua ja miten pitää lapset turvassa. Arkeen liittyvät erilaiset riskit, joihin liitetään vaaran ja pelon käsitteet. Elämäntyöliä leimaa varovaisuus, joka estää sosiaalisia suhteiden muodostumista ja luottamusta, tämä puolestaan vahvistaa huolta omasta turvallisuudesta. Kasvava epävarmuus muista ihmisistä ja suhteista heihin vahvistaa käsitystä siitä, että mitä tahansa voi tapahtua ja muihin tulee suhtautua varauksella. Laajempaan seurauksena pelon kulttuuri vieraannuttaa ihmiset toisistaan ja luo epäluuloista ilmapiiriä sekä vieraan

pelkoa, jossa muut hahmotetaan vieraina ja samalla potentiaalisena uhkana turvallisuudelle. (Furedi 2002.)

Turvattomuuden kokemuksia on syytä tarkastella myös suhteessa rakenteelliseen väkivaltaan, eli siihen, miten eri ryhmät ovat erilaisessa asemassa yhteiskunnassa. Ryhmien välisillä valtaeroilla ja sosiaalisilla suhteilla on merkitystä turvattomuuden sosiaalisessa rakentumisessa. Esimerkiksi kaupungissa koettua väkivallan pelkoa pidetään usein naisten ongelmana. Tämä voidaan kuitenkin hahmottaa enemmän rakenteellisena kuin yksilöllisenä erona. Näkemystä voidaan soveltaa myös muihin erontekoihin, kuten ikään, kulttuuritaustaan tai ihonväriin. Pelko on siis eräs muoto, jossa erilaiset valtarakenteen näkyvät. (Koskela 2009, 35.) Yhteisön tilanne sosiaalisen tasa-arvon ja tulonjaon suhteen voi vaikuttaa rikospelkoihin. Yhteiskunnan sosiaalinen ilmasto vaikuttaa kaikkiin yhteiskunnan jäseniin. Epätasa-arvoisessa yhteiskunnassa, jossa on suuret tuloerot, tälle ilmastolle voitaisiin pitää ominaisena piirteenä pelkoa ja epäluottamusta toisiin. Epätasa-arvoisuuteen liittyy käsitys siitä, huono-osaisilla on heikompi sosiaalinen status ja voivat vain rajallisesti päästä osallisiksi yhteiskunnan mahdollisuuksista. Käsitykseen voi yhdistyä uskomus siitä, että väkivalta on keino, jota huonompisaiset todennäköisimmin käyttävät, jotta voisivat parantaa omaa asemaansa yhteiskunnassa. Tämä puolestaan kasvattaa huolestuneisuutta rikollisuudesta ja väkivallasta. (Vauclair & Bratanova 2016.) Yhteiskunnallinen eriarvoistumiskehitys voisi siten lisätä sekä huono- että hyväosaisten rikospelkoja. Huono-osaisten pelko kasvaisi, koska vaikutusmahdollisuuksien ja vallan puute lisääisivät turvattomuuden kokemista. Hyväosaisten pelkoa puolestaan lisäisi huoli huonon osaisten kapinasta ja väkivallan käytöstä saadakseen samat mahdollisuudet.

Rikospelkoihin yleisesti liitetty käsite on vieraan pelko. Furedin (2002) lisäksi myös Garland (2001) on yhdistänyt rikospelot vieraan pelkoon. Hollwayn ja Jeffressonin (1997) mukaan rikospelot ovat yleensä pelkoja ulkopuolisia kohtaan. Modernin yhteiskunnan kaksi suurinta ”toista” ovat rikollisuus sekä etnisyyteen perustava erilaisuus. Rikoksiin liittyy toiseus ja tuttuus sopivana yhdistelmänä, tämän ansiosta rikospelkojen avulla voidaan etsiä järjestystä modernissa yhteiskunnassa. Tuttuuden osalta rikospeloissa korostuvat rikoksien tunnistettavat yksilölliset uhrit sekä tunnistettavat yksilölliset tekijät. Tämä tekee uhreista ja rikollisista tunnettuja tekijöitä, jotka voidaan nimetä. Rikospelkojen piiriin harvemmin kuuluvat sellaiset rikokset, joissa jompikumpi näistä tunnistettavista osapuolista puuttuu. Esimerkiksi veropetoksesta puuttuu helposti tunnistettavissa oleva ri-

koksen uhri ja ympäristörikoksessa rikoksen tekijä on vaikeammin määriteltävissä. Rikoksiin syyllistyneet yksilöt luokitellaan helpommin ”vieraiksi”, kun taas tuttujen tekemiä rikoksia ei niin helposti luokitella rikoksi. Tämä selittää rikospelkojen linkittymistä herkästi ”muukalaisvaaraan” ja ”vieraan pelkoon”. Rikospelkoihin uudelleen sijoitetaan tiedostamatta muita pelkoja, koska muissa peloissa syylliset eivät ole niin helposti esillä. Tämän lisäksi rikoksia vastaan voidaan varautua ja rikolliset voidaan saattaa vastuuseen. Tämä luo käsityksen rikollisuudesta ongelmana, joka on jollain tasolla hallittavissa ja tunteen kontrolloitavuudesta. Rikospelot tarjoavat vieraan sijasta tunnetun kohteen, johon voidaan sijoittaa pelkoja, samalla niiden avulla luodaan kuviteltua tunnetta hallinnasta ja rationalisoidaan omaa toimintaa. Rikospelkodiskurssilla voidaan luoda kontrollin tunnetta epävarmuuden sijaan, ja paradoksaalisesti se toimii puolustuksena muilta sitäkin uhkaavimmilta peloilta, joiden kanssa voisi olla liian hankala tulla toimeen. (Hollway & Jeffresson 1997.)

Rikospelkojen lisääntymisen taustalla on ehdotettu olevan yhteiskunnallinen tilanne, joka on aiheuttanut epävarmuutta ihmisten elämään, vaikka varsinaisia vaaroja olisi nykyisin vähemmän (Furedi 2002). Epävarmuuteen liittyy myös ihmisten ollut vieraantumisen toisistaan ja pelko vieraita kohtaan. Tämän näkemyksen mukaan rikokset tarjoavat kohteen, jossa yhdistyy sopivasti tunnettu vihollinen, rikolliset voidaan myös hahmottaa omaan yhteisöön kuulumattomina. Rikoksia vastaan on mahdollista suojautua, jolloin ne luovat kontrollin tunnetta epävarmuuksien keskelle (Hollway & Jeffresson 1997.) Vaikka rikokset eivät enää profiloituisikaan ainoastaan köyhien ongelmaksi kuten Garland (2001) mainitsee, voivat turvattomuuden ja pelon kokemukset jakaantua eri lailla eri ryhmien välille, kaikilla ei esimerkiksi ole samoja mahdollisuuksia suojautua rikoksia vastaan. Taustalla tulee siis huomioida rakenteellisen väkivallan merkitys. Rikospelkoja tuotetaan sosiaalisesti ja kulttuuristen rakennelmien muutokset voivat myös vaikuttaa rikospelkojen lisääntymisen taustalla (Koskela 2009, Kivivuori 2014). Laskennallisen riskin kasvu ei vaikuttaisi selittävän rikospelkojen kasvua, vaan ilmiöön on yhteydessä useat tekijät niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan, miten rikospelkoihin liittyvät tekijät jakautuvat rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteeseihin, joiden avulla tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten rikospelkoja ja niihin yhteydessä olevia muuttujia.

3 Hypoteesit rikospelkojen muodostumisesta: rikosuhrikokemukset vai yleisturvattomuus

Rikospelot ovat moniulotteinen ilmiö, joiden selittämiseksi on kehitetty useita erilaisia teoreettisia malleja. Esimerkiksi Hale (1996) jakaa mallit haavoittuvuuden, uhrikokemusten, ympäristön ominaisuuksien sekä yksilön psyykkisten ominaisuuksien selitysmalleihin. Farrall, Jackson ja Gray (2009) puolestaan jaottelevat rikospelkoja selittävät teoriat viiteen eri kokonaisuuteen, jotka ovat uhrikokemukset, toissijaiset uhrikokemukset ja riskin psykologia, ympäristön ominaisuudet, rakenteelliset muutokset ja makrotason vaikutukset sekä rikospelkojen yhdistäminen muihin pelkoja aiheuttaviin tekijöihin. Alper ja Chappell (2012) toteavat, että rikospelkojen taustalla on useita päällekkäisiä prosesseja ja ne muodostuvat useiden kanavien kautta, eikä yksi teoreettinen malli ei voi selittää kaikkea vaihtelua. On kuitenkin huomionarvoista, että jokaisella rikospelkoja selittävällä mallilla on yleensä joku viittaus haavoittuvuuden käsitteeseen (Hale 1996, 95). Tässä tutkielmassa haavoittuvuuden teemaa käsitellään eniten pääasiassa sosiaalisen huono-osaisuuden näkökulmasta. Voidaan myös ajatella, että aikaisempi uhrikokemus vaikuttaa yksilön kokemuksiin omasta haavoittuvuudestaan, mutta tässä tutkielmassa mielenkiinnon kohteena on, onko sosiaalinen huono-osaisuus yhteydessä väkivallan pelkoihin.

Väkivallan pelkoa selittävät mallit jaetaan tässä tutkielmassa karkeasti rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteeseihin. Rikosuhriperustaisuushypoteesi perustuu oletukselle siitä, että uhrikokemukset määrittävät pelkoa. Rikosuhriperustaisuushypoteesin voi arvioida olevan lähellä kokemuksellisen pelon käsitettä, sillä se keskiössä ovat yksilön kokemukset ja arviot rikoksista sekä niiden uhasta. Toisaalta se rinnastuu myös objektiivisen ja laskennallisen riskin käsitteisiin, joissa pelko määrittyy sen perusteella, miten todennäköistä on joutua rikoksen uhriksi. Vaihtoehtoisen yleisturvattomuushypoteesin mukaan elämän epävarmuudet heijastuvat rikospelkoihin ja rikospelot viestivät muusta kuin objektiivisesta riskistä joutua rikoksen uhriksi. Yleisturvattomuushypoteesi vastaa piirteiltään ilmaisullista pelkoa. Lisäksi se on lähempänä subjektiivisen riskin käsitettä, sillä yleisturvattomuushypoteesissa pääpaino on yksilön omilla kokemuksilla laajemmasta turvattomuudesta. Seuraavaksi käydään läpi päämekanismit näiden hypoteesien taustalla, jonka jälkeen esitellään aikaisempien tutkimusten tuloksia.

3.1 Rikosuhriperustaisuushypoteesi

Rikosuhriperustaisuushypoteesi perustuu käsitykseen siitä, että mitä enemmän yksilöllä on uhrikokemuksia, sitä enemmän hän pelkää. Tätä voidaan pitää yksinkertaisimpana pelon mallina, jossa pelkojen suuruus määräytyy sen mukaan, miten paljon rikoksia tehdään yhteisössä. (Farrall ym. 2009.) Väkivallan kohteeksi joutunut yksilö alkaa siis pelkäämään, että voi kohdata samankaltaisen tilanteen uudelleen. Aikaisempi tapahtuma on vaikuttanut yksilön käsitykseen tämän kaltaisen väkivallan todennäköisyydestä ja yksilö arvioi rikoksen tapahtumisen todennäköisyyden korkeammaksi kuin aikaisemmin ja siksi pelkää enemmän. Omakohtaisten uhrikokemuksen lisäksi toissijaiset uhrikokemukset eli muiden uhrikokemukset voivat vaikuttaa rikospelkoihin ja myös media voi toimia toissijaisen uhrikokemuksien välittäjänä (Hale 1996, 105–112). Yksilön eri lähteistä kuulemat kertomukset rikoksista voivat siis vaikuttaa siihen, että rikosten kohtaamisen todennäköisyys arvioidaan korkeammaksi ja lisätä pelkoa. Tässä tutkielmassa keskitytään omakohtaisten rikoskokemusten analyysiin ja toissijaisen uhrikokemusten yhteys väkivallan pelkoihin jää tarkastelujen ulkopuolelle.

Tutkimuksissa rikosuhriperustaisuushypoteesi on saanut osittain tukea. Tutkimuksissa on havaittu, että rikosuhriperustaisuushypoteesi toimii paremmin väkivaltarikollisuuden kohdalla, mutta ei niinkään omaisuusrikollisuuden kohdalla. Pelkästään rikosuhrikokemuksille pohjautuvaa tulkintaa on pidetty liian yksinkertaisena selityksenä rikospeloilte. Toisaalta on ehdotettu, että uhrikokemukset voisivat itseasiassa vähentää rikospelkoja, koska ne demystifioisivat tuntemattoman, eikä uhriksi joutumisen jälkeen enää koettaisi niin voimakasta pelkoa. (Farrall ym. 2009, 82–86.)

On esitetty erilaisia arvioita siitä, miksi uhrikokemusten ja rikospelkojen välillä havaittu yhteys on heikko. Kyselyissä kysytään usein uhrikokemuksista lain määrittelemien rikosnimikkeiden mukaan. Tämä kysymyksenasettelu sulkee pois sellaiset epämiellyttävät kokemukset, jotka vastaavat uhrikokemuksia, mutta joita ei ole määritelty rikoksiksi. Näihin kokemuksiin kuuluvat esimerkiksi pelottelu, häirikköpuhelut, identiteettiin kohdistuvat uhrikokemukset, joissa uhriksi joutuminen aiheutuu sukupuolen, etnisyyden, seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tämänkaltaisilla teoilla voi olla merkittävä yhteys rikospelkojen muodostumiseen, koska ne voivat muistuttaa mahdollisuudesta joutua vakavamman rikoksen uhriksi ja lisätä pelkoa tätä kautta. Rikosuhriperustaisuushypoteesin tuloksiin voi osaltaan vaikuttaa myös se, että rikosuhrikyselyissä kysytään yleensä viimeisen

12 kuukauden aikana tapahtuneista uhrikokemuksista, vaikka todellisuudessa uhrikokemusten vaikutukset voivat olla huomattavasti kauaskantoisempia. (Farrall, ym. 2009, 82–86.) Tällaisella kysymyksenasettelulla pelon näennäinen riippumattomuus uhrikokemuksista voi lisääntyä (Heiskanen 2002, 176).

Agnew (1985) ehdottaa, että uhrikokemusten ja rikospelkojen heikko yhteys johtuu siitä, että uhrikokemusten vaikutus välittyy yksilön uskomusten ja hänen käyttämiensä neutralisaatiotekniikoiden välityksellä. Neutralisaatio voisi selittää muuttujien heikkoa yhteyttä rikospelkoihin, koska neutralisaation avulla yksilö voi jatkaa normaalia toimintaansa. Eri-laiset ryhmät käyttävät eri neutralisaatiotekniikoita eri määrin uhrikokemuksiensa tulkitsemisessa. Tämä vaikuttaa eroihin ryhmien välillä, esimerkiksi miehet ja nuoret neutralisoivat kokemuksiaan enemmän ja tämä voisi olla sen taustalla, miksi he pelkäävät vähemmän. (Agnew 1985.) Jacksonin ja Grayn (2010) mukaan heikko korrelaatio voisi puolestaan johtua käsitteellisistä ja metodologisista rajoitteista. Käsitteellisenä rajoitteena olisi erityisesti se, ettei tutkimuksissa ole onnistuttu erottamaan epäfunktionaalista ja funktionaalista pelkoa toisistaan. Näiden käsitteiden määrittely erillisiksi voisi selventää uhrikokemusten ja rikospelkojen yhteyttä, uhrikokemukset olisivat heidän mukaansa enemmän yhteydessä epäfunktionaaliseen kuin funktionaaliseen pelkoon. Taustalla voi vaikuttaa myös mekanismi, jossa uhrikokemus on yhteydessä yksilön käsitykseen omasta haavoittuvuudestaan. Uhrikokemuksen jälkeen yksilö kokee itsensä haavoittuvaisemmaksi ja tämä toimii välittävänä tekijänä rikosuuhrikokemusten ja epäfunktionaalisen rikospelon välillä. (Jackson & Gray 2010.)

3.2 Yleisturvattomuushypoteesi

Yleisturvattomuushypoteesi olettaa, että yhteiskunnallinen tilanne heijastuu ihmisten turvattomuuden kokemuksiin. Esimerkiksi rakenteellinen työttömyys ja taloudellinen epävakaus voivat vaikuttaa siihen, että ihmisille muodostuu myös muita kuin vain toimeentuloon liittyviä uhkakuvia (Koskela 2009, 34). Yhteisön tilanne vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen, ja alhainen sosiaalinen kontrolli voi heijastua turvattomuuden tunteina. Korkea yhteisöllisyys, sosiaalinen koheesio ja sosiaaliset rakenteet voivat puolestaan vähentää rikospelkoja. Yleisturvattomuushypoteesissa rikospelot hahmotetaan metaforana urbaaneille vastoinikäymisille ja moderniin elämään liittyville ahdistuksille. Monet aikaisemmin toiseuteen yhdistetyt asiat (kuten etnisuus tai sukupuolivähemmistöt) ovat normalisoituneet ja tämän myötä on epäsovinnaisempaa pelätä näitä. Rikokset puolestaan

edustavat perinteistä vaaraa ja toiseutta, joihin muusta epävarmuudesta kumpuavat pelot voidaan hyväksytysti heijastaa. Rikoksia vastaan on mahdollista suojautua erilaisin toimenpitein, tämä luo kontrollin tunnetta epävarmuuden rinnalle. (Farrall ym. 2009, 93, 106–110.) Yhteistä yleisturvattomuushypoteesin mukaisilla näkemyksillä on se, että rikospelot ilmaisevat muitakin kuin rikollisuuteen liittyviä pelkoja ja ne yhdistyvät laajempaan turvattomuuteen kuin vain rikoksen uhriksi joutumisen pelkoon. Yleisturvattomuushypoteesiin liittyviä teemoja on käsitelty laajasti tutkimuksissa ja ilmiöön on viitattu eri termeillä. Suomalaisessa tutkimuksessa on esimerkiksi käytetty termejä *sijaispelkoteoria* (Smolej & Kivivuori 2006) ja *kanavoituminen* (Kempainen ym. 2014).

Herkistymisteoreettinen tutkimus esittää erilaisen näkökulman turvattomuuden kokemusten taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Herkistymisteoreettinen tutkimus olettaa, että varsinkin länsimaissa ihmiset ovat tulleet herkemiksi väkivaltaa kohtaan ja tämän herkistymisen myötä useammat teot luokitellaan väkivallan käsitteen alle. Luokittelujen aleneminen voi luoda vääriä mielikuvia rikollisuuden kasvussa. Väkivallan luokittelun sensitiivisyyden on huomattu olevan sosiaalisesti jakautunutta, paremmassa tai turvallisemmassa asemassa olevat tulkitsevat konfliktit helpommin väkivallaksi. Herkistymisteoreettisten tulkintojen mukaan väkivallan määritelmän laajeneminen liittyy kasvavaan sosiaaliseen turvaan sekä hyvinvointiin. (Kivivuori 2014.) Tätä näkökulmaa soveltaen lisääntynyt turvallisuus voisi lisätä rikoksiksi määriteltyjä tekoja. Jos useammat teot luokitellaan rikoksiksi, tarkoittaisi se myös enemmän asioita, joita pelätä rikoksina. Tätä tulkintaa käyttäen rikollisuuden pelon lisääntyminen johtuisi pikemminkin rikollisuuden määritelmien muuttumisesta kuin yleisten epävarmuuksien heijastamisesta rikoksiin. Jos sensitiivisyys väkivallalle keskittyy hyväosaisille, tällöin he myös pelkäsivät todennäköisemmin rikoksia. Toisaalta tulee huomioda, että hyvä- ja huono-osaisten todellisuudet ja elinympäristöt voivat poiketa toisistaan, joten turvattomuuden ja herkistymisen ilmiöt voivat vaikuttaa eri ryhmissä, eivätkä ne pakosti ole toisiaan poissulkevia teorioita. Rikospelot on myös yhdistetty laajentuneen kaikkien, ei ainoastaan huono-osaisten, ongelmaksi (Garland 2001). Seuraavaksi keskitytään kuvaamaan sitä, miten sosiaalisen huono-osaisuuden on arvioitu olevan yhteydessä rikospelkoihin. Aluksi käsitellään yksilön sosiaalista huono-osaisuutta ja sen jälkeen asuinalueen sosiaalista huono-osaisuutta.

Sosiaalisesti huono-osaisilla olisi yleisturvattomuushypoteesin mukaisesti suurempi riski pelätä rikoksia, koska heidän elämässään on enemmän epävarmuustekijöitä. Rikospelot voidaan nähdä osana laajempaa epävarmuuksien ketjua, jonka kokevat vakavammin

ne, jotka elävät köyhyydessä (Pantazis 2000). Huono-osaisten korkeampia rikospelkoja on selitetty myös sillä, että heikommin toimeentulevat pystyvät huonommin puolustamaan itseään rikoksia vastaan. Tämä valinta tapahtuu pikemminkin kustannusten kuin oman tahtotilan perusteella, koska rikoksia vastaan suojautuminen vaatii varallisuutta. Omaisuusrikollisuudesta on myös kovemmat seuraukset heikommin toimeentuleville uhreille. Huono-osaisilla on arvioitu olevan vähemmän verkostoja, jotka pystyvät tukemaan heitä, mikäli he joutuvat rikoksen uhriksi. Huono-osaiset saattavat niin ikään altistua useammin potentiaalisesti uhkaaville tilanteille. He esimerkiksi käyttävät enemmän julkista liikennettä, jossa voi todennäköisemmin kohdata uhkaavan tilanteen tai joutua todistamaan tällaista tilannetta kuin silloin, jos käyttää omaa autoa tai taksia. Huono-osaiset pysyisivät siis suojelemaan itseään huonommin tällaisten uhkaavien tilanteiden aiheuttamalta ahdistukselta, joka puolestaan voi lisätä rikospelkoja. (Pantazis 2000; Hale 1996, 103.)

Edellä mainitut seikat yhdistyvät Killias'n (1990) kuvaamaan haavoittuvuuden malliin. Sosiaalisesti huono-osaisten kohdalla vaikuttaisi erityisesti korostuvan seuraamusten vakavuuden ja riskeille altistumisen tekijät. (Killias 1990.) Huono-osaiset kärsisivät siis rankemmin rikosten seuraamuksista ja altistuisivat enemmän tilanteille, jossa voidaan kokea itsensä haavoittuvaksi, näin syntyvät haavoittuvuuden kokemukset lisäisivät huono-osaisten turvattomuutta ja rikospelkoja. Sosiaalisesti huono-osaiset ovatkin tutkimuksissa tyypillisesti luokiteltu haavoittuvaksi ryhmäksi ja haavoittuvuus on yhdistetty rikospelkoja lisääväksi muuttujaksi (Hale 1996). Sosiaalinen huono-osaisuus vaikuttaisi rikospelkoihin osaltaan haavoittuvuuden kokemusten välityksellä. Sosiaalinen huono-osaisuus voi vaikuttaa rikospelkoihin myös uhrikokemusten välityksellä, huono-osaisten on todettu joutuvan useammin rikosten uhriksi (Aaltonen ym. 2012; Sirén 2015, 610). Sosiaalisen huono-osaisuuden yhteys rikospelkoihin voi välittyä asuinalueiden ominaisuuksien kautta. Huono-osaiset asuvat tyypillisimmin asuinalueilla, joilla on enemmän turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä. (Pantazis 2000; Hale 1996, 103.)

Ympäristön ja asuinalueen yhteyttä rikollisuuteen ja rikospelkoihin on tutkittu laajasti. Tutkimus olettaa, että alueiden välillä olisi sosiaalista epätasa-arvoisuutta varsinkin sosioekonomisen aseman ja etnisyyden perusteella eli niin huono- kuin hyväosaisuus keskittyisi alueellisesti. Näkemyksen taustalla vaikuttaa sosiaalisen epäjärjestyksen teoria (*social disorganization theory*), joka perustuu huomioille siitä, että ongelmat, jotka mää-

rittelevät sosiaalista epäjärjestyä, kasaantuvat joillekin alueille ja näillä alueen ominaisuuksilla oli yhteys alueen rikollisuuteen (Shaw & McKay 1942). Toinen taustavaikuttaja on rikkinäisten ikkunoiden teoria (*broken windows theory*), jossa ympäristön epäjärjestys ja epätoivottu käytös aiheuttavat yhteisön kontrollin romuttumista. Tämä johtaa rikollisuuden sekä pelon ja turvattomuuden kasvuun. Pelon lisääntymisen seurauksena ihmiset alkavat välttää toisiaan sekä alueella liikkumista ja sosiaalinen kontrolli alueella heikenee entisestään. (Wilson & Kellig 1982.)

Tärkeimpinä käsitteinä ympäristön vaikutusten tutkimuksessa on ollut asuinalueen epäjärjestys sekä yhteispystyvyys. Asuinalueen epäjärjestys (*neighbourhood disorder*) voidaan jakaa sosiaaliseen ja fyysiseen epäjärjestykseen. Sosiaalinen epäjärjestys (*social disorder*) kuvataan tyypillisesti yleisesti paheksutuksi julkiseksi käyttäytymiseksi, johon kuuluu esimerkiksi verbaalinen ahdistelu, avoin prostituutio, julkinen juopottelu ja meluisat ryhmät kadulla. Fyysisen epäjärjestyksen (*physical disorder*) piirteisiin puolestaan viitataan graffiteilla, hylätyillä autoilla, katujen roskaisuudella ja rikkinäisillä paikoilla. (Sampson 2012, 121.) Yhteispystyvyys (*collective efficacy*) voidaan jakaa kahteen päämekanismiin: sosiaaliseen koheesioon (*social cohesion*), joka vastaa käsitteen yhteisöllistä puolta ja sosiaaliseen kontrolliin (*social control*), joka kuvastaa käsitteen pystyvyysosuutta (Sampson 2012, 152). Sosiaalinen koheesio muodostuu yhteisesti jaetuista arvoista ja sosiaalinen kontrolli perustuu jaettuihin käsityksiin kontrollista ja sen ylläpitämisestä. Asukkaiden vastavuoroinen luottamus sekä häiriötilanteisiin puuttumishalukkuus määrittelee alueen yhteispystyvyyttä. Huono-osaisuuden ja yhteispystyvyyden välillä on havaittu yhteys, jossa yhteispystyvyys on heikompaa huonompiaisilla alueella. (Sampson, Raudenbush & Earls, 1997; Sampson 2012.) Asuinalueen epäjärjestyksen on huomattu olevan yleisesti korkeampaa huonompiaisilla alueilla sekä alueilla, joilla on matalampi yhteispystyvyys (Brunton-Smith, Jackson & Sutherland 2014). Yhteispystyvyyden on arvioitu selittävän paremmin väkivallan pelkoa ja epäjärjestyksen puolestaan omaisuusrikollisuuden pelkoa (Alper & Chappell 2012).

Kriminologisessa kirjallisuudessa on esitetty kaksi mekanismia, joilla ympäristön sosiaalisten ja fyysisten ominaisuuksien on ehdotettu muokkaavan rikospelkoja. Ensimmäisessä mekanismissa mukaan alueen rikollisuusluvut ja epäjärjestys vaikuttavat suoraan rikospelkoihin eli uhriksi joutumisen objektiivinen riski alueella muotoilee pelkoja. Tällöin pelkojen ja epäjärjestyksen yhteys olisi rationaalinen reaktio siihen objektiiviseen riskiin,

joka asuinympäristössä on. Objektiivisen riskin ollessa korkea myös uhrikokemukset kasaantuisivat näille alueille ja rikospelot voisivat lisääntyä myös niiden välityksellä. Toisen mekanismin mukaan rikollisuudesta erillään olevat tekijät viestittävät alueella oleville kohonneesta rikosriskistä. Nämä tekijät vaikuttaisivat pelkoihin enemmän kuin alueen varsinainen rikollisuus. (Brunton-Smith & Jackson 2012, 56–59.) Rikospelot on useimmiten yhdistetty pikemminkin ympäristön luomiin sosiaalisiin merkityksiin. Esimerkiksi graffitit ja roskaisuus kasvattaisivat pelkoa, koska ne viestittävät alhaisesta sosiaalisesta koheesiosta ja sosioekonomisesta heikko-osaisuudesta. Fyysisten vihjeiden sosiaalinen välittyminen tarkoittaa myös sitä, että eri ihmiset tai ryhmät voivat tulla erilaisiin päätelmiin samoista fyysisistä vihjeistä. (Lorenc, Petticrew, Whitehead, Neary, Clayton, Wright, Thomson, Cummins, Sowden, & Renton 2013, 502.) On ehdotettu, että pelokkaammat yksilöt havainnoisivat enemmän rikoksia ja epäjärjestystä ympäristössään; mitä pienemmäksi yksilö kokee hallinnan tunteensa ja mitä vakavampia seuraamukset voivat olla yksilölle, sitä enemmän yksilöllä on huolta pienemmästä havaitusta rikollisuudesta. Haavoittuvammassa asemassa ympäristö voidaan hahmottaa ennustamattomana, tuntemattomana ja sellaisena, ettei se ole itsen tai yhteisön hallittavissa. Tämä voi saada aikaan tuntemuksen siitä, että mitä tahansa voi tapahtua ja ympäristön vaaran merkkejä tarkkailaan korostuneesti. Pelottomammat yksilöt eivät hahmota ympäristöä niin uhkaavana tai toisia ihmisiä sellaisina, jotka dominoivat julkista tilaa. (Farrall ym. 2009, 87.)

Valtaosa tutkimuksista ehdottaa, että asuinalueella havaittu epäjärjestys kasvattaa rikospelkoja. Näiden näkemysten vastaisesti on myös esitetty, että ympäristön epäjärjestys itse asiassa nostaisi sitä tasoa, jolla yksilöt kokevat pelkoa. Tämä olisi havaittavissa varsinkin huono-osaisten kohdalla, koska yleensä nämä ryhmät asuvat asuinalueilla, joilla on enemmän rikollisuutta ja epäjärjestystä. (Franklin, Franklin & Fearn 2008.) Asuinalueen ominaisuudet voivat vaikuttaa siihen, miten sen asukkaat havaitsevat epäjärjestystä sekä rikollisuutta (Wyant 2008, 44–45). Turtuneisuuden (*desensitization*) prosessin mukaan asuinalueen huono-osaisuudesta kertoviin vihjeisiin turruttaisiin. Asuminen alueella, jolla on enemmän rikollisuutta ja epäjärjestystä voisi johtaa siihen, että kyseinen ympäristö aletaan hahmottaa normaalina ja tästä seurauksena koetaan vähemmän rikospelkoja. (Franklin ym. 2008.) Turtuneisuuden prosessista voi verrata herkistymisteoreettisiin tulkeihin, turtuminen olisi vastakkainen prosessi kuin herkistyminen. Huono-osaiset tottuvat olosuhteisiin, joissa on enemmän epäjärjestystä sekä uhkaa väkivallasta ja pelkäävät tämä vuoksi vähemmän. Hyväosaiset puolestaan tottuvat parempiin olosuhteisiin ja luokittelevat yhä useammat teot väkivallaksi ja pelkäävät enemmän.

Yhteenvetona hypoteeseista ja niiden yhteydestä sosiaaliseen huono-osaisuuteen voidaan todeta, että rikosuhriperustaisuushypoteesin mukaisesti rikospelkoihin vaikuttaa yksilön kokemat rikosuhrikokemukset ja myös toissijaiset uhrikokemukset voivat vaikuttaa rikospelkoihin. Rikosuhrikokemukset voivat kasaantua huono-osaisille (Aaltonen ym. 2012; Sirén 2015, 610). Yleisturvattomuushypoteesissa rikospelkoihin heijastuu elämän epävarmuudet, jotka voivat liittyä esimerkiksi yhteisön tilanteeseen tai sosiaaliseen huono-osaisuuteen. Hypoteesia mukailien turvattomuus olisi enemmän läsnä sosiaalisesti huono-osaisten elämässä ja he pelkäisivät tämän vuoksi enemmän. Sosiaalisesti huono-osaisten korkeampien pelkojen taustalla voi vaikuttaa myös voimakkaampi haavoittuvuuden tunne. Huono-osaisuuden yhteys rikospelkoihin voi välittyä asuinalueen ominaisuuksien kautta. Sosiaalisesti huono-osaiset asuvat tyypillisemmin alueilla, joille kasaantuu huono-osaisuutta. Ympäristön ja rikospelkojen suhde voidaan hahmottaa kahdella tapaa, joko suorasti jolloin ympäristön ominaisuudet voivat kertoa oikeasta kohonneesta rikosriskistä tai epäsuorasti, jolloin pelko aiheutuu symbolisesti eli ympäristön ominaisuudet viestivät siitä, miten yhteisö pystyy harjoittamaan epävirallisista sosiaalista kontrollia alueella (Farrall ym. 2009, 93, 106–110). Ympäristön ominaisuuksiin liittyen on ehdotettu, että korkea epäjärjestys ja alhainen yhteispystyvyys viestisivät alueen alhaisesta sosiaalisesta kontrollista (Farrall ym. 2009). Yhteisten sopimusten ja luottamuksen puuttuminen on yhdistetty korkeampiin pelkoihin (Furedi 2002). Rikospelot voivat lisätä sitä, että yksilö tulkitsee ympäristönsä viitteitä uhkaaviksi (Farrall ym. 2009). Ympäristö voi siis vaikuttaa rikospelkoihin ja toisaalta rikospelot voivat vaikuttaa ympäristön kokemiseen. Ympäristötekijöiden yhteys rikospelkoihin on kompleksinen. Voidaan kuitenkin todeta, että fyysisen tilan piirteet ovat jossain määrin olennaisia pelon muodostumiselle (Lorenc ym. 2013, 502). Sosiaalinen huono-osaisuus voi siis vaikuttaa monella tapaa korkeampiin rikospelkoihin. Toisaalta on esitetty, että huono-osaisuus voisi alentaa rikospelkoja, koska turvattomampiin olosuhteisiin totutaan ja korkeammat epävarmuudet hahmotetaan tällöin normaaleiksi (Franklin ym. 2008).

4 Katsaus aikaisempaan rikospelkotutkimukseen

Seuraavaksi luodaan katsaus aiempaan rikospelkotutkimukseen. Tutkimuksissa on löydetty useita tekijöitä, joiden on arvioitu vaikuttavan rikospelkoihin, mutta näiden muuttajien vaikutusmekanismeista on esitetty erilaisia tulkintoja. Yleistyksenä voidaan todeta, että yksilöiden pelot tulevat paremmin ymmärretyiksi, kun huomioidaan myös pelkojen sosiaaliset aspektit ja niitä tutkitaan naapuruston tai yhteisön tasolla, eikä keskitytä ainoastaan yksilön omiin ominaisuuksiin (Hale 1996, 113). Katsauksessa tarkastellaan tutkimuksia, joissa on käsitelty niitä muuttajia, joita käytetään tämän tutkielman analyysissä. Ympäristön vaikutuksesta rikospelkoihin on tehty lukuisia eri tutkimuksia, tässä esitellään vain muutama tämä tutkielman kannalta oleellinen tutkimustulos. Luvun aluksi käsitellään rikospelkojen mittaamisen metodiikkaan liittyviä haasteita ja tämän jälkeen kuvataan tutkimuksista saatuja tuloksia, ensin esitellään yksilön ominaisuuksiin sekä rikoskokemuksiin liittyviä tuloksia. Tämän jälkeen käydään läpi tuloksia siitä, miten sosiaalisen huono-osaisuuden on havaittu vaikuttavan rikospelkoihin. Ensin käsitellään yksilön sosiaalista huono-osaisuuden osuutta ja sen jälkeen asuinalueen vaikutukseen liittyviä tuloksia. Lopuksi käydään läpi suomalaista rikospelkoja ja turvattomuutta käsitteleviä tutkimuksia ja niiden keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä.

4.1 Rikospelkojen mittaamisen moniulotteisuus

Rikospelkotutkimus perustuu usein, kuten tässäkin tutkielmassa, kyselytutkimukseen. Kyselytutkimuksilla voidaan täydentää viranomaislähteiden tietoja rikollisuudesta, koska vain pieni osa rikoksista tulee viranomaisten tietoon. Piilorikollisuuden yleisyyden ohella kyselyissä pystytään kartoittamaan yksilöiden kokemaa turvattomuutta. (Danielsson & Salmi 2015, 2.) Uhritutkimukset, joissa vastaajilta kysytään, ovatko he joutuneet rikoksen kohteiksi, ovat eniten käytetty tapa tutkia piilorikollisuutta. Uhritutkimuksiin kuuluu nykyisin yleensä ainakin joitakin rikospelkoja kartoittavia kysymyksiä. Uhritutkimuksissa rikospelkoja selvitetään kysymällä vastaajan suhtautumista arkisiin vaaratilanteisiin. Rikospelkoja voidaan kartoittaa myös epäsuorasti, kysymällä, millä tavoin ihmiset suojautuvat rikosten varalta. Tällöin kyseessä on käyttäytymistä koskeva mittari, jolloin on mahdollista, että käyttäytymisen aiheuttaa pelko, mutta on myös mahdollista, että taustalla on varakkuuteen tai koulutukseen liittyviä tekijöitä. (Heiskanen 2002, 21–24, 180.)

Kyselytutkimuksen ongelmana on, että vastaaja saattaa antaa sosiaalisesti suotaviksi koettuja vastauksia. Rikoksen uhriksi joutuminen on ladattu kielteisillä ominaisuuksilla ja siitä kertominen ulkopuolisille voi olla haastavaa (Heiskanen 2002, 23). Voi olla, että kyselytutkimuksilla tavoitetaan vähemmän siitä ryhmästä, jolle rikosuhrikokemukset kasaantuvat. Toisaalta rikosuhrit voivat olla halukkaampi vastaamaan uhrikyselyihin, koska pitävät vastaamista tärkeänä. Tällaisen kadon kokonaisvaikutusta rikosuhrikyselyiden tuloksiin ei ole juurikaan tutkittu. (Sirén 2011, 55.) Pelkotutkimuksen osalta on tehty havainto, että miehet haluavat ilmaista vähemmän pelkoaan kyselyissä. Taustalla vaikuttaa käsitys siitä, että pelkääminen ei ole sosiaalisesti hyväksyttyä. On ehdotettu, että miehet itseasiassa saattavat pelätä naisia enemmän. (Sutton & Farrall 2005.) Miehet joutuvat tyyppisemmin rikosten kohteiksi, mutta tämä yhteys rikospelkoihin voi piiloutua, koska miehet vähättelevät pelkoja (Farrall ym. 2009, 84).

Rikospelot ovat hyvin moniulotteinen ilmiö. Rikospelkoihin liittyvän kyselyn pitää olla sensitiivinen ilmiön kompleksisuudelle. Vastauksilla ei ilmaista ainoastaan pelkoja, vaan ne yhdistyvät taustalla oleviin asenteisiin ja arvoihin. Vastauksissa on syytä huomioida, että psykologiset mekanismit vaikuttavat riskien havainnointiin ja huolestuneisuuteen rikollisuudesta. (Jackson, 2004, 962.) Rikospelkotutkimus on kärsinyt sekä mittaukseen liittyvistä että metodologisista ongelmista. Rikospelkoja tutkittaessa on tärkeää huomioida näiden ongelmien vaikutukset pelkomittareiden reliabiliteettiin. Pelko itsessään on monitulkintainen käsite ja se voi muodostua eri tavoin. Suuressa osassa rikospelkotutkimusta ongelmana on ollut pelon käsitteen hajanaisuus ja puutteellinen operationalisointi. Tämän vuoksi osasta aiempaa tutkimusta on ollut hankala tehdä yleistyksiä. Yksi käsitteellisistä ongelmista on rikospelon sekoittaminen rikosriskiin sekä rikoksille haavoittuvuuteen. Pelko sekoittuu helposti myös arvionteihin rikollisuudesta ja sen yleisyydestä. Tutkimuksessa tulisikin huomioida pelon eri asteet, tuntemuksina pelko voi vaihdella ahdistuksesta traumoihin saakka. Toinen käsitteellinen ongelma liittyy rikollisuuden käsitteeseen, joka pitää sisällään väkivaltarikollisuuden, omaisuusrikollisuuden, järjestäytyneen rikollisuuden sekä poliittisen rikollisuuden. Jos rikoksen tyyppiä ei ole eritelty, voi kysymys sisältää implisiittisen oletuksen siitä, että kysymys kohdistuu väkivaltarikokseen, koska useimpien tutkimusten mukaan niitä pelätään eniten. Rikospelkoja kartoittavan kysymyksen tulee olla tarpeeksi spesifi ja kohdennettu johonkin rikollisuuden lajiin, ettei vastaajan omille tulkinnoille jää tilaa. (Ferrano & LaGrange 1987.)

Yhtenä rikospelkotutkimuksen ongelmana on ollut se, etteivät monet tutkimukset ole operationalisoineet rikospelkoja rikostyyppien mukaan, vaan ne ovat mitanneet yhtä yleistä rikospelkoa. Yleisen pelon sijaan tulisi mitata eri rikoksiin kohdistuvia pelkoja. On havaittu, että eri muuttujat vaikuttavat omaisuusrikollisuuden pelkoon ja väkivaltarikollisuuden pelkoon, joten selittävässä malleissa tulisi huomioida näiden ero. (Alper & Chappell 2012, 347–348.) Kritiikkiä on lisäksi aiheuttanut se, voidaanko pelkoa ylipäättään tutkia laajoilla kyselytutkimuksilla, vai tulisiko sitä tutkia pikemminkin kvalitatiivisin menetelmin. Rikospelkojen tutkimisen yhteydessä on käyty keskustelua siitä, millaiset kysymykset oikeasti mittaavat rikospelkoa ja millaiset kysymykset linkittyvät enemmän urbaaniin turvattomuuden tunteeseen. (Gray ym. 2012, 270–271.)

Ferrano ja LaGrange (1987) esittävät viisi kohtaa, jotka tulisi huomioida, kun rikospelkoja tutkitaan kyselyillä. Ensinnäkin kysymyksissä tulisi mitata pelon emotionaalista tilaa, eikä käsitellä yksilön arviointeja tai huolia liittyen rikoksiin. Heidän mukaansa termi ”kuinka peloissaan” olisi hyvä tapa tutkia emotionaalista reaktiota. Toiseksi kysymysten tulisi viitata eksplisiittisesti rikoksiin. Kolmanneksi he suosittelevat, että kysymyksissä käytettäisiin rikosten kategorisoimista ja rikokset nimettäisiin selkeästi. Neljännen kohdan mukaan kysymyksen asettelu ei saisi olla hypoteettinen. Sen tulisi viitata suoraan arjen tapahtumiin, joissa vastaaja on, eikä kysyä voisiko vastaaja pelätä jossain kuvitteellisessa tilanteessa. Viidenneksi kysymykset eivät saisi olla liian abstrakteja. Kysymysten tulisi linkittyä arkeen, jotta vastaajat pystyvät samaistumaan niihin. (Ferrano & LaGrange 1987.) Ferranon ja LaGrangen (1987) näkemyksistä poiketen on esitetty, että kysymys huolesta olisi parempi kuin kysymys pelosta, koska pelko on fyysinen reaktio välittömään vaaraan ja huolestuneisuus kuvaisi paremmin yleisiä huolenaiheita ja viittaisi sekä tulevaisuuden tapahtumiin että käsillä oleviin tilanteisiin. Kysymysten muotoilu voi vaikuttaa siihen, miten paljon pelkoa raportoidaan kyselyissä ja millaisia yhteyksiä löydetään. On esimerkiksi huomattu, että mitattaessa pelon kokemisen kertoja pelon intensiivisyyden sijaan voidaan löytää voimakkaampia yhteyksiä rikospelkojen ja rikostilastojen, uhrikokemusten sekä toissijaisten uhrikokemusten välillä. (Farrall ym. 2009.)

4.2 Rikospelkotutkimuksen yleisiä tuloksia

Yksilön ominaisuuksiin liittyvien muuttujien vaikutuksesta rikospelkoihin voidaan tutkimusten perusteella olettaa, että rikosten pelko on suurinta niiden joukossa, jotka kokevat itsensä eniten haavoittuvaisiksi rikoksille. Näihin ryhmiin kuuluvat tyypillisesti naiset, vanhukset sekä etniset vähemmistöt. (Wyant 2008, 42–43.) Sukupuoli on tutkimuksissa ollut järjestelmällisesti rikospelkoja parhaiten selittävä muuttuja. Tutkimusten mukaan naiset pelkäävät rikoksia miehiä enemmän. Taustalla on suuremman haavoittuvuuden tunteen lisäksi ehdotettu vaikuttavan eri tekijöitä. Naisten on arvioitu tyypillisemmin olet-tavan, että uhrikokemuksesta olisi heille vakavampia seurauksia kuin muille sekä arvioi-van, että rikos tapahtuisi todennäköisemmin heille kuin jollekin muulle. Naisten kohtaa-man poliisin tilastoista sekä uhritutkimuksista piilossa pysyvä piilorikollisuus voi yhdis-tyä naisten objektiiviseen riskiin nähden yliedustetun pelkoon. Tähän piilorikollisuuteen lasketaan kuuluvaksi parisuhdeväkivalta ja seksuaalinen väkivalta. Sosialisatio voi puo-lestaan olla yhteydessä pelkoihin sukupuolittuneiden käyttäytymistapojen välityksellä: naiset kasvatetaan passiiviseen, riskejä varovaan rooliin. (Gray ym. 2012, 271; Farrall ym. 2009, 86; Hale 1996, 96–100.)

Iän yhteydestä rikospelkoihin on saatu vaihtelevia tuloksia. Osissa tutkimuksissa vanhuk-set pelkäävät eniten, toisissa nuoremmat ja osassa ei ole löydetty eroja ikäryhmien väliltä. Ikään liittyy ilmeisesti tekijöitä (esimerkiksi asuinpaikka, yksin asuminen, terveysongel-mat ja elämäntyyli), joiden vakiointi voi vähentää iän yhteyttä rikospelkoihin. (Heiskanen 2002, 184–185.) Etnisen vähemmistön on yleensä havaittu pelkäävän enemmistöä enem-män. Syrjintään liittyvien tekijöiden lisäksi tämän ilmiön taustalla on huomattu muiden muuttujien, kuten asuinalueen ominaisuuksien, välittävä vaikutus. (Hale 1996, 103; Scar-borough ym. 2010.) Toisaalta on viitteitä siitä, että etniset enemmistöt pelkäävät joissakin olosuhteissa enemmän. Tämä on havaittu esimerkiksi etnisesti moninaisemmalla asuin-alueella (Brunton-Smith & Sturgis 2011) sekä suurten tuloerojen valtiossa (Vauclair & Bratanova 2016).

Omaehtoisten rikosuhrikokemusten yhteydestä rikospelkoihin on saatu erilaisia tulok-sia. Joidenkin tutkimusten mukaan yhteys omiin uhrikokemuksiin on merkittävä, toisten tutkimusten mukaan yhteys on puolestaan heikko tai sitä ei ole havaittu. Osa tutkimuk-sista ehdottaa, että epäsuorilla uhrikokemuksilla olisi suoraa uhrikokemuksia voimak-kaampi yhteys rikospelkoihin. (Hale 1996, 103–112.) Jacksonin ja Grayn (2010) mukaan

uhrikokemuksilla olisi yhteys varsinkin epäfunktionaaliseen pelkoon, eikä niinkään funktionaaliseen pelkoon.

Sosiaalista huono-osaisuutta kuvaavien muuttujien osalta tutkimuksissa on havaittu, että heikommalla sosiaalisella asemalla vaikuttaisi olevan yhteys rikospelkoihin. Alemmat tulo luokat ja heikommin koulutetut pelkäävät yleensä enemmän rikollisuutta. (Hale 1990.) Pantazis (2000) tutki haavoittuvuuden ja köyhyyden yhteyttä rikospelkoihin Isossa-Britanniassa ja huomasi yhteyden heikon toimeentulon ja rikospelkojen välillä. Heikosti toimeentulevat pelkäsivät hyvin toimeentulevia todennäköisemmin rikoksen uhriksi joutumista. Huono-osaisuus vaikutti sukupuoliin eri tavalla. Naisten pelkoja lisäsi eniten heikko toimeentulo ja miesten pelkoja puolestaan lisäsi eniten heikentynyt kyky puolustaa itseään. Köyhemmät taloudet olivat enemmän huolissaan rikollisuudesta sekä muista tapahtumista kuten sairastumisesta tai työttömäksi joutumisesta. Tutkimuksen mukaan pelko vaikuttaisi enemmän sosiaalisesti huono-osaisiin ja syventäisi heidän sosiaalista eksklusiotaan. Heikommin toimeentulevien havaittiin viettävän pelon takia enemmän aikaa kotonaan ja liikkuvan vähemmän ulkona pimeän jälkeen. Syinä ulkona liikkumisen välttämiseen oli laajemmat pelkoon liittyvät tuntemukset, näistä yhtenä osa-alueena olivat rikospelot. (Pantazis 2000.)

Nilsson ja Estrada (2003) tarkastelivat väkivallan kokemista ja väkivallan pelkoja 1990-luvun Ruotsissa. Tuona aikana korkeatuloisten väkivallan pelko laski huomattavasti, joten korkeatuloisten ryhmä pelkäsi vähemmän väkivaltaa kuin muut taloudellisen toimeentulon ryhmät. Larsson (2009) tutki ulkona liikkumisen pelkoa pimeän jälkeen Iso-Britanniassa ja Ruotsissa. Tutkimuksen mukaan heikosti toimeentulevat pelkäsivät enemmän molemmissa maissa. Vaclair ja Bratanova (2016) tutkivat tuloerojen yhteyttä rikospelkoihin 28 Euroopan maassa sekä Israelissa. Tuloerot ennustivat rikospelkoja: mitä suurempia tuloerot olivat, sitä enemmän populaatiossa oli rikospelkoja. Havainto pysyi merkitsevänä, vaikka rikostasot, maiden sosioekonomiset, rakenteelliset ja sosiaaliset piirteet sekä relevantit yksilötason muuttujat kuten aiempi rikosuhrikokemus oli vakioitu.

Ympäristön ominaisuuksien yhteydestä rikospelkoihin on tehty paljon tutkimusta, yhteyttä on tutkittu muun muassa epäjärjestyksen, yhteispystyvyyden, alueen rakenteen ja havaittujen rikoslukujen muuttujilla. Tässä katsauksessa keskitytään epäjärjestyksen ja yhteispystyvyyden muuttujiin. Ympäristön vaikutuksesta rikospelkoihin on ollut vaihtelevia tuloksia ja tämän takia sitä ei ole pidetty niin vakuuttavana teoriana rikospelkojen

muodostumisessa (Brunton-Smith & Sturgis, 2011). Tutkimukset käsittelevät yleensä vain jotain rajattua aluetta ja se voi osaltaan olla syynä, miksi on ollut hankala saada yhtä kattavaa vastausta asuinalueen yhteydestä rikospelkoihin. (Brunton-Smith & Jackson 2012, 56–59.) Tutkimuksia tarkastellessa on syytä muistaa, että valtaosa niistä on toteutettu angloamerikkalaisessa kontekstissa, eivätkä ne pakosti ole sovellettavissa Suomen olosuhteisiin. Toisaalta eri maissa tehtyjen tutkimusten perusteella on havaittu, asuinalueen ja yhteispystyvyyden yhteydet olisivat samankaltaisia kulttuureista riippumatta (Sampson 2012, 166–168). Pääsääntöisesti rikospelkojen on havaittu olevan korkeammat alueilla, joilla on enemmän rikollisuutta ja merkkejä epäjärjestyksestä ja alhaisempi yhteispystyvyys (Brunton-Smith & Jackson 2012). Joskin Latinalaisessa Amerikassa on havaittu, että huono-osaisuuden kasaantuminen voi nostaa alueen yhteispystyvyyttä (Sampson ym. 1997). Sen ohella, että alueen epäjärjestyksellä voi olla itsenäinen yhteys rikospelkoihin, se voi myös vaikuttaa rikospelkoihin kohonneen koetun rikosriskin kautta rikospelkoihin (Wyant 2008).

Brunton-Smith & Sturgis (2011) havaitsivat, että brittiläisessä kontekstissa naapurustolla oli itsenäinen yhteys rikospelkoihin, kun muuttujista tarkasteltiin naapuruston sosiaalista rakennetta, ilmoitettua rikollisuuden määrää ja näkyviä epäjärjestyksen merkkejä. Kaikki muuttujat toimivat myös välittävänä tekijöinä, kun tarkasteltiin yksilötason rikospelkoja. Asuinympäristön symboliset ominaisuudet vaikuttivat eri tavoin eri ryhmiin. Naiset pelkäsivät enemmän alueilla, joilla oli enemmän näkyviä merkkejä epäjärjestyksestä, jotka olivat taloudellisesti huono-osaisempia ja joissa asui paljon nuoria. Etnisyyden yhteys rikospelkoihin vaihteli asuinalueen rakenteen suhteen, etnisesti moninaisilla alueilla etnisen enemmistön edustajat pelkäsivät enemmän ja vähemmistön edustajat puolestaan vähemmän. Tutkimuksen mukaan yhteispystyvyyden ja epäjärjestyksen merkeillä voi olla enemmän merkitystä niille, jotka ovat haavoittuvammassa asemassa yhteiskunnassa. (Brunton-Smith & Sturgis 2011.) Myöhemmässä tutkimuksessa Brunton-Smith ym. (2014) huomasivat, että asuinalueen huono-osaisuus ei vaikuttanut suoraan väkivaltarikollisuuden pelkoon, vaan välittäjänä toimi asuinalueen koettu yhteispystyvyys sekä jossain määrin asuinalueen havaittu epäjärjestys. Korkean yhteispystyvyyden alueilla oli vähemmän huolta väkivaltarikollisuudesta ja korkeampi epäjärjestys lisäsi huolta väkivaltarikollisuudesta. Huono-osaisilla alueilla oli matalampi yhteispystyvyys ja korkeampi koettu epäjärjestys. Alueen moninaisuus välitti rikospelkojen alentumista, koska se korotti koettua yhteispystyvyyttä. Heidän mukaansa niillä Lontoon alueilla, joille on kasautunut huono-osaisuutta, rikospelot välittyivät täysin yhteispystyvyyden kautta. (Brunton-

Smith ym. 2014.) Etnisten enemmistöjen, jotka kokivat asuinalueen yhteispystyvyyden korkeammaksi ja olivat tyytyväisempiä poliisin toimintaan, on todettu pelkäävän vähemmän rikoksia (Collins 2016).

Lisääntyvissä määrin on tutkittu päinvastaista vaikutusmekanismia, jossa pelko muokkaa sitä, miten ympäristön vihjeet tulkitaan (Brunton-Smith 2011). Epäjärjestys voisi siis muovata rikospelkoja ja lietsoa lisääntynyttä herkkyyttä epäjärjestysvihjeille sekä heikommalle yhteispystyvyydelle. Rikosuhrien on havaittu todennäköisimmin kokevan asuinalueen epäjärjestyksen korkeammaksi kuin muut alueella asuvat tai alueella vierailleet haastattelijat. Asuinalueen epäjärjestyksestä olivat enemmän huolissaan ne, jotka pelkäsivät enemmän ja jotka olivat huolissaan alueen sosiaalisesta koheesiosta. (Jackson ym. 2010.) Toisaalta on havaittu, että rikospelot ja käsitykset epäjärjestyksestä pysyivät samoina ainakin lyhyen, muutaman vuoden, aikaraamin sisällä. Tulosten mukaan ne, jotka pelkäsivät enemmän, itseasiassa havaitsivat myöhemmin vähemmän epäjärjestysvihjeitä ympäristössään. Tämän yhteyden taustalla voi vaikuttaa pelokkaimpien yksilöiden välttämiskäyttäytyminen. (Brunton-Smith 2011.) Gray ym. (2011) tutkimuksen mukaan eri pelkoryhmät reagoivat eri tavoin ympäristön epäjärjestykseen ja yhteispystyvyyteen. Niillä, joilla pelkoon liittyi haitallisia käytösmalleja, oli usein muita henkilökohtaisia tai sosiaalisia ongelmia. Voi olla, että pidempiaikaisen huono-osaisuuden takia osa yksilöistä on alttiimpia rikospeloille ja epäjärjestyksen kokemiselle. (Gray ym. 2011.)

Asuinalueen ominaisuudet sekä uhrikokemukset voivat myös toimia rikospelkoja välittävinä tekijöinä. Huono-osaisten korkeampiin rikospelkoihin voi vaikuttaa se, että alemmat tuloluokat asuvat alueilla, joissa esiintyy enemmän rikollisuutta ja epäjärjestystä. Huonossa taloudellisessa asemassa olevat ihmiset ovat usein pakotettuja asumaan asuinalueilla, joilla on paljon epäjärjestystä, työttömyyttä ja rikollisuutta, koska heillä ei ole varaa muuttaa muualle. On myös havaittu, että etnisyyden yhteys rikospelkoihin voi selittyä osin sillä, että vähemmistöt asuvat huono-osaisemmillä alueilla. (Scarborough ym. 2010.) Pantazis'n (2000) tutkimuksessa oli selkeä yhteys koetun epäjärjestyksen ja turvattomuuden välillä. Vaikka koetulla epäjärjestyksellä olikin yhteys turvattomuuteen, puolet huono-osaisimmilla asuinalueilla asuvista tunsivat olonsa turvattomaksi riippumatta koetusta epäjärjestyksestä. Huono-osaiset pelkäsivät enemmän ulkona pimeän jälkeen liikkumista riippumatta siitä, millaisella asuinalueella he asuivat. Useimmilla asuinalueilla heikosti toimeentulevien riski pelätä oli noin kaksinkertainen verrattuna varakkaampiin talouksiin. Eniten pelkäsivät heikosti toimeentulevat, jotka asuivat huono-osaisemmillä

asuinalueilla. (Pantazis 2000.) Larssonin (2009) tutkimuksessa rikospelkoa ennustavana tekijänä toimi asuminen asuinalueella, jolla on korkea rikosriski. Toisaalta pelon yhteyttä toimeentuloon ei voitu selittää ainoastaan huono-osaisella asuinalueella. Heikosti toimeentulevat olivat enemmän peloissaan asuinalueen ominaisuuksien vakionninkin jälkeen. Uhrikokemusten yhteys rikospelkoihin ei myöskään selittänyt huono-osaisen suuremmalla todennäköisyydellä joutua rikoksen uhreiksi, vaan heikosti toimeentulevat pelkäsivät enemmän, kun uhrikokemukset olivat vakioitu. (Larsson 2009.)

Tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että rikospelkojen taustalla vaikuttaa yksilön ominaisuuksiin liittyvien tekijöiden lisäksi asuinalueen ominaisuudet, kuten asuinalueen kyky ylläpitää asukkaiden samankaltaisia arvoja ja sosiaalista kontrollia (Sampson ym. 1997). Niin yksilön kuin asuinalueenkin sosiaalisella huono-osaisuudella vaikuttaisi olevan itsenäinen yhteys rikospelkoihin, vaikka yhteys voi myös välittyä asuinalueen ominaisuuksien ja rikosuhrikokemusten kautta.

4.3 Suomalaisten rikospelot ja turvattomuus

Nykymuodossaan suomalainen pelko- ja turvattomuustutkimus on alkanut vuonna 1988. Tällöin Kansalliseen uhritutkimukseen liitettiin ensimmäistä kertaa osuus, jossa kysyttiin vastaajien rikollisuuden pelosta. (Kemppainen ym. 2014, 6.) Kansallinen uhritutkimus toteutettiin vuosina 1980–2009 (Sirén 2011). Vuodesta 2012 eteenpäin suomalaisten rikospelkoja on kysytty uudistetussa Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa (Danielsson & Salmi 2015, 1–2). Kansallisten uhritutkimusten mukaan suomalaisten väkivallan pelko nousi ja laski vuosina 1988–2009, vaikka suomalaisten väkivaltaa kokeneiden määrä pysyi samana. Väkivallan pelko nousi voimakkaasti vuosina 1988–1997, jonka jälkeen se väheni yhtä voimakkaasti vuoteen 2006 asti, tämä oli huomattavissa varsinkin katuväkivallan pelon kohdalla. Työpaikkaväkivallan pelko kasvoi varsinkin naisten kohdalla. Perheväkivallan pelko väheni vuoden 1993 jälkeen, vaikka perheväkivallan kokemuksista kertoneiden määrässä ei ollut muutosta. (Sirén, Aaltonen & Kääriäinen 2010, 26–30.) Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa katuväkivaltaa pelkäävien osuus oli laskussa vuosina 2012–2015, mutta nousi vuoden 2015 kyselyssä. Katuväkivallan pelkoa kokevien määrä oli kuitenkin vuonna 2015 alempi kuin vuonna 2012. Työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan pelon kohdalla ei tapahtunut muutoksia kyseisinä vuosina. (Danielsson & Kääriäinen 2016.) Kaikkiaan väkivallan määrä ja väkivallan pelko ovat kehittyneet eri tavalla Suomessa, väkivallan pelko vaikuttaa lisääntyneen ja sitten vähentyneen, vaikka

väkivaltaa kokeneiden osuus on pysynyt suhteellisen samana (Kääriäinen, Lehti, Danielsson, Aaltonen, Kuitunen & Salmi 2016, 78–79.)

Turvattomuuskeskustelu on lisääntynyt Suomessa 1990-luvun alusta lähtien ja se on yhdistetty Suomen yhteiskunnallisen muutokseen (Koskela 2009, 65–68). Suomalaisten väkivallan pelko ei tutkimusten mukaan vaikuttaisi olevan yhteydessä koetun väkivallan määrän kehitykseen. Suomalaisten kasvaneeseen väkivallan pelkoon on arveltu vaikuttaneen 1990-luvun lama ja korkea työttömyys, jotka lisäsivät yleistä turvattomuutta. Samoihin aikoihin Suomessa tapahtui voimakasta maahanmuuton lisääntymistä sekä kansainvälistymistä, myös rikosuutisointi kasvoi voimakkaasti vuoden 1988 jälkeen. Nämä tekijät ovat saattaneet vaikuttaa pelkojen lisääntymiseen, vaikkeivat ne lisänneet varsinaista väkivaltaa. (Sirén ym. 2010, 26–30.)

Suomalaisessa tutkimuksessa on tarkasteltu jonkin verran väkivallan pelkoihin yhteydessä olevia taustamuuttujia. Heiskanen (2002) tutki suomalaisten väkivaltakokemuksia ja turvattomuutta vuosina 1980–1997. Smolej ja Kivivuori (2006) tutkivat uutisoinnin yhteyttä väkivallan pelkoihin. Holstila (2012) käsitteli pro gradu -tutkielmassaan suomalaisten nuorten kokemaa väkivallan pelkoa. Suomessa eniten on tutkittu turvattomuutta pääkaupunkiseudulla. Kääriäinen (2002) vertaili asuinalueiden välisiä turvattomuuden kokemuksia Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001. Kemppainen ym. (2014) puolestaan tutkivat helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta. Kortteinen, Tuominen ja Vaatovaara (2005) ovat käsitelleet asuinalueiden eriytymistä pääkaupunkiseudulla ja tarkastelleet sen ohella asuinalueiden turvattomuuteen liittyviä teemoja. Seuraavaksi käsitellään näiden tutkimusten päähavaintoja rikospelkoihin ja turvattomuuteen liittyen.

Tarkasteltaessa suomalaisten väkivallan pelkoon yhteydessä olevia yksilön ominaisuuksiin liittyviä muuttujia on havaittu, että suomalaiset naiset pelkäävät miehiä enemmän (Heiskanen 2002; Kemppainen 2014; Kääriäinen 2002; Smolej & Kivivuori 2006). Turvattomuus on yleistä varsinkin nuorten naisten, etenkin 15–24-vuotiaiden, joukossa (Heiskanen 2002; Kemppainen 2014). Toisaalta pelkojen on havaittu olevan yleisimpiä vanhuksilla (Smolej & Kivivuori 2006) tai ikä ei ole ollut merkittävä selittävä tekijä tutkimuksessa (Kääriäinen 2002). Asuinalueen ominaisuuksiin liittyen on havaittu, että kerrostaloissa pelätään enemmän (Heiskanen 2002; Kääriäinen 2002). Pääkaupunkiseudulla turvattomuus paikantuu nimenomaan tiiviiseen kerrostaloympäristöön ja asuinalueen alhainen tulotaso vaikuttaisi olevan yhteydessä turvattomuuteen (Kortteinen ym. 2005).

Kemppainen ym. (2014) vetävät yhteen asuinalueen merkitystä: tutkimusten mukaan Suomen kaupunkiympäristössä pelätään enemmän ja yleisemmin kuin maaseudulla. Toisaalta urbaanisuusasteen yhteys turvattomuuteen on selittynyt kokonaan väkivaltakokemusten yleisyyden avulla. Korkean urbaanisuuden alueilla nähdään ja koetaan useammin väkivaltaa ja urbaanisuusaste vaikuttaa tämän välityksellä kasvaneeseen turvattomuuden tunteeseen. (Kemppainen ym. 2014.)

Rikosuhriperustaisuushypoteesin mukaisesti uhrikokemusten on huomattu lisäävän suomalaisten rikospelkoja (Heiskanen 2002; Holstila 2012; Smolej & Kivivuori 2006). Tutkimuksissa on myös havaittu yleisturvattomuushypoteesia tukevia yhteyksiä. Omien sosiaalisten ongelmien määrä on selittänyt turvattomuuden kokemista (Kääriäinen 2002). Yksilön sosiaaliseen huono-osaisuuteen liittyen väkivallan pelolla on havaittu yhteys työttömyyteen ja taloudelliseen epävarmuuteen (Smolej & Kivivuori 2006, 220–221; Kääriäinen 2002), toisaalta Heiskanen (2002) ei löytänyt rikospeloilla olevan merkitsevää yhteyttä työttömyyden, matalan koulutuksen tai pienien tulojen kanssa. Seuraavaksi tarkastellaan vielä muutamaa näistä tutkimuksista tarkemmin.

Smolej ja Kivivuori (2006) havaitsivat, että rikosuutisten seuraaminen oli yhteydessä väkivallan pelkoon. Tämän ohella tulosten mukaan työttömät pelkäsivät väkivaltaa enemmän kuin työssäkäyvät ja aikaisemmilla uhrikokemuksilla oli yhteys väkivallan pelkoihin. Väkivallan pelko ei kuitenkaan ollut erotettavissa kokonaan konkreettisista kokemuksista. Heidän mukaansa taloudellinen turvattomuus voi toimia rikospelkoja välittävänä tekijänä. He käyttivät ilmiöstä nimitystä sijaispelkoteoria, joka voidaan rinnastaa yleisturvattomuushypoteesiin. (Smolej & Kivivuori 2006.)

Holstilan (2012) tulosten mukaan suurin osa suomalaisista nuorista ei pelännyt väkivaltaa. Pelko oli kuitenkin joidenkin ryhmien keskuudessa selvästi yleisempää. Nuorten väkivallan pelkoon vaikutti muun muassa suuressa kaupungissa asuminen sekä se, miten nuori tulee toimeen vanhempiensa kanssa. Nuoret, joiden arvion mukaan perheellä oli talousvaikeuksia, pelkäsivät enemmän. Talousvaikeudet olivat yhteydessä varsinkin asuinalueella koettuihin pelkoihin. Selittävät tekijät vaihtelivat sen mukaan, missä paikassa pelkääminen tapahtui. Rikosuhriperustaisuushypoteesi oli yhteydessä eniten kotona koettuun väkivallan pelkoon. Yleisturvattomuus vaikutti selittävän paremmin suurinta

osaa koetuista peloista. Tutkimuksen perusteella koettu väkivallan pelko kytkeytyi ilmiönä laajemmin yleiseen epävarmuuteen, eikä se ole ollut ainoastaan rikoskokemusten seurausta. (Holstila 2012.)

Kääriäisen (2002) mukaan asuinalueen väestöllinen koostumus kytkeytyi turvattomuuden kokemuksiin Helsingissä ja Espoossa. Turvattomuus oli vuosien 1997 ja 2001 välisenä aikana lisääntynyt alueilla, joille sosiaaliset ongelmat kasautuvat. Sosiaalisten ongelmien kasautuminen tuotti turvattomuutta riippumatta asuinalueen laadusta. Eniten pelkoa lisäävä tekijä oli asuinalueen työttömyysaste. Vuoden 2001 aineistossa työttömyysasteen merkitys selitti turvattomuutta jopa enemmän kuin sukupuoli. Turvattomuutta kokivat eniten vastaajat, jotka asuivat pahimmilla työttömyysalueilla ja joilla itsellään oli eniten sosiaalisia ongelmia. Pelko oli kuitenkin lisääntynyt eniten niiden keskuudessa, jotka asuivat korkean työttömyyden alueilla, mutta joilla itsellään ei ollut sosiaalisia ongelmia. Tulos oli samankaltainen koulutuksen suhteen: eniten pelkäsivät vähän koulutetut korkean työttömyyden alueella asuvat ja pelko oli lisääntynyt eniten työttömyysalueella asuvien hyvin koulutettujen joukossa. Asuinympäristön hoito oli alueen sosiaalisen koostumuksen ohella toinen tärkeä itsenäinen turvattomuuden selittäjä. Huonosti hoidettu ympäristö viesti tulosten mukaan turvattomuudesta, riippumatta siitä, millainen alueen asukasrakenne on. Kääriäisen (2002) mukaan turvattomuuden kokeminen on oletettavasti yhteydessä asuinalueen sosiaaliseen koostumukseen. Turvattomuuden kokemiseen vaikuttaa, miten näkyviä sosiaaliset ongelmat ovat alueella. Yhteys työttömyyden ja turvattomuuden voisi välittyä, koska työttömät asuvat todennäköisemmin alueilla, joilla on muitakin sosiaalisia ongelmia ja he joutuvat useammin kohtamaan tilanteita, jotka herättävät pelkoa. (Kääriäinen 2002.)

Kemppainen ym. (2014) eivät havainneet tutkimuksessaan koulutuksen ja työmarkkina-aseman yhteyttä turvattomuuteen. Turvattomuus linkittyi tutkimuksessa asumismuotoon tai asuinalueen ominaisuuksiin. Sosiaalisesti tuettu vuokra-asuminen lisäsi turvattomuuden kokemista ja alueen huono-osaisuus (sosioekonominen huono-osaisuus, alueen järjestyshäiriöt sekä raideliikenteen aseman läheisyys) oli toinen turvattomuudelle altistava tekijä. Uhrikokemuksiin liittyen väkivallan kohteeksi joutuminen ja väkivallan näkeminen lisäsivät omalla asuinalueella koettua turvattomuutta, näistä väkivallan näkeminen asuinalueella, eli toissijaiset uhrikokemukset, lisäsivät enemmän turvattomuutta. Alueen sosioekonomisen statuksen ja yksilöllisesti koetun turvattomuuden yhteydessä ei kuitenkaan ollut kyse pelkästään alueiden välisistä eroista koetussa ja nähdyssä väkivallassa,

vaan alueen huono-osaisuuden yhteys turvattomuuteen voi johtua alueen heikosta sosiaalisesta kontrollista, joka mahdollistaa asuinalueen epäjärjestyä. Toisaalta tuloksia tulokittiin kanavoitumisen näkökulmasta: asuminen huono-osaisemmalla asuinalueella voi muistuttaa herkemmin elämän uhkista, vaikkei huono-osaisuus olisikaan omakohtaista. Tämä yleinen epävarmuus voidaan kanavoida huoleen asuinalueen turvattomuudesta. (Kemppainen ym. 2014.) Kanavoitumisen tulkintamalli ovat verrattavissa yleisturvattomuushypoteesiin.

Suomalaisessa rikospelkotutkimuksessa on siis havaittu, että suomalaisten väkivallan pelot ovat lisääntyneet, vaikka väkivaltakokemukset ovat pysyneet samalla tasolla. Yleisturvattomuushypoteesi on saanut vahvistusta suomalaisessa tutkimuksessa, vaikka myös uhrikokemusten on huomattu vaikuttavan suomalaisten rikospelkoihin. Tutkimusten perusteella vaikuttaisi, että yksilön ja asuinalueen huono-osaisuudella, varsinkin työttömyydellä, vaikuttaisi olevan yhteys suomalaisten väkivallan pelkoihin. Holstila (2012) lukuun ottamatta yleisturvattomuus- ja rikosuhriperustaisuushypoteeseja ei ole asetettu vastakkain. Holstila (2012) tutki hypoteesien toimivuutta nuorten parissa, tässä tutkielmassa on tarkoitus testata hypoteesien toimivuutta aikuisväestön kohdalla. Tutkielmassa otetaan tarkasteluun erityisesti sosiaalinen huono-osaisuuden yhteys väkivallan pelkoihin ja huomioidaan yksilön kokemus omasta ja asuinalueensa tilanteesta vakioiden omat uhrikokemukset. Tämän kaltainen kattava, usealla muuttujalla tarkastelu on uupunut aiemmasta suomalaisesta tutkimuksesta, vaikka tuloksia huono-osaisuuden yhteydestä väkivallan pelkoihin on ollut paljon. Asuinalueen ominaisuuksien yhteyttä on tarkasteltu aiemmin lähinnä pääkaupunkiseudulla, tässä tutkielmassa näkökulmaa laajennetaan kansalliseen kyselyaineistoon. Tarkastelussa huomioidaan myös eri väkivaltatyyppeiden pelko, ei ainoastaan katuväkivallan pelko tai asuinalueella koettu turvattomuus. Seuraavaksi esitellään tutkielmassa käytettävä aineisto ja siitä muodostetut muuttujat. Tämän jälkeen käydään läpi tutkielmassa käytettävä analyysimenetelmä, logistinen regressioanalyysi.

5 Aineisto ja menetelmä

5.1 Kansallinen rikosuhritutkimus 2014

Kansallinen rikosuhritutkimus (jatkossa KRT) on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen eli nykyisen Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toteuttama kansallisesti edustava kysely. Kysely on toteutettu yhdenmukaisin menetelmin vuosina 2012, 2013, 2014, 2015 ja 2016. KRT on nimetön, ensisijaisesti rikollisuutta, rikosten kohteeksi joutumista ja rikollisuuden pelkoa mittaava tutkimus. Tutkimuksen perusjoukkona toimivat 15–74-vuotiaat Suomessa tai Ahvenanmaalla vakituisesti asuvat henkilöt. Vuoden 2014 KRT:ssa perusjoukosta poimittiin Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä 14 000 henkilön ositettu otos. Muiden kuin suomen- ruotsin- ja saamenkielisten henkilöiden osalta toteutettiin 1,4-kertainen yliotanta ryhmän väestöosuuteen nähden. Tällä tavoin haluttiin taata riittävän suuri otos maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joiden vastausprosentti on muuta väestöä pienempi. Suomen-, ruotsin- ja saamenkielisiä poimittiin otokseen 12 780 kappaletta ja vieraskielisiä 1220 kappaletta. Tutkimuksen aineisto kerättiin posti- ja internet-kyselynä syksyn 2014 aikana. Lomake postitettiin uudelleen neljä viikkoa ensimmäisen kirjeen jälkeen niille, jotka eivät olleet vastanneet määräaikaan mennessä. Kaksi viikkoa tämän jälkeen lähetettiin muistutuskortti niille, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. Aineiston keräys päätettiin 31.12.2014 ja sen jälkeen saapuneita vastauksia ei enää otettu vastaan. Vuonna 2014 kyselyyn vastasi yhteensä 6 792 Suomessa vakituisesti asuvaa henkilöä. Kyselyn vastausprosentti oli 48,5. Nuorten vastaamisprosentti oli alempi kuin vanhempien ikäryhmien, samoin miesten vastausprosentti oli alempi kuin naisten. (Danielsson & Salmi 2015, 1–2, 22–23.) Aineiston analyysi on tehty SPSS-ohjelmistolla (IBM SPSS Statistics 24).

5.2 Selitettävä muuttuja

Selitettävänä muuttujana tutkimuksessa on väkivallan pelko, joka jakautuu katuväkivallan, työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan pelkoihin. KRT:ssa väkivallan pelkoa kysyttiin osion ”Huolestuneisuus väkivallasta” alla kysymyksillä: ”Oletteko viimeisen 12 kuukauden aikana pelännyt joutuvanne väkivallan kohteeksi liikkuessanne iltaisin kodin ulkopuolella?” Oletteko viimeisen 12 kuukauden aikana pelännyt joutuvanne väkivallan kohteeksi työssänne tai työtehtävissä?” ja ”Oletteko viimeisen 12 kuukauden aikana pe-

lännyt joutuvanne väkivallan kohteeksi jonkun perheenjäsenen taholta?” Vastausvaihtoehtoina oli: en ollenkaan, kerran pari vuodessa, 3-6 kertaa vuodessa, 7-10 kertaa vuodessa, noin kerran kuukaudessa tai useammin sekä kysymyksen mukaan joko en liiku iltaisin kodin ulkopuolella, en ole työelämässä tai minulla ei ole perhettä. Kysymysten perusteella muodostui kutakin väkivallan pelkoa kuvaava muuttujat (Liite 1).

KRT:n vahvuutena on, että sen kysymyksissä on tarkennettu paikka, jossa vastaaja pelkää. Kysymyksen kohdistuessa tietyn väkivaltatyypin pelkäämiseen nojautuu vastaus todennäköisimmin vastaajan kokemuksiin ja ankkuroituu enemmän kyseessä olevaan ilmiöön (Siren ym. 2010). Vastaukset dikotomisoitiin kahteen toisensa poissulkevaan ryhmään. Jaottelussa yhden ryhmän muodostivat ne vastaajat, jotka eivät olleet kokeneet kyseistä pelkoa ollenkaan. Toiseen ryhmään yhdistettiin ne vastaajat, jotka tunsivat jonkin asteista kyseisen väkivaltatyypin pelkoa. Aineistossa olisi voitu käyttää hienovaraisempaa luokittelua, usein pelkäävien ja harvoin pelkäävien välillä. Tässä tutkielmassa tarkastelu tehtiin pelkäävien ja ei pelkäävien ryhmien välillä, koska haluttiin tarkastella eroja nimenomaan näiden ryhmien välillä.

Analyysistä jätettiin pois seuraavat ryhmät: en liiku iltaisin kodin ulkopuolella, en ole työelämässä ja minulla ei ole perhettä. Tätä voi perustella sillä, että vastausten taustalla voi olla hyvinkin erilaisia syitä. Katuväkivallan kohdalla vastaus vaihtoehto ”en liiku iltaisin kodin ulkopuolella” voi viitata rikospelkoon tai esimerkiksi liikuntavaikeuteen. Työväkivallan pelon kohdalla vastausvaihtoehdolla ”en ole työelämässä” voi todennäköisesti liittyä pikemminkin työllistymisen ongelmiin kuin työpaikkaväkivallan pelkoon. Joukossa voi tietysti vastaajia olla joiden kohdalla yhtenä syynä on pelko työväkivaltaa kohtaan, mutta heitä olisi vaikea erotella tästä ryhmästä. Perheväkivallan pelon kohdalla vastausvaihtoehto ”minulla ei ole perhettä” on hankala hahmottaa yhteyttä suoraan perheväkivallan pelkoon. Todennäköisemmin kyseessä on yksilön oma valinta tai muut elämän tilanteeseen vaikuttavat tekijät, jonka vuoksi hänellä ei ole perhettä. Taustalla voi olla moninaisempia syitä kuin ainoastaan pelko kyseistä väkivaltaa kohtaan. Perustellumaksi katsottiin siis jättää nämä luokat pois analyysistä.

5.3 Selittävät muuttujat

Aineiston analyysissä päätarkastelu on siinä, miten yksilö itse kokee ja arvioi omaa huono-osaisuuttaan, eikä niinkään huono-osaisuuden objektiivisilla mittareilla. Analyysissä käytetyt muuttujat on valittu niin, että niillä on pyritty operationalisoimaan yleisturvattomuushypoteesia ja rikosuhriperustaisuushypoteesia.

Yksilön ominaisuuksia kuvaavina muuttujina analyysissä toimivat sukupuoli, ikä ja syntymämaa. Katuväkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevissa vastauksissa käytetään aineistossa ollutta luokittelua, joka jakaa aineiston 20 vuoden ryhmiin (15–34, 35–54 ja 55–74-vuotiaat). Työpaikkaväkivallan pelko kohdalla vastaajat on rajattu 18–64-vuotiaisiin. Ikäluokittelu tehtiin noin 15 vuoden ryhmiin (18–35, 36–50 ja 51–64-vuotiaat). Syntymämaa on koodattu Suomessa ja muualla syntyneiden ryhmiin.

Yleisturvattomuushypoteesia edustavat yksilön huono-osaisuus ja ympäristön koettu huono-osaisuus. Yksilön sosiaalista huono-osaisuutta kuvaa vastaajan pääasiallinen toiminta sekä vastaajan subjektiivinen arvio siitä, miten kotitalouden tuloilla tullaan toimeen. Koulutusmuuttuja jätettiin pois analyseistä, koska koulutustausta on hyvin erilainen eri ikäryhmissä. Suurimmalla osalla vanhemmista ikäryhmistä on alempi koulutus. Nuoremmilla ikäryhmillä koulutuksessa on puolestaan enemmän vaihtelua ja korkeakoulutetut keskittyvät nuorempiin ikäryhmiin. Näin ollen koulutuksella ei pystytä mittaamaan samaa asiaa eri ikäryhmissä. Tämän takia koulutuksen sijaan valittiin vastaajan pääasiallinen toiminta. Pääasiallista toimintaa kysyttiin kysymyksellä: Mikä seuraavista sopii mielestänne parhaiten kuvaamaan tämänhetkistä tilannettanne? Vastausvaihtoehtoina olivat: työelämässä (myös osa-aikaeläkkeellä), työtön, eläkkeellä, opiskelija ja työelämän ulkopuolella muusta syytä kuin työttömyys, eläkkeellä oleminen tai opiskelu. Toimeentuloa kysyttiin kyselyssä kysymyksellä: Kun kotitaloutenne kaikki tulot otetaan huomioon, onko menojen kattaminen näillä tuloilla: Erittäin hankalaa, hankalaa, melko hankalaa, melko helppoa, helppoa ja hyvin helppoa. Vastaukset luokiteltiin kolmeen ryhmään, joista ryhmän, joka kokee toimeentulonsa hankalaksi, muodostivat ”erittäin hankalaa” ja ”hankalaa” vastaukset. Keskivertotoimeentulon ryhmän muodostivat ”melko hankalaa” ja ”melko helppoa” vastaukset ja helposti toimeentulevien ryhmän ”helppoa” ja ”hyvin helppoa” vastaukset.

Asuinalueen koettua epäjärjestystä (*neighbourhood disorder*) oli kartoitettu kyselyssä kysymyksellä: Kuinka suurena ongelmana pidätte seuraavia asioita omalla asuinalueella? Epäjärjestystä kuvaavina asioina oli lueteltu julkisella paikalla räyhäävät tai juopuneet henkilöt, kadulla maleksiva nuoriso, ympäristön roskaisuus, epäsiisteys tai jätteet, graffitit, töhryt ja muu omaisuuden tahallinen vahingoittaminen sekä huumeiden myyjät tai käyttäjät. Vastajia pyydettiin arviomaan asioiden ongelmallisuutta neljäportaisella asteikolla: ei lainkaan ongelma–erittäin suuri ongelma. Faktorianalyysin perusteella kysymykset muodostivat yhden faktorin, kun analyysiin valittiin mukaan faktorit, joiden ominaisarvo (*eigenvalue*) on suurempi kuin 1. Faktori nimettiin ympäristön koetuksi epäjärjestykseksi. (Liite 2.) Asuinalueen yhteispystyvyyttä (*collective efficacy*) kysyttiin KRT:ssa kysymyksillä, jotka vastaavat Sampson ym. (1997) kehittämää mittaria. Heidän (Sampson ym.1997) mukaansa kysymyksistä muodostuu mittari kuvaamaan epävirallista sosiaalista kontrollia sekä sosiaalista koheesiota ja luottamusta. Vastajalta kysyttiin arviota asuinalueen yhteisöllisyydestä ja siitä, miten todennäköisesti asuinalueella puututaisiin erilaisiin häiriötä aiheuttavaan käytökseen. KRT:ssa kolme kysymystä oli muokattu verrattuna edellä mainittuun mittariin. Kysymys paloaseman lakkauttamisesta oli muutettu koulun lakkauttamiseksi. Kysymykset asukkaiden toimeentulosta keskenään ja samoista arvoista olivat käännetty, alun perin kysymykset olivat muodossa: asuinalueen asukkaat eivät tule toimeen keskenään ja asuinalueen asukkailla ei ole samoja arvoja. KRT:ssa väittämät olivat: alueella asuvat ihmiset tulevat hyvin toimeen keskenään ja alueella asuvat ihmiset jakavat samat arvot. Arviointi tapahtui viisiportaisella asteikolla täysin samaa mieltä–täysin eri mieltä tai viisiportaisella asteikolla erittäin todennäköisesti–erittäin epätodennäköisesti. (Liite 1.) Sampson ym. (1997) muodostivat vastauksista yhden summamuuttujan kuvaamaan asuinalueen yhteispystyvyyttä. Nämä kaksi patteristoa oli luonnollista yhdistää tähänkin tutkielmaan yhdeksi yhteispystyvyyden muuttujaksi. Faktorianalyysi yhteispystyvyyden muuttujista tehtiin pakottamalla muuttujat yhteen faktoriin ja varmistettiin, että myös tällä aineistolla voidaan käyttää tätä jakoa. (Liite 3.) Yhteispystyvyyden kohdalla muutaman muuttujan kommunaliteetit jäivät alhaiseksi. Molempien summamuuttujien reliabiliteetti tarkastettiin vielä Crohnbachin alfan avulla. Crohnbachin alfa käytetään summamuuttujien reliabiliteetin mittaamiseen ja korkeampi alfan arvo ilmaisee parempaa reliabiliteettia (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 2002, 97–99). Epäjärjestyksen summamuuttaja sai Cronbachin alfan arvoksi 0,867 ja yhteispystyvyyden summamuuttujan osalta arvo oli 0,880. Näiden arvojen perusteella summamuuttujien reliabiliteettia voidaan pitää hyvänä. Molempien summamuuttujien vastaukset koodattiin

niin, että arvo 1 kuvasi alhaista ominaisuutta ja arvo 5 korkeaa ominaisuutta. Edellä mainitun tarkastelun perusteella ympäristön huono-osaisuuteen liittyvistä muuttujista tehtiin kaksi summamuuttujaa: asuinalueen koettu epäjärjestys ja yhteispystyvyys. Summamuuttajat muodostettiin vastausten keskiarvoista ja ne ovat jatkuvia muuttujia. Tämän jälkeen kummatkin summamuuttajat jaettiin kolmeen yhtä suureen ryhmään. Ryhmät muodostuivat vastaajista, jotka kokivat asuinalueensa epäjärjestyksen tai yhteispystyvyyden alhaiseksi, keskiverroksi tai korkeaksi.

Rikosuhriperustaisuushypoteesia edustavat rikosuhrikokemuksista kysyvät kysymykset. Rikosuhriksi joutumista kysyttiin kysymyksellä: Onko joku teille tuttu tai tuntematon henkilö käyttänyt Teitä kohtaan seuraavilla tavoilla viimeisen 12 kuukauden aikana. Vaihtoehtoja oli liittyen uhkaamiseen (kasvokkain ja välillisesti), fyysiseen väkivaltaan (esim. kiinnitarttuminen, töniminen, läimäisy, nyrkillä lyöminen) ja seksuaaliseen väkivaltaan (pakottaminen tai yrittänyt pakottaa). Kyselyssä kysyttiin myös sitä, kuka on kohdistanut näitä tekoja uhriin (entinen tai nykyinen puoliso, muu lähemmin tuntema henkilö tai tuntematon / puolittu). Analyysissa on mukana vastaukset, joissa on koettu väkivallalla uhkaamista tai fyysistä väkivaltaa kenen tahansa tekijän kohdistamana. Väkivallalla uhkaamisen ja fyysisen väkivallan uhkaamiseen uhrikokemukset ristiintaulukointiin ja sen perusteella molemmat uhrikokemukset on 5,3 prosentilla vastaajista, väkivallalla uhkaamisen 4 prosentilla vastaajista ja fyysisen väkivallan kokemus 7,2 prosentilla vastaajista. Uhrikokemuksissa on osittaista päällekkäisyyttä, mutta niitä voidaan kuitenkin pitää erillisinä muuttujina.

5.4 Logistinen regressioanalyysi

Tämän tutkielman tarkoituksena on pyrkiä selvittämään, mitkä tekijät selittävät vaihtelua suomalaisten eri väkivallan peloissa. Aineiston analyysissa käytetään binääristä logistista regressioanalyysia. Logistisella regressioanalyysilla tutkitaan, millaiset tekijät ennustavat johonkin luokkaan kuulumista (Jokivuori & Hietala 2007, 57). Binäärinen logistinen regressioanalyysi sopii tilanteisiin, jossa selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen. Tällöin tarkastelun kohteena on se, mitkä tarkastelluista selittävistä muuttujista ovat yhteydessä toiseen luokkaan kuulumiseen. (Nummenmaa 2009, 330–332.) Tässä tutkielmassa arvon 0 saavana referenssikategoriana ovat henkilöt, jotka eivät ole kokeneet väkivallan pelkoa, ja arvon 1 saavat henkilöt, jotka ilmoittavat kokeneensa väkivallan pelkoa, tarkoituksena on siis tarkastella mitkä muuttujat vaikuttavat siihen, että kuuluu väkivaltaa pelkäävien

ryhmään. Alun perin useampiluokkainen tai jatkuva muuttuja voidaan myös dikotomisoida (Nummenmaa 2009, 332). Tässä tutkielmassa on toimittu näin, kun kaikki väkivallan pelkoa kokevat vastaajat yhdistettiin yhteen luokkaan.

Logistisen regressioanalyysin selitettävä muuttuja on riskin (*odds*) luonnollinen logaritmi, *logit*. Riski kuvaa vastetapahtuman todennäköisyyttä p suhteessa sen vastatapahtumaan, eli siihen todennäköisyyteen, ettei tapahtuma tapahdu $1-p$ eli $\text{odds} = \frac{p}{1-p}$. Jos esimerkiksi 20 prosenttia aineiston henkilöistä ilmoittaa pelkäävänsä väkivaltaa, on pelon todennäköisyys 0,2 (20/100), todennäköisyys sille, että ei pelkää on 0,8 (1-0,2) joten riski on 0,25 (0,2/0,8). Logistisessa regressiossa riskistä otetaan vielä luonnollinen logaritmi. Näin saadaan aikaan selitettävä muuttuja, joka vaihtelee äärettömän pienien ja äärettömän suurien lukujen välillä, mutta mallin antamat ennusteet rajautuvat kuitenkin välille 0-1. (KvantiMOTV; Nummenmaa 2009, 332–334.) Logistisessa regressioanalyysissä käytetään yleensä suurimman uskottavuuden estimointimenettelyitä. Tavoitteena on löytää kullekin mallin selittävälle muuttujalle sellaiset parametriestimaatit, joiden avulla voidaan selittää mahdollisimman suuri osuus selitettävän muuttujan vaihtelusta. (Nummenmaa 2009, 335–336.) Vaikka analyysin viimekätisenä tavoitteena on ennustaa oikea luokka yksittäisille tapauksille selittävien muuttujien perusteella, yleensä kiinnostuksen kohteena ovat kuitenkin selittävien muuttujien parametriestimaatit, jotka kuvaavat selittävien ja selitettävän muuttujan yhteyden voimakkuutta.

Logistisen regression parametriestimaatit kuvataan tyypillisesti *odds ratioina* eli vetosuhteina (termistä on olemassa useita suomennoksia, tässä tutkielmassa käytetään termiä vetosuhte). Tämä kuvaa suhteellista riskiä kuulua referenssikategoriaan, eli tässä tapauksessa väkivallan pelkoa kokevien ryhmään (Jokivuori & Hietala 2007, 71). Vetosuhteet ovat mallin regressiokertoimen eksponentteja, ja ilmaisevat sitä, miten paljon selittävän muuttujan johonkin luokkaan kuulumisen kasvattaa tai laskee riskiä kuulua selitettävän muuttujan referenssikategoriaan. Ykköstä suuremmat kertoimet kuvaavat positiivista yhteyttä eli ne kasvattavat riskiä, ykköstä pienemmät kuvaavat negatiivista yhteyttä eli ne pienentävät riskiä, kertoimen ollessa ykkösen suuruinen ei yhteyttä ole ollenkaan. (Nummenmaa 2009, 339–340.) Jos selitettävän muuttujan ensimmäisessä luokassa väkivaltaa pelkäävien riski on 0,2, toisessa 0,4, on näiden kahden riskin (tai vedon) suhde $0,4/0,2=2$.

On kuitenkin tärkeää pitää mielessä, että vetosuhteet ovat riskien, eivät todennäköisyyksien suhteita. Vetosuhte ei suoraan kerro osuuksien tai todennäköisyyksien suhdetta, vaan vetojen suhteen (Rita 2004, 207–208).

Mikäli malli sisältää useamman kuin yhden selittävän muuttujan, tulkitaan yksittäisiä vetosuhteita *päävaikutuksina*, jossa on huomioitu muiden mallin selittävien muuttujien yhteys selitettävään muuttujaan. Tällöin voidaan esimerkiksi tarkastella huono-osaisuuden yhteyttä väkivallanpelkoihin, ottaen huomioon sen, että huono-osaisilla on myös enemmän uhrikokemuksia, jotka saattavat itsessään vaikuttaa väkivallan pelkoon. Logistisen regressioanalyysin etuna on se, ettei selitettävien muuttujien mitta-asteikoista tehdä mitään oletuksia, vaan selittävät muuttujat voivat olla sekä jatkuvia että luokiteltuja, muuttujien välisten yhteyksien ei myöskään oleteta olevan lineaarisia (Nummenmaa 2009, 331). Yksinkertaisimmissa malleissa on mukana vain vakiotermi. Kompleksisimmassa versioissa malliin kuuluvat vakiotermi, kaikki selittävät muuttujat ja ehkä myös selittävien muuttujien välisiä interaktioita. Usein kaikki selittävät muuttujat eivät kuitenkaan vaikuta lopputulokseen. (Tabachnick & Fidell, 2014, 483–485.)

Logistisessa regressioanalyysissä ongelmia voivat aiheuttaa havaintojen liian pieni määrä suhteessa selittävien muuttujien määrään tai jos tapausten ja muuttujien välinen yhteys on heikko. Merkkejä näiden ongelmien esiintymisestä ovat korkeat parametrien estimaatit ja keskivirheet. (Tabachnick & Fidell 2014, 487.) Havaintojen määrän tulee siis olla kohtuullinen malliin otettavien muuttujien lukumäärään nähden. Menetelmä on myös herkkä multikollinearisuudelle, eli selittävien muuttujien voimakkaalle yhteisvaihtelulle (Metsämuuronen 2005, 687–690.) Toisin kuin lineaarisesta regressioanalyysistä, logistisesta regressioanalyysistä ei ole mahdollista saada täsmällistä mallin selitystasetta. Hyvä likiarvo selitystasesta voidaan saada käyttämällä *Cox & Snell R²* ja *Nagelkerke R²* -testejä, joita nimitetään näennäisselitystaseteiksi. Yleensä Nagelkerke R²-testiä on näistä kahdesta testistä suositeltavampi, koska sen ilmaisema arvo voi aidosti vaihdella välillä 0–1. Testien tuloksia voidaan tulkita samoin kuin lineaarisen regressioanalyysin selitystasetta R². Kertoimen avulla arvioidaan, kuinka paljon selitettävän muuttujan vaihtelusta voidaan kuvailla mallin avulla. Näennäisselitystasteen ollessa 0 malli ei pysty luokittelemaan yhtään tapausta oikein ja sen ollessa 1 malli pystyy luokittelemaan kaikki havainnot täysin oikein. Mitä suurempi arvo on sitä paremmin analyysissä olevat muuttujat selittävät vaihtelua. (Jokivuori & Hietala 2007, 67–68; Nummenmaa 2009, 338.)

6 Tulokset

6.1 Aineiston kuvailu

Tämän luvun aluksi käydään läpi aineiston muuttujien kuvailu, jonka jälkeen esitellään logistiset regressiomallit kustakin väkivallan pelon ryhmästä. Kuvailussa keskitytään siihen, miten eri väkivallan pelot jakaantuvat ryhmien välillä.

Vuonna 2014 KRT:n aineistossa oli vastaajia yhteensä 6792. Kaikissa analyyseissa on tässä tutkielmassa käytetty analyysipainoa. Analyysipainossa on huomioitu se, että vastaamisaste kyselyyn vaihteli väestöryhmittäin ja tätä katoa korjattiin jälkiosittamalla, painottaen saadut vastaukset vastaamaan jakaumaltaan sukupuolen, 10-vuotiskäryhmän (Ahvenanmaalla 20-vuotiskäryhmän) ja maakunnan mukaan ositettua väestöä (31.12.2013) samoin vieraskielisiä vastaajia on alipainotettu yliotannan vuoksi siten, että kotimaisia kieliä puhuvien ryhmien ja vieraskielisten ryhmien suhde oli sama kuin ilman yliotantaa (Danielsson & Salmi 2015, 23). Analyysipainon pyöristyksistä johtuen osan muuttujien N voi yhteenlaskettuna poiketa yhden yksikön verran vasteen virallisesta lukumäärästä.

Taulukoissa kuvatut vastaajien määrä vaihtelevat vasteittain: katuväkivallan pelko N=6005, työpaikkaväkivallan pelko N=3500 ja perheväkivallan pelko N=6270. Tämä johtuu siitä, että jokaisen väkivallan pelon kohdalla on mukaan otettu ne vastaajat, jotka ovat vastanneet kaikkiin kyseisessä mallissa oleviin kysymyksiin. Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla vastaajat ovat rajattu työssäkäyviin 18–64-vuotiaisiin vastaajiin. Tutkielmassa ei tehdä virallisia testejä siitä, miten mallien välillä kertoimien suuruudet eroavat toisistaan, vaan tutkielmassa tarkastellaan pikemminkin karkeammalla tasolla sitä, ovatko samat muuttujat yhteydessä eri väkivallan pelkoihin.

Taulukossa 1 on kuvattu katuväkivallan pelkoa koskevassa mallissa käytetyt liittyvät muuttujat ja niiden jakaumat, taulukko 2 kuvaa työpaikkaväkivallan pelkoa ja taulukko 3 käsittelee perheväkivallan pelkoa. Taulukoiden ensimmäisessä sarakkeessa on kuvattuna, kuinka monta vastaajaa kuuluu kuhunkin ryhmään ja seuraavassa sarakkeessa on kuvattuna se, kuinka montaa prosenttia otoksesta tämä ryhmä muodostaa, viimeisessä sarakkeessa on ilmoitettu, kuinka monta prosenttia kustakin ryhmästä on ilmoittanut pelkää-

vänsä kyseistä väkivaltatyyppejä. Katu- ja perheväkivallan pelon kohdalla peloissa kaikkien muuttujien paitsi syntymämaan χ^2 -testin tulokset ovat $p=0,000$. Syntymämaan p-arvot eivät ole tilastollisesti merkitseviä minkään vasteen kohdalla. Työpaikkaväkivallan pelossa ikä ei saa tilastollista merkitsevyyttä. Taulukkojen perusteella vaikuttaa siltä, että taustamuuttujien jakaumat ovat kohtalaisen samanlaiset jokaisessa mallissa, vaikka vasteen rajausta vaihtelee. Tarkemmat luvut käyvät ilmi taulukoista 1, 2 ja 3. Seuraavaksi esitellään tarkemmin, sitä miten väkivallan pelko jakautuu eri ryhmien välillä tässä aineistossa.

Taulukosta 1 käy ilmi, että katuväkivaltaa pelkää 28,9 prosenttia vastaajista. Naiset pelkäävät miehiä enemmän katuväkivaltaa (naiset 38,3 %, miehet 20,3 %). Nuoret ikäluokat pelkäävät vanhempia ikäluokkia enemmän. Tarkastellessa pääasiallista toimintaa pelkäävät opiskelijat eniten katuväkivaltaa (42,2 %) ja eläkkeellä olevat pelkäävät vähiten (14,8 %). Työssäkäyvistä 28,9 prosenttia pelkää katuväkivaltaa, työttömistä 30,6 prosenttia ja ryhmään muu kuuluvista 38,1 prosenttia. Ne, jotka kokevat toimeentulonsa olevan hankalaa, pelkäävät eniten, vähiten pelkäävät toimeentulonsa helpoksi kokevat. Katuväkivallan pelko on yleisempää niiden joukossa jotka kokevat asuinalueensa epäjärjestyksen korkeaksi tai arvioivat asuinalueensa yhteispystyvyyden alhaiseksi. Uhrikokemuksista sekä väkivallalla uhkaamisen että fyysisen väkivallan kokemus kasvattavat katuväkivallan pelkoa. Molempien tekotyyppejen uhreista peräti 58,7 prosenttia pelkää katuväkivaltaa, kun taas niistä joilla ei ole uhrikokemuksia pelkää noin 25 prosenttia.

Taulukko 1. Katuväkivallan pelkoon liittyvät muuttujat ja niiden jakaumat, N=6005.

			N	N%	Pelkää katu- väkivaltaa
Yksilön ominaisuudet	Sukupuoli	Mies	3120	52,0 %	20,3 %
		Nainen	2885	48,0 %	38,3 %
	Ikä	15-34-vuotiaat	2057	34,3 %	41,6 %
		35-54-vuotiaat	2139	35,6 %	27,1 %
		55-74-vuotiaat	1809	30,1 %	16,6 %
		Syntymämaa	Suomi	5662	94,3 %
		Muu	343	5,7 %	26,5 %
Yksilön huono-osaisuus	Pääasiallinen toiminta	Työelämässä	3443	57,3 %	28,9 %
		Työtön	440	7,3 %	30,9 %
		Eläkkeellä	1028	17,1 %	14,8 %
		Opiskelija	857	14,3 %	42,2 %
		Muu	236	3,9 %	38,1 %
	Toimeentulo	Toimeentulo helppoa	1429	23,8 %	23,1 %
		Toimeentulo keskivertoa	3844	64,0 %	29,6 %
		Toimeentulo hankalaa	732	12,2 %	36,6 %
	Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen epäjärjestys	2263	37,7 %
Keskiverto epäjärjestys			1749	29,1 %	30,2 %
Korkea epäjärjestys			1993	33,2 %	42,0 %
Yhteispystyvyyt		Alhainen yhteispystyvyyt	2037	33,9 %	40,4 %
		Keskiverto yhteispystyvyyt	1988	33,1 %	26,8 %
		Korkea yhteispystyvyyt	1980	33,0 %	19,2 %
Uhririkokemukset		Uhattu väkivallalla	572	9,5 %	58,7 %
		Ei uhattu	5434	90,5 %	25,8 %
		Fyysinen väkivalta	754	12,6 %	58,7 %
		Ei fyysistä väkivaltaa	5251	87,4 %	24,6 %
		Kaikki	6005	100 %	28,9 %

χ^2 -testeissä p=0,000 paitsi syntymämaan kohdalla p=0,302

Taulukosta 2 selviää, että naiset pelkäävät työpaikkaväkivaltaa miehiä enemmän (naiset 24,9 %, miehet 10,5 %). Kuten aiemmin mainittiin iällä ja syntymämaalla ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja. Mitä hankalamaksi toimeentulonsa kokee, sitä yleisempää on myös työpaikkaväkivallan pelkääminen. Ne, jotka kokevat toimeentulonsa hankalaksi, pelkäävät eniten, noin 27 prosenttia heistä pelkää työpaikkaväkivaltaa, kun vastaava luku toimeentulonsa helpoksi kokevilla on 12,5 prosenttia. Asuinalueensa epäjärjestyksen alhaiseksi kokevat pelkäävät eniten, yhteispystyvyyden kohdalla erot ryhmien välillä eivät ole niin suuria. Työpaikkaväkivallan pelko on yleisempää niiden keskuudessa, joilla on uhrikokemus. Väkivallalla uhatut pelkäävät enemmän väkivaltaa kuin ne, joilla on varsinainen kokemus fyysisestä väkivallasta. Väkivallalla uhatuissa noin 51 prosenttia pelkää työpaikkaväkivaltaa ja fyysisen väkivallan uhreista 44,5 prosenttia pelkää työpaikkaväkivaltaa. Niistä, joilla ei ole uhrikokemuksia, pelkää noin 14 prosenttia.

Taulukko 2. Työpaikkaväkivallan pelkoon liittyvät muuttajat, N=3500.

			N	N%	Pelkää työ- paikkaväkivaltaa
Yksilön ominaisuudet	Sukupuoli	Mies	1829	52,2 %	10,5 %
		Nainen	1672	47,8 %	24,9 %
	Ikä	18-35-vuotiaat	1030	29,4 %	18,3 %
		36-50-vuotiaat	1327	37,9 %	18,5 %
		51-64-vuotiaat	1143	32,7 %	15,2 %
		Syntymämaa	Suomi	3309	94,5 %
	Muu	192	5,5 %	14,1 %	
Yksilön huono-osaisuus	Toimeentulo	Toimeentulo helppoa	947	27,0 %	12,5 %
		Toimeentulo keskivertoa	2230	63,7 %	18,1 %
		Toimeentulo hankalaa	324	9,3 %	26,9 %
Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen epäjärjestys	1394	39,8 %	11,8 %
		Keskiverto epäjärjestys	1043	29,8 %	17,1 %
		Korkea epäjärjestys	1063	30,4 %	24,9 %
	Yhteispystyvyys	Alhainen yhteispystyvyys	1115	31,9 %	19,2 %
		Keskiverto yhteispystyvyys	1188	33,9 %	18,9 %
		Korkea yhteispystyvyys	1197	34,2 %	14,1 %
Uhrkokemukset		Uhattu väkivallalla	325	9,3 %	51,1 %
		Ei uhattu	3175	90,7 %	13,9 %
		Fyysinen väkivalta	419	12,0 %	43,5 %
		Ei fyysistä väkivaltaa	3082	88,0 %	13,8 %
		Kaikki	3500	100 %	17,4 %

χ^2 -testeissä p=0,000 paitsi ikä 0,059 syntymämaa p=0,225, yhteispystyvyys 0,001

Taulukossa 3 tarkastellaan perheväkivallan pelkoa. Siinä käy ilmi, että erot ryhmien välillä eivät ole suuria. Suurin ero pelkäämisessä on uhrikokemuksen suhteen. Eniten perheväkivaltaa pelkäävät ne, joilla on uhrikokemuksia: uhreista noin 20 prosenttia pelkää perheväkivaltaa, kun taas niistä, joilla ei ole uhrikokemusta noin 2–3 prosenttia pelkää perheväkivaltaa. Naiset pelkäävät miehiä enemmän ja nuoremmat ikäluokat hieman enemmän kuin vanhemmat. Hankalaksi toimeentulonsa kokevat pelkäävät enemmän, samoin ne joiden asuinalueella on korkeampi epäjärjestys ja alhaisempi yhteispystyvyys.

Taulukko 3. Perheväkivallan pelkoon liittyvät muuttajat, N=6270.

			N	N%	Pelkää perhe- väkivaltaa
Yksilön ominaisuudet	Sukupuoli	Mies	3159	50,4 %	3,2 %
		Nainen	3111	49,6 %	5,9 %
	Ikä	15-34-vuotiaat	2091	33,3 %	6,1 %
		35-54-vuotiaat	2189	34,9 %	4,7 %
		55-74-vuotiaat	1991	31,7 %	2,8 %
	Syntymämaa	Suomi	5896	94,0 %	4,6 %
Muu		375	6,0 %	4,3 %	
Yksilön huono-osaisuus	Pääasiallinen toiminta	Työelämässä	3536	56,4 %	4,2 %
		Työtön	457	7,3 %	5,7 %
		Eläkkeellä	1157	18,5 %	3,0 %
		Opiskelija	873	13,9 %	6,5 %
		Muu	247	3,9 %	8,5 %
	Toimeentulo	Toimeentulo helppoa	1483	23,7 %	3,0 %
		Toimeentulo keskivertoa	3993	63,7 %	4,7 %
		Toimeentulo hankalaa	794	12,7 %	7,0 %
	Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen epäjärjestys	2357	37,6 %
Keskiverto epäjärjestys			1822	29,1 %	4,3 %
Korkea epäjärjestys			2092	33,4 %	6,2 %
Yhteispystyvyyden		Alhainen yhteispystyvyyden	2121	33,8 %	6,7 %
		Keskiverto yhteispystyvyyden	2065	32,9 %	3,8 %
		Korkea yhteispystyvyyden	2084	33,2 %	3,0 %
Uhrkokemukset		Uhattu väkivallalla	576	9,2 %	20,7 %
		Ei uhattu	5695	90,8 %	2,9 %
		Fyysinen väkivalta	767	12,2 %	20,5 %
		Ei fyysisistä väkivaltaa	5504	87,8 %	2,3 %
		Kaikki	6270	100 %	4,5 %

χ^2 -testeissä p=0,000 paitsi syntymämaan kohdalla p=0,778

Yhteenvedon aineiston kuvailusta voi todeta, että naiset sekä väkivallan uhreiksi joutuneet vaikuttavat pelkäävän eniten kaikkia väkivaltatyyppejä. Katuväkivallan ja työpaikaväkivallan osalta eroja on ryhmien välillä enemmän ja ne ovat samankaltaisia: mitä hankalammaksi toimeentulonsa kokee, sitä yleisempää väkivallan pelko on. Pelkoa koe-
taan enemmän myös niiden joukossa, jotka arvioivat asuinalueeseen epäjärjestyksen korkeammaksi tai yhteispystyvyyden alhaisemmaksi. Perheväkivallan kohdalla erot eivät ole niin suuria, perheväkivallan kohdalla suurin ero ryhmien välillä tuli uhrikokemuksien kohdalla. χ^2 -testin perusteella ryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja, poikkeuksen tästä tekee syntymämaa kaikkien väkivallan pelkojen kohdalla sekä ikä työpaikaväkivallan kohdalla.

6.2 Logistiset regressiomallit väkivallan peloista

Muuttujista muodostettiin logistinen regressiomalli. Tämä sama regressiomalli estimoitii erikseen kaikille kolmelle väkivallan pelon tyypille. Mallissa 0 on vakioitu sukupuoli, luokiteltu ikä ja syntymämaa (Suomessa-muulla syntyneet). Nämä muuttujat on lisätty malliin samanaikaisesti. Muutoin mallissa on kuvattuna jokaisen muuttujan itsenäinen yhteys selitettävään muuttujaan näiden yksilön ominaisuuksien vakionnin jälkeen. Mallissa 1 yksilön ominaisuuksien vakionnin jälkeen otettu mukaan yksilön huono-osaisuutta kuvaavat tekijät eli pääasiallinen toiminta ja vastaajan kokemus omasta toimeentulosta. Mallissa 2 on malliin lisätty ympäristön koettu huono-osaisuus eli vastaajan kokemukset siitä, miten korkea on hänen asuinalueensa epäjärjestys ja yhteispystyvyys. Lopulliseen malliin eli malliin 3 on lisätty yksilön uhrikokemukset koskien väkivallalla uhkaamista ja koettua fyysistä väkivaltaa. Viimeisestä mallista eli mallista 3 on esitetty 95 % luottamusväli. Luokitellussa ikämuuttujassa referenssikategoriana toimii 55–74 -vuotiaat katuväkivallan ja perheväkivallan kohdalla, työpaikkaväkivallan pelossa referenssikategoriana toimivat 51–64-vuotiaat. Pääasiallisessa toiminnassa referenssikategoriana ovat töissä olevat ja toimeentulossa se ryhmä, joka kokee toimeentulonsa olevan helppoa. Aluksi raportoidaan kukin väkivallan muoto omana kohtanaan, sen jälkeen tuloksia vedetään yhteen. Lopussa tarkastellaan väkivallan pelkoihin liittyviä interaktiovaikutuksia.

6.2.1 Katuväkivallan pelko

Taulukossa 4 on kuvattuna logistinen regressiomalli, joka kuvaa vetosuhteita katuväkivallan pelosta. Mallissa 0 näkyvät sukupuolen, iän ja syntymämaan suhteen vakioidut vetosuhteet. Mallin 0 perusteella näyttää siltä, että naiset pelkäävät miehiä enemmän katuväkivaltaa, samoin että nuoremmat ikäluokat pelkäävät enemmän verrattuna vanhimpaan ikäluokkaan. Suomessa syntyneillä on niin ikään suurempi riski pelätä katuväkivaltaa verrattuna muulla syntyneisiin. Sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujista pääasiallinen toimeentulo saa tilastollisesti merkitseviä tuloksia ainoastaan eläkkeellä olevien ryhmässä, eläkkeellä olevilla on pienempi riski pelätä katuväkivaltaa verrattuna töissä käyviin. Subjektiiivisesti koetun toimeentulon muuttujassa hankalaksi toimeentulonsa kokevat pelkäävät enemmän verrattuna niihin, jotka kokevat toimeentulonsa helpoksi, keskiverto ryhmän riski on jonkin verran korkeampi helposti toimeentuleviin verrattuna. Ympäristön epäjärjestyksen muuttujista korkean epäjärjestyksen kokevilla on suurin riski

kokea pelkoa verrattuna alhaisen epäjärjestyksen kokeviin. Asuinalueen yhteispystyvyyden kohdalla suurimman vetosuhteen saa keskivertoa yhteispystyvyyttä kokevien ryhmä, kun verrataan korkean yhteispystyvyyden kokevien ryhmään. Molemmat uhrikokemukset lisäävät katuväkivallan pelkoa verrattaessa niihin, joilla ei ole uhrikokemusta.

Taulukko 4. Logistinen regressiomalli katuväkivallan pelosta, N=6005.

			Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Luottamusväli
Yksilön ominaisuudet	Sukupuoli	Nainen	2,53***	2,52***	2,60***	2,70***	2,37-3,06
	Ikä	55-74	1	1	1	1	
		15-34	3,92***	3,13***	3,00***	2,57***	2,06-3,19
		35-54	1,95***	1,58***	1,61***	1,47***	1,20-1,80
		Suomessa syntynyt	1,49**	1,46**	1,62***	1,50**	1,14-1,97
Yksilön huono-osaisuus	Pääasiallinen toiminta	Työelämässä	1	1	1	1	
		Työtön	1,08	0,96	0,88	0,81	0,63-1,04
		Eläkkeellä	0,69**	0,67**	0,64***	0,67**	0,52-0,86
		Opiskelija	1,02	0,995	0,863	0,861	0,71-1,05
	Toimeentulo	Muu	0,94	0,97	1,07	1,04	0,77-1,40
		Helposti	1	1	1	1	
		Keskiverrosta	1,33***	1,35***	1,26**	1,22*	1,04-1,43
	Hankalaa	1,94***	1,98***	1,63***	1,43**	1,14-1,79	
Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen	1		1	1	
		Keskiverto	2,11***		2,00***	1,91***	1,62-2,25
	Yhteispystvyys	Korkea	3,73***		3,24***	2,96***	2,53-3,48
		Keskiverto	2,47***		1,90***	1,80***	1,54-2,12
		Alhainen	1,44***		1,22*	1,23**	1,04-1,44
Uhrikokemukset	Uhattu väkivallalla	3,92***			2,26***	1,83-2,80	
	Fyysinen väkivalta	3,65***			2,31***	1,91-2,79	
Nagelkerke R Square				0,14	0,22	0,26	
Selitysaste							
Block sig				0,000	0,000	0,000	

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Malli 0 Muuttujien yksittäiset yhteydet, kun demografisen ominaisuudet (sp, ikä ja syntymäpaikka) vakioitu

Malli 1 Demografiset ominaisuudet + yksilön huono-osaisuus

Malli 2 Malli 1+ ympäristön koettu huono-osaisuus

Malli 3 Malli 2 + yksilön rikosuhrikokemukset

Taulukon 4 mallissa 1 ei juuri tapahdu muutoksia yksilön ominaisuuksien ja yksilön huono-osaisuuden muuttujien itsenäisiin yhteyksiin, jotka ovat esillä mallissa 0. Malli 1 selittää 14 prosenttia rikospelon vaihtelusta (*Nagelkerne pseudo R²*). Mallissa 2 ympäristömuuttujien mukaantulo malliin nostaa selitysastetta 22 prosenttiin. Muuttujien kertoimissa ei tapahdu juurikaan muutoksia, joidenkin muuttujien tilastollinen merkitsevyystaso vaihtuu. Lopullisen mallin selitysaste on 26 prosenttia, eli voidaan todeta, että muuttujien lisääminen parantaa mallin selitysastetta. Muuttujien vetosuhteiden suunnat pysyvät samana koko vakioinnin ajan. Kaikki yhteydet pysyvät tilastollisesti merkitsevinä kunten ne on havaittu mallissa 0, tosin joidenkin muuttujien tilastollinen merkitsevyystaso laskee vakioinnin myötä. Vakiointi pienentää vetosuhteita muiden paitsi sukupuolen ja

syntymämaan osalta, joista sukupuolen kohdalla vetosuhte nousee hieman ja syntymään vetosuhteen pysyy samalla tasolla kuin mallissa 0. Vetosuhteita tarkasteltaessa naiset saavat melkein 3 kertaisen luvun verrattuna miehiin. Nuorimmalla ikäryhmällä vetosuhte on noin 2,5 verrattuna vanhimpaan ikäryhmään. Suomessa syntyneiden vetosuhte on noin 1,5-kertainen verrattuna muualla syntyneisiin.

Tarkastellessa sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujia taulukossa 4, pääasiallinen toiminta ei näyttäisi juuri vaikuttavan katuväkivallan pelkoon, paitsi eläkeläisten kohdalla, joiden riski pelätä katuväkivaltaa on jonkin verran pienempi kuin työssäkävillä. Tässä tulee huomioida, että tulos on ikävakioitu. Toimeentulonsa hankalaksi kokevilla on hieman suurempi todennäköisyys pelätä katuväkivaltaa kuin helposti toimeentulevilla. Asuinalueensa epäjärjestyksen korkean epäjärjestyksen kokevien ryhmässä vetosuhte on lähemmäs kolme, kun verrataan niihin, jotka kokevat epäjärjestyksen alhaiseksi. Asuinalueen yhteispystyvyys ei puolestaan vaikuta niin voimakkaasti katuväkivallan pelkoon, siinä korkeimman vetosuhteen verrattuna yhteispystyvyyden korkeaksi kokevien ryhmään saa yhteispystyvyyden keskiverroksi kokevien ryhmä. Molempien uhrikokemusten kohdalla vetosuhte on hieman yli kaksi, kun verrataan niihin, joilla ei ole uhrikokemuksia. Useilla muuttujilla vaikuttaa olevan tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä katuväkivallan pelkoon ja useassa ryhmässä vetosuhteet nousevat yli kahden.

6.2.2 Työpaikkaväkivallan pelko

Taulukossa 5 on kuvattuna työpaikkaväkivallan pelon logistinen regressiomalli. Mallissa on mukana työssäkävöt 18–64 -vuotiaat. Kun demografiset tekijät on vakioitu (Malli 0), on naisilla suurempi riski pelätä verrattuna miehiin, samoin kuin nuoremmilla ikäluokilla on suurempi riski pelätä verrattuna vanhimpaan ikäryhmään. Toimeentulonsa keskiverroksi tai hankalaksi kokevat pelkoa enemmän verrattuna toimeentulonsa helpoksi kokevien ryhmään. Asuinalueen koetun huono-osaisuuden muuttujat vaikuttavat samansuuntaisesti kuin katuväkivallan kohdalla. Korkeammaksi koettu epäjärjestys kasvattaa pelon vetosuhdetta verrattuna epäjärjestyksen alhaiseksi kokevien ryhmään ja alhaisemmaksi arvioitu yhteispystyvyys lisää riskiä pelätä niihin verrattuna, jotka arvioivat asuinalueen yhteispystyvyyden korkeammaksi. Molemmat uhrikokemukset saavat korkean vetosuhteen: niillä, joilla on uhrikokemus, on suurempi riski pelätä työpaikkaväkivaltaa kuin niillä, joilla ei ole uhrikokemuksia. Vakionnin myötä mallissa ei juuri tapahdu muutoksia,

paitsi että ikä sekä asuinalueen koettu yhteispystyvyyden menettävät tilastollisen merkittävyytensä. Yksilön huono-osaisuuden muuttajat selittävät demografisten tekijöiden kanssa yhteensä 9 prosenttia, asuinalueen koetut ominaisuudet nostavat selitysasteen 11 prosenttiin. Uhrikokemusten mukaantulo nostaa mallin selitysasteen 11 prosentista 19 prosenttiin.

Taulukko 5. Logistinen regressiomalli työpaikkaväkivallan pelosta, N=3500.

			Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	95 % luottamusväli
Yksilön ominaisuudet	Sukupuoli	Nainen	2,9***	2,85***	2,8***	3,12***	2,55-3,82
		Ikä	1				
		51-64-vuotiaat	1,39**	1,38**	1,35*	1,07	0,84-1,38
		18-35-vuotiaat	1,34**	1,31*	1,36*	1,23	0,98-1,55
		36-50-vuotiaat	1,41	1,43	1,45	1,24	0,80-1,93
Yksilön huono-osaisuus	Toimeentulo	Helposti	1				
		Keskiverrosta	1,51***	1,49***	1,41**	1,37**	1,08-1,74
		Hankalaa	2,52***	2,45***	2,22***	2,06***	1,46-2,91
Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen					
		Keskiverrosta	1,52***		1,53***	1,38*	1,08-1,77
		Korkea	2,38***		2,24***	1,85***	1,46-2,34
	Yhteispystyvyyden	Korkea					
		Keskiverrosta	1,46**		1,12	1,03	0,80-1,32
	Alhainen	1,44**		1,26*	1,24	0,98-1,57	
Uhrikokemukset		Uhattu väkivallalla	7,11***			4,1***	3,07-5,46
		Fyysinen väkivalta	4,88***			2,64***	2,03-3,45
Nagelkerke R Square				0,08	0,11	0,21	
Selitysaste							
Block sig				0,000	0,000	0,000	

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Malli 0 Muuttujien yksittäiset yhteydet, kun demografisen ominaisuudet (sp, ikä ja syntymäpaikka) vakioitu

Malli 1 Demografiset ominaisuudet + yksilön huono-osaisuus

Malli 2 Malli 1 + ympäristön koettu huono-osaisuus

Malli 3 Malli 2 + yksilön rikosuhrikokemukset

Taulukon 5 mallissa 3 vetosuhteet pienenevät odotetusti verrattuna demografisilla tekijöillä vakioituihin itsenäisiin yhteyksiin. Poikkeuksen tästä tekee sukupuoli, naisten riski kokea työpaikkaväkivallan pelkoa miehiin verrattuna lisääntyy hieman uhrikokemusten vakionnin myötä. Lopullisessa mallissa naisilla on noin kolminkertainen riski pelätä työpaikkaväkivaltaa miehiin verrattuna. Ryhmällä, joka kokee toimeentulonsa olevan hankalaa, on yli kaksinkertainen riski pelätä työpaikkaväkivaltaa verrattuna helposti toimeentulevien ryhmään. Korkean epäjärjestyksen kokevilla vetosuhte on melkein kaksinkertainen kuin niillä, jotka arvioivat asuvansa alhaisen epäjärjestyksen alueella. Uhrikokemukset lisäävät riskiä pelätä työpaikkaväkivaltaa verrattuna niihin, joilla ei ole uhrikokemusta. Väkivallalla uhkaaminen nostaa vetosuhdetta enemmän kuin koettu fyysinen väkivalta (väkivallalla uhkaaminen OR 4,1 ja fyysisen väkivallan kokemus OR 2,64). Tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä (p<0,001).

6.2.3 Perheväkivallan pelko

Taulukossa 6 on esitetty logistinen regressiomalli perheväkivallan pelosta. Mallissa 0 naisilla on miehiä suurempi riski pelätä perheväkivaltaa, nuoremmilla ikäryhmillä on suurempi riski pelätä perheväkivaltaa kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Toimeentulonsa hankalaksi kokevilla kokevat todennäköisemmin perheväkivallan pelkoa verrattuna helposti toimeentulevien ryhmään, keskiverto ryhmän kohdalla ero ei ole niin suuri eikä tilastollisesti niin merkitsevä ($p < 0,05$). Ympäristömuuttujista korkean epäjärjestyksen kokevat vaikuttaisivat pelkäävän enemmän verrattuna alhaisen epäjärjestyksen kokeviin sekä keskiverron yhteispystyvyyden kokevilla on suurempi riski pelätä perheväkivaltaa kuin niillä, jotka arvioivat yhteispystyvyyden korkeaksi. Suurimman vetosuhteen saavat ne, joilla on uhrikokemuksia verrattuna niihin, joilla ei ole uhrikokemuksia. Fyysisen väkivallan uhrikokemus kasvattaa vetosuhteen noin kymmenkertaiseksi verrattuna niihin, joilla ei ole uhrikokemusta fyysisestä väkivallasta. Tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Pääasiallisella toiminnalla ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä perheväkivallan pelkoon tässä mallissa.

Taulukko 6. Logistinen regressiomalli perheväkivallan pelosta, N=6270.

			Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	95 % luottamusväli
Yksilön ominaisuudet	Sukuoli	Nainen	1,93***	1,84***	1,79***	1,89***	1,45-2,46
		Ikä					
		55-74					
		15-34	2,41***	2,25***	2,09**	1,17	0,72-1,90
		35-54	1,78**	1,79**	1,79**	1,31	0,84-2,05
	Suomessa syntynyt	1,3	1,35	1,42	1,01	0,58-1,75	
Yksilön huono-osaisuus	Pääasiallinen toiminta	Työelämässä					
		Työtön	1,49	1,20	1,15	0,97	0,60-1,57
		Eläkkeellä	1,16	1,11	1,11	1,23	0,74-2,06
		Opiskelija	1,21	1,15	1,06	1,08	0,72-1,60
		Muu	1,64	1,63	1,70*	1,89*	1,12-3,20
	Toimeentulo	Helposti					
		Keskiverrosta	1,51*	1,49*	1,43*	1,27	0,89-1,80
	Hankalaa	2,45***	2,32***	2,03**	1,39	0,88-2,19	
Asuinalueen koettu huono-osaisuus	Epäjärjestys	Alhainen					
		Keskiverto	1,36		1,21	0,99	0,70-1,39
		Korkea	1,98***		1,54**	1,11	0,80-1,53
	Yhteispystvyys	Korkea					
		Keskiverto	2,08***		1,80***	1,64*	1,17-2,30
	Alhainen	1,27		1,14	1,14	0,80-1,63	
Uhrikokemukset	Uhattu väkivallalla	7,99***			3,33***	2,45-4,53	
	Fyysinen väkivalta	10,08***			5,76***	4,28-7,77	
Nagelkerke R Square				0,04	0,06	0,21	
Selitysaste							
Block sig				0,001	0,000	0,000	

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ **Malli 0** Muuttujien yksittäiset yhteydet, kun demografisen ominaisuudet (sp, ikä ja syntymäpaikka) vakioitu**Malli 1** Demografiset ominaisuudet + yksilön huono-osaisuus**Malli 2** Malli 1 + ympäristön koettu huono-osaisuus**Malli 3** Malli 2 + yksilön rikosuhrikokemukset

Taulukosta 6 käy ilmi, että vakioinnin edetessä ympäristötekijöiden mukaantulo nostaa pääasiallisen toiminnan ryhmän ”muu toimeentulo” tuloksen tilastollisesti merkitseväksi. Iän, toimeentulon, ympäristön epäjärjestyksen yhteydet menettävät tilastollisen merkitsevyytensä. Yhteispystyvyyden tilastollinen merkitsevyytensä laskee. Malli 1 selittää ainoastaan 4 prosenttia vaihtelusta ja mallissa 2 selitysasaste on edelleen vain 6 prosenttia. Uhrikokemusten mukaan tuleminen nostaa mallin selitysasastetta huomattavasti eli 21 prosenttiin. Mallissa 3 sukupuoli ja uhrikokemukset ovat ne selittävät muuttujat, jotka säilyvät merkitsevinä $p < 0,001$ tasolla. Naisten vetosuhte kokea perheväkivallan pelkoa on miehiin verrattuna melkein kaksinkertainen. Uhrikokemuksista fyysisen väkivallan kokeminen nostaa vetosuhteen melkein kuusinkertaiseksi verrattuna niihin, joilla ei ole uhrikokemusta. Väkivallalla uhatuilla on myös noin kolminkertainen riski pelätä perheväkivaltaa verrattuna niihin, jotka eivät ole uhreja. Uhrikokemusten vetosuhteet pienenevät demografisilla tekijöillä vakioituun malliin verrattuna, kun taas sukupuolen yhteys pysyy lähes samana koko vakioinnin ajan. Mallissa 3 on myös viiden prosentin merkitsevyydellä merkitsevä yhteys muu pääasiallinen toiminta ryhmän sekä keskiverto yhteispystyvyyden muuttujilla, molemmissa ryhmissä on suurempi riski pelätä perheväkivaltaa kuin vertailuryhmissä (työssäkäyvät ja korkea yhteispystvyys).

6.2.4 Yhteenveto

Naisilla on miehiä korkeampi riski pelätä kaikkia väkivaltatyyppejä. Samoin uhrikokemukset kasvattavat riskiä kokea kaikkia väkivallan pelkoja verrattaessa niihin, joilla ei ole uhrikokemuksia. Uhrikokemusten mukaantulo regressiomalliin lisää kaikkien väkivallan pelkojen kohdalla naisten riskiä kokea väkivallan pelkoa miehiin verrattuna. Tämän perusteella voidaan päätellä, että tässä aineistossa naisten korkeampaa pelkoa ei voida ainakaan selittää sillä, että naisilla olisi miehiä enemmän aikaisempia uhrikokemuksia. Katu- ja työpaikkaväkivallan pelkoihin vaikuttavat tilastollisesti merkitsevästi useammat muuttujat kuin perheväkivallan pelkoon.

Katuväkivallan pelon kohdalla kaikilla muuttujilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys pelkoon. Pääasiallisen toimeentulon muuttujassa kuitenkin ainoastaan eläkeläisten ryhmä saa tilastollisesti merkitsevän tuloksen, he pelkäävät vähemmän verrattuna työssäkäyvien ryhmään. Eniten riskiä kokea katuväkivallan pelkoa lisää korkean epäjärjestyksen kokeminen verrattuna alhaisen epäjärjestyksen kokeviin. Muita katuväkivallan pelon todennäköisyyttä lisääviä ominaisuuksia on sukupuoli ja ikä; naiset pelkäävät miehiä enemmän

ja nuorin ikäluokka pelkää todennäköisemmin kuin vanhin ikäluokka. Ne, joilla on uhrikokemus, pelkäsivät todennäköisemmin kuin ne, joilla ei ole uhrikokemusta.

Työpaikkaväkivallan pelossa iän ja asuinalueen yhteispystyvyyden kohdalla ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, mutta muut muuttajat saavat tilastollisesti merkitseviä tuloksia. Eniten riskiä kokea työpaikkaväkivallan pelkoa kasvattaa uhrikokemus väkivallalla uhkaamisesta, kun verrataan ryhmään, joilla ei ole uhrikokemuksia, toiseksi suurin riski kokea pelkoa on naisilla miehiin verrattuna. Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla korostuu väkivallalla uhkaamisen uhrikokemuksen yhteys pelkoa kasvatettavana tekijänä verrattuna niihin, joilla ei ole kyseistä uhrikokemusta. Toimeentulonsa hankalaksi kokevat pelkäävät työpaikkaväkivaltaa todennäköisemmin kuin toimeentulonsa helpoksi kokevat. Työpaikkaväkivallan pelon mallissa ei ole mukana pääasiallisen toiminnan muuttujaa.

Perheväkivallan pelkoon vaikuttavat lähinnä sukupuoli ja uhrikokemukset. Eniten perheväkivallan pelon riskiä nostaa fyysisen väkivallan uhrikokemus ja väkivallalla uhkaaminen, kun verrataan niihin, joilla ei ole uhrikokemusta. Naisilla ikään miehiä korkeampi, melkein kaksinkertainen, riski pelätä perheväkivaltaa. Sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujista vain keskivertoyhteispystyvyys ja pääasiallisen toiminnan muu ryhmä saa tilastollisesti merkitseviä tuloksia, joskin niidenkin yhteydet ovat heikkoja ($p < 0,005$). Perheväkivallan pelossa ei ole niin useita selittäviä muuttujia kuin katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan peloissa.

Yksilön ominaisuuksista sukupuoli on yhteydessä kaikkiin väkivallan pelkoihin. Eniten se on yhteydessä työpaikkaväkivallan pelkoon ja melko saman verran katuväkivallan pelkoon. Perheväkivallan pelossa sukupuoli ei lisää pelon kokemisen riskiä niin paljoa. Ikä ja syntymämaa vaikuttavat tilastollisesti merkitsevästi ainoastaan katuväkivallan pelkoon.

Yksilön huono-osaisuuteen liittyvistä muuttujista koetulla toimeentulolla on yhteys katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoihin. Pääasiallisen toiminnan muuttujaa tarkasteltiin vain katuväkivallan ja perheväkivallan pelkoja käsittelevissä malleissa. Pääasiallisella toiminnalla on tilastollisesti merkitsevä yhteys vain muutamassa kohtaa. Katuväkivallan pelon kohdalla eläkeläisillä on työssä käyviä suurempi riski pelätä ja perheväkivallan pelossa ryhmällä muu on suurempi riski pelätä kuin työssäkäyvillä.

Asuinalueen koetun huono-osaisuuden muuttujista korkea epäjärjestys kasvattaa katu- ja työpaikkaväkivallan pelkojen riskiä, kun verrataan niihin, joiden mukaan asuinalueen epäjärjestys on alhainen. Eniten epäjärjestys vaikuttaisi olevan yhteydessä katuväkivallan pelkoon. Alhaisen yhteispystyvyyden kokevilla on suurempi riski pelätä katuväkivaltaa kuin korkeaa yhteispystyvyyttä kokevilla, perheväkivallan pelon kohdalla tämä riski on suurin keskivertoryhmässä (joskin tämä tulos on merkitsevä vain 5 % tasolla). Sosiaalisen huono-osaisuuden kohdalla korostuu siis toimeentulon sekä epäjärjestyksen muuttujien yhteys pelkoihin: toimeentulonsa hankalaksi kokevat pelkäävät todennäköisemmin enemmän kuin toimeentulonsa helpoksi kokevat ja asuinalueensa epäjärjestyksen korkeaksi kokevilla on kohonnut riski pelätä väkivaltaa.

Molemmilla uhrikokemuksilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys kaikkiin väkivallan pelkoihin, uhrin pelkäävät todennäköisemmin kuin ne, joilla ei ole uhrikokemuksia. Vä-kivallalla uhkaamisen kokemus vaikuttaa eniten työpaikkaväkivallan pelkoon. Fyysisen väkivallan uhrikokemus puolestaan lisää eniten riskiä kokea perheväkivallan pelkoa.

Ilmiöinä katuväkivallan pelkoon ja työpaikkaväkivallan pelkoon on yhteydessä useammat muuttajat ja ilmiöinä ne vaikuttavat olevan paremmin selitettävissä aineistossa mitattujen muuttujien avulla. Katuväkivallan pelkoa kuvaavassa mallissa selitysaste nousee tasaisesti ja sosiaalinen huono-osaisuus selittää paljon muuttujien vaihtelua. Työpaikkaväkivallan kohdalla tämä on myös havaittavissa, joskaan ei niin selkeästi. Perheväkivallan pelkoa määrittävät lähinnä uhrikokemukset: ne saavat suurimmat vetosuhteet ja niiden tuleminen mukaan malliin lisää selitysastetta selkeästi eniten, josta voi päätellä uhrikokemusten selittävän eniten perheväkivallan pelon vaihtelua. Tulee tosin muistaa, että eri väkivaltapelkojen kohdalla analyysissä on erilaiset rajaukset ja sen myötä eri otoskoot.

6.3 Interaktiotarkastelut

Tämän tutkielman kiinnostuksen kohteena on, onko yleisturvattomuushypoteesin mukaisilla tekijöillä kuten sosiaalisella huono-osaisuudella yhteys suomalaisten väkivallan pelkoihin sekä miten uhrikokemukset ovat yhteydessä väkivallan pelkoihin. Seuraavaksi tutkitaan tarkemmin sitä, onko uhrikokemuksilla erilainen vaikutus ryhmissä, jotka ovat erilaisia sosiaalisen huono-osaisuuden kokemisen suhteen eli vaikuttaako uhrikokemus eri tavalla parempi- tai huonompiosaisiin. Haavoittuvuustulkinnan mukaan haavoittuvamassa asemassa olevat pelkäävät enemmän väkivaltaa. Uhrikokemuksen jälkeen yksilö

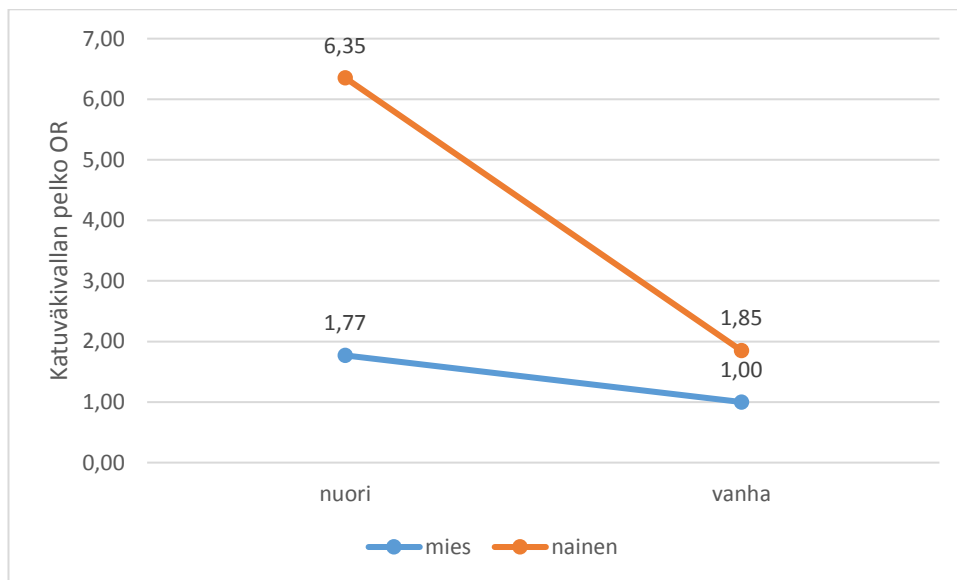
voi kokea itsensä haavoittuvaisemmaksi (Jackson & Gray 2010). Sosiaalisesti huono-osaiset on tyypillisesti hahmotettu haavoittuvaisemmaksi ryhmäksi (Hale 1996). Tämän perusteella voisi odottaa, että huono-osaiset uhrit kokisivat itsensä entisestään haavoittuvammaksi, jolloin väkivallan pelko entisestään kasvaisi. Toisaalta herkistymisteoreettisen tutkimuksen mukaan hyväosaiset tulkitsevat pienempiä tekoja väkivallaksi (Kivi-vuori 2014). Tätä periaatetta soveltaessa hyväosaiset tulkitsisivat ympäristössä olevia merkkejä sekä toisten käyttäytymistä uhkaavammiksi, uhrikokemus voisi siis korostaa tätä taipumusta, koska se saisi yksilön tuntemaan olonsa haavoittuvammaksi. Tällöin uhrikokemus voisi lisätä hyväosaisten kohdalla väkivallan pelkoa. Interaktiotarkastelujen tarkoituksena on siis testata näitä vaikutuskulkuja; kokeeko huono-osainen uhri enemmän väkivallan pelkoa vai kasvattaako uhrikokemus voimakkaammin hyväosaisten väkivallan pelkoa.

Interaktiotarkasteluissa ovat mukana yksilön huono-osaisuutta kuvaavat muuttujat (pääasiallinen toiminta ja koettu toimeentulo) sekä asuinalueen koettua huono-osaisuutta kuvaavat muuttujat (epäjärjestys ja yhteispystyvyys). Uhrikokemuksista mukaan valittiin fyysisen väkivallan uhrikokemukset. Fyysiset väkivaltakokemukset voidaan arvioida vaikuttavan voimakkaammin yksilön väkivallan pelkoon. Tosin on syytä huomioda, että työpaikkaväkivallan kohdalla väkivallalla uhkaaminen kohotti pelkäämisen riskiä enemmän. On kuitenkin asianmukaisempaa, että kaikkien muuttujien kohdalla tarkastellaan samaa uhrikokemusta. Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla ei tarkastella pääasiallisen toiminnan vaikutusta, koska sitä ei ole mukana työpaikkaväkivallan pelkoa selittävässä mallissa. Näiden muuttujien lisäksi tarkastetaan sukupuolen ja iän interaktio, koska se on löydetty usein aiemmissa tutkimuksissa ja myös Suomessa. Suomessa nuorilla naisilla on suurempi riski kokea turvattomuutta (Heiskanen 2002; Kemppainen ym. 2014). Taulukossa 7 on esitetty, mitkä interaktiot tarkastettiin sekä miten interaktioita löytyi aineistossa. Tämän jälkeen esitellään tilastollisesti merkitsevät interaktiot.

Taulukko 7. Huono-osaisuuden muuttujien ja fyysisen väkivallan uhrikokemusten interaktiotarkastelut eri väkivallan pelkojen kohdalla. Kyllä= tilastollisesti merkitsevä interaktio löytyi, Ei= tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei löytynyt, Ei tehdä= tarkastelua ei voitu tehdä.

	Katuväkivallan pelko	Työpaikkaväkivallan pelko	Perheväkivallan pelko
Ikä+sukupuoli	Kyllä	Ei	Ei
Koettu toimeentulo + uhrikokemus	Kyllä	Ei	Ei
Pääasiallinen toiminta + uhrikokemus	Ei	Ei tehdä	Ei
Koettu epäjärjestys+uhrikokemus	Ei	Ei	Ei
Koettu yhteispystyvyyys+uhrikokemus	Ei	Kyllä	Ei

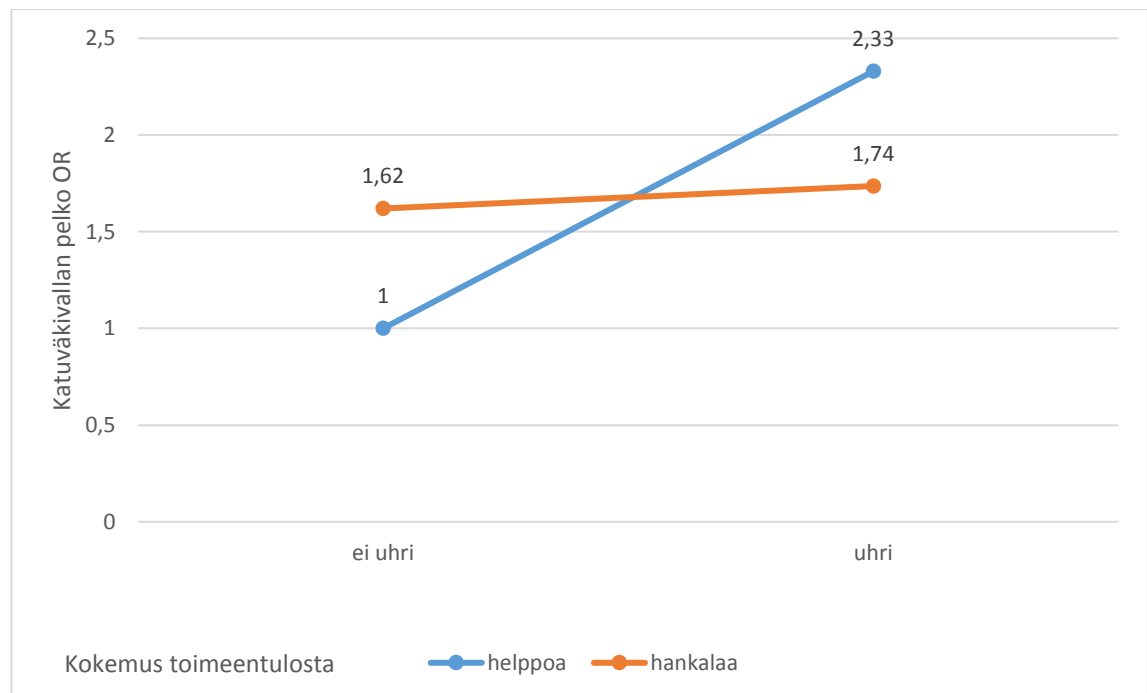
Iän ja sukupuolen interaktiotarkastelu on esitetty kuviossa 2. Tarkasteluissa löytyi tilastollisesti merkitsevä tulos katuväkivallan pelon kohdalla, kun kyseessä oli nuorin ikäluokka (15–34-vuotiaat) verrattuna vanhimpaan ikäryhmään (yli 55-vuotiaat). Keskimäisen ikäluokan suhteen tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Iän yhteys väkivallan pelkoon riippui sukupuolesta, vaikka aiemmat vakioinnit ovat voimassa. Tarkastelun perusteella voi todeta, että tässäkin aineistossa nuorilla naisilla on suurin riski pelätä katuväkivaltaa ja puolestaan pienin riski pelätä katuväkivaltaa on vanhoilla miehillä.

Kuvio 2. Interaktiovaikutus iän ja sukupuolen välillä katuväkivallan pelkoon.

Koettua toimeentuloa ja fyysisen väkivallan uhrikokemuksia tarkastellessa löytyi katuväkivallan pelossa tilastollisesti merkitsevä interaktio, joka on kuvattuna kuviossa 3. Interaktio oli voimassa, kun tarkastellaan niitä, jotka kokevat toimeentulonsa hankalaksi

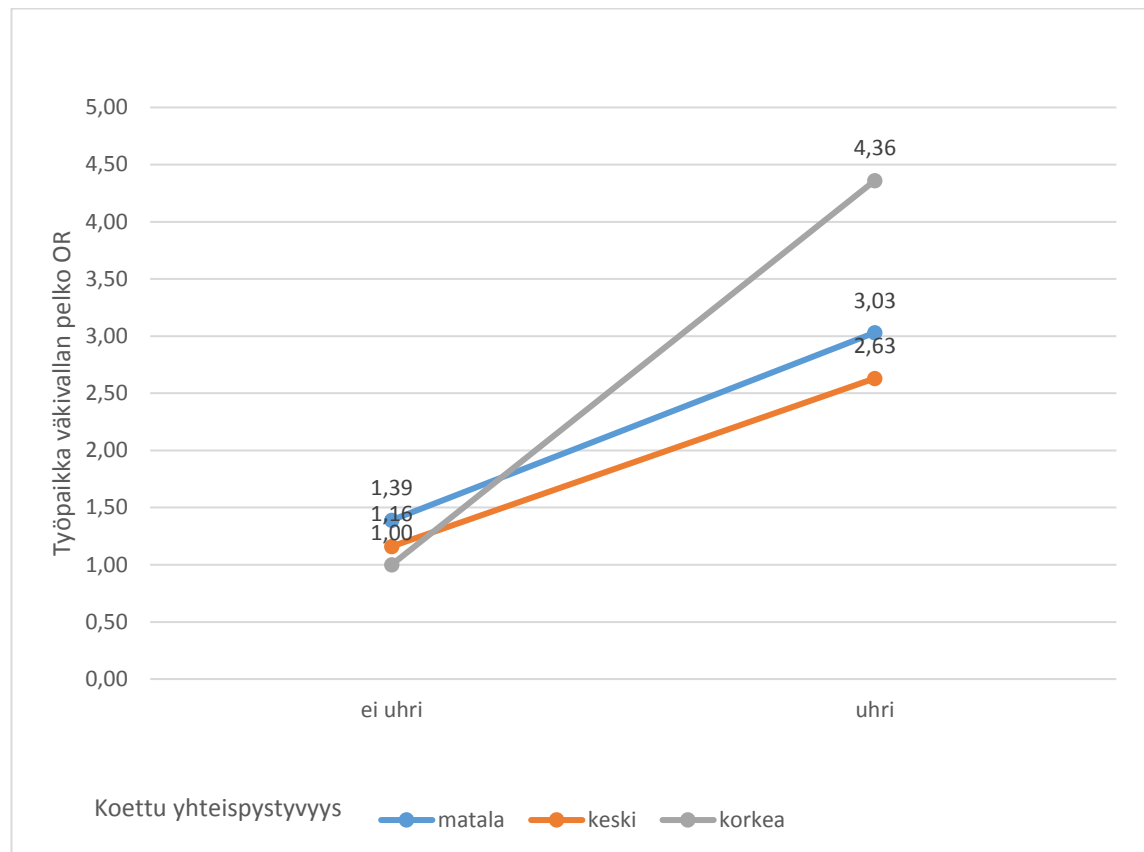
suhteessa toimeentulonsa helpoksi kokeviin. Keskiarrosti toimeentulevien osalta interaktiotermin ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tämän ryhmän kohdalla p:n arvo on 0,054 eli arvo on lähellä 5 % merkitsevyystasoa, ryhmän tarkastelu jää kuitenkin tämän rajan ylittyessä tarkastelun ulkopuolelle. Toimeentulonsa hankalaksi kokevat pelkäävät enemmän verrattuna helposti toimeentuleviin, kun tarkastellaan ryhmää, jolla ei ole uhrikokemusta fyysisestä väkivallasta. Uhrikokemus fyysisestä väkivallasta nostaa vain hieman toimeentulonsa hankalaksi kokevien riskiä pelätä katuväkivaltaa. Toimeentulonsa helpoksi kokevien ryhmässä uhrikokemus puolestaan kaksinkertaistaa riskin kokea katuväkivallan pelkoa. Toimeentulonsa helpoksi kokevilla uhreilla vaikuttaisi olevan suurin riski pelätä katuväkivaltaa muihin ryhmiin nähden. Tämän tarkastelun perusteella näyttäisi, että uhrikokemukset vaikuttavat eri tavalla niihin, joilla on kokemus helposta toimeentulosta.

Kuvio 3. Uhrikokemusten ja koetun toimeentulon interaktiovaikutus katuväkivallan pelkoon.

Koetun yhteispystyvyyden ja fyysisen väkivallan kokemisen kohdalta oli tilastollisesti merkitsevä tulos työpaikkaväkivallan pelon osalta. Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä kaikissa yhteispystyvyyden luokissa. Kuvion 4 perusteella työpaikkaväkivallan pelossa uhrikokemus vaikuttaa eri lailla yhteispystyvyyden eri tavoin kokevien ryhmiin. Niillä, joilla ei ole uhrikokemusta, kokemukset yhteispystyvyydestä eivät juurikaan vaikuta työpaikkaväkivallan pelon riskiin. Riski kokea työpaikkaväkivallan pelkoa on kui-

tenkin pienin korkean yhteispystyvyyden kokevien ryhmässä. Uhrikokemus kasvattaa riskiä kokea työpaikkaväkivallan pelkoa kaikissa ryhmissä. Riski pelätä työpaikkaväkivaltaa kasvaa eniten korkean yhteispystyvyyden kokevien ryhmässä. Matalan ja keskitason yhteispystyvyyden ryhmissä uhrikokemus kasvattaa riskiä samansuuruisesti. Tuloksia voidaan tulkita niin, että uhrikokemus vaikuttaisi eniten siihen ryhmään, joka kokee asuinalueensa yhteispystyvyyden korkeaksi ja kasvattaisi eniten heidän pelkoaan.

Kuvio 4. Uhrikokemusten ja asuinalueen koetun yhteispystyvyyden interaktio työpaikkaväkivallan pelkoon.

Tarkastellessa interaktioita voidaan todeta, että uhrikokemukset vaikuttavat aineiston mukaan eri lailla eri ryhmiin. Uhrikokemus kasvattaa enemmän riskiä kokea katuväkivallan pelko helposti toimeentulevien ryhmässä ja työpaikkaväkivallan osalta korkean yhteispystyvyyden kokevien joukossa. Nämä yhteydet ovat tilastollisesti merkitseviä kaikkien vakiointien jälkeen. Havaitut interaktiot vaikuttaisivat puoltavan herkistymisteoreettista tulkintaa, jonka mukaan uhrikokemus lisää parempiosaisten riskiä pelätä väkivaltaa, kun taas huono-osaisilla pelko ei lisääntyisi samassa määrin uhrikokemuksen myötä. Huono-osaisemmilla on korkeampi riski pelätä, kun heillä ei ole uhrikokemusta fyysisestä väkivallasta, mutta uhrikokemus ei nosta väkivallan pelkoa niin voimakkaasti kuin parempi-

osaisten kohdalla. Katuväkivallan kohdalla uhrikokemus nostaa ainoastaan vähän toimeentulonsa heikoksi arvioivien katuväkivallan pelkoa. On tosin huomioitava, että useiden muuttujien välillä ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä interaktioita. Katuväkivallan pelossa fyysisen väkivallan uhrikokemusten ja muiden sosiaalista huono-osaisuutta kuvaavien muuttujien välillä (pääasiallinen toiminta ja ympäristön ominaisuudet) välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää tulosta. Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla interaktiota ei löytynyt fyysisten uhrikokemusten ja sukupuolen, koetun toimeentulon tai asuinalueen koetun epäjärjestyksen välillä. Perheväkivallan pelon kohdalla ei ollut yhtään tilastollisesti merkitsevää interaktiota.

7 Johtopäätökset

7.1 Yhteenveto ja keskustelua tuloksista

Tässä luvussa tarkastellaan tutkielman tulosten suhdetta aiempaan tutkimukseen. Tarkoitus on luoda katsaus siihen, mitä tämän tutkielman perusteella voidaan todeta sosiaalisen huono-osaisuuden ja omien uhrikokemusten yhteydestä suomalaisten väkivallan pelkoihin. Luvun aluksi esitetään lyhyesti, millaista tukea rikosuhriperustaisuus- ja yleisturvattomuushypoteesit saavat tutkielman tulosten perusteella. Hypoteesien tarkastelun jälkeen käydään läpi jokaisen muuttujaryhmän yhteydet eri väkivallan pelkoihin ja pohditaan, selittävätkö samat tekijät katuväkivallan, työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan pelkoja. Tutkielmassa käytetyn aineiston perusteella sekä uhrikokemuksilla että sosiaalisella huono-osaisuudella on yhteys väkivallan pelkoihin. Tarkastellut muuttujat vaikuttivat samansuuntaisesti jokaisen väkivallan pelon kohdalla, jos niiden välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys. Suomalaisten väkivallan pelkoon yhteydessä olevat tekijät riippuvat kuitenkin osin tarkastellusta väkivaltatyypistä. Luvun lopussa pohditaan tutkielman rajoituksia ja jatkotutkimusehdotuksia.

Rikosuhriperustaisuushypoteesi sai tulosten perusteella vahvistusta, sillä uhrikokemukset lisäsivät suomalaisten riskiä kokea väkivallan pelkoja. Suomalaisten väkivallan pelko näyttää siten osin selittyvän väkivaltakokemuksilla, varsinkin perheväkivallan pelkoa selittivät lähinnä uhrikokemukset. Suomalaisten nuorten uhrikokemusten on niin ikään havaittu olevan eniten yhteydessä kotona koettuun väkivallan pelkoon (Holstila 2012). Katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan peloissa uhrikokemukset eivät kumonnet muiden selittäjien osuutta. Interaktiotarkastelujen perusteella rikosuhriperustaisuushypoteesi vaikuttaisi joissain kohdin toimivan paremmin hyväosaisten kuin huono-osaisten kohdalla.

Yleisturvattomuushypoteesia edustavat sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujat selittivät parhaiten katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoja. Näitä pelkoja ei voitu tulkita ainoastaan kokemuksellisen pelon käsitteellä, sillä muiden muuttujien yhteys pelkoihin pysyi vahvana uhrikokemusten vakioimisesta huolimatta. Näihin pelkoihin yhdistyy ilmaisullisen pelon piirteitä, joiden mukaan rikos on vertauskuva sosiaalisille ongelmille ja pelon taustalla vaikuttaa huoli jostain muustakin kuin omasta riskistä joutua väkivallan uhriksi (Jackson 2004). Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla yhteys ei kuitenkaan vaikuta

niin selvältä kuin katuväkivallan pelon kohdalla. Työpaikkaväkivallan pelko vaikuttaisi jäävän näiden kahden hypoteesin välimaastoon.

Haavoittuvuuden käsite vaikuttaa molempien hypoteesien taustalla. Tyypillisinä haavoittuvaisina nähtyjä ryhminä ovat vanhukset, naiset ja heikosti toimeentulevat (Hale 1996, 95), myös uhrikokemus voi vaikuttaa haavoittuvuuden tunteeseen (Jackson & Gray 2010). Tutkielman tulokset eivät tukeneet haavoittuvuuden yhteyttä väkivallan pelkoihin iän suhteen, vaan vanhuksilla oli itseasiassa pienempi riski pelätä katuväkivaltaa kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Iällä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muihin väkivallan pelkoihin. Tukea haavoittuvuuden ja väkivallan pelkojen väliselle yhteydelle antavat tulokset naisten ja sosiaalisesti huono-osaisten ryhmien suuremmasta riskistä pelätä väkivaltaa miehiin ja parempiosaisiin verrattuna, sekä uhrien korkeampi todennäköisyys pelätä väkivaltaa verrattuna niihin, joilla ei ole uhrikokemuksia.

Yksilön ominaisuuksien tarkastelun perusteella naisilla oli miehiä korkeampi riski pelätä kaikkia väkivaltatyyppejä. Tulos on yhdenmukainen aikaisemman tutkimuksen kanssa (esim. Hale 1996; Kemppainen 2014). Uhrikokemusten mukaantulo malleihin ei juurikaan vaikuttanut sukupuolen ja väkivallan pelkojen yhteyteen, näin ollen tulosten mukaan naisten väkivallan pelot eivät selittyisi sillä, että naisilla aikaisemmat uhrikokemukset olisivat yleisempiä. Naisten korkeampien pelkojen taustalla voi vaikuttaa esimerkiksi miesten vähemmän raportoima väkivallan pelko ja sosialisatioon liittyvät piirteet (ks. luku 4.1 ja 4.2). On syytä huomioida, että uhritutkimuksissa raportoidaan laajemmin eri väkivallan teoista ja niihin sisältyvät myös lievemmat väkivallan muodot kuin poliisiin tilastoissa. Uhritutkimuksissa uhrikokemukset jakautuvat yleisesti tasaisemmin sukupuolten välillä. Vakavamman väkivallan uhrikokemukset keskittyvät tyypillisemmin miehille ja poliisiin tilastoissa miehet joutuvat useammin väkivallan kohteeksi. (Kääriäinen ym. 2016, 58–65.) Iän vaikutuksesta rikospelkoihin on aiemmassa tutkimuksessa saatu vaihtelevia tuloksia (Hale 1996). Tässä tutkielmassa ikä selitti kaikki muuttujat sisältävässä mallissa tilastollisesti merkitsevällä tasolla ainoastaan katuväkivallan pelkoa. Iän yhteys pelkoon heikkeni etenkin silloin, kun omat uhrikokemukset vakioitiin. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että osaselitys nuorempien ikäryhmien korkeammalle pelolle on korkeampi äskettäin koetun väkivallan määrä. Suomessa väkivallan uhriksi joutumisen onkin huomattu painottuvan nuoriin ikäryhmiin (Kääriäinen ym. 2016, 58–65). Etniseen vähemmistöön kuuluminen on usein yhdistetty korkeimpiin rikospelkoihin (mm. Hale 1996; Wyant 2008). Tutkielman tuloksissa Suomessa syntyneet pelkäsivät enemmän

katuväkivaltaa, työpaikkaväkivallan ja perheväkivallan kohdalla syntymämaalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä pelkoon. Etnisyyden yhteys rikospelkoihin voi välittyä muiden muuttujien kautta, tähän näkökulmaan palataan myöhemmin tutkielman jatkokatkimusehdotuksissa.

Interaktiotarkasteluissa havaittiin, että nuorilla naisilla oli suurin riski pelätä katuväkivaltaa verrattuna muihin ryhmiin. Tämä on yhteneväinen tulos aiemman suomalaisen tutkimuksen kanssa (Heiskanen 2002; Kemppainen ym. 2014). Vastaavaa interaktiovaikutusta ei kuitenkaan löytynyt muiden väkivallan pelkojen kohdalla. Jatkokatkimuksessa olisi syytä selvittää, liittyykö nuorten naisten korkeaan katuväkivallan pelkoon esimerkiksi seksuaalisen väkivallan uhka, joka yleisesti liitetään nuoriin naisiin kohdistuvaksi. Tarkasteltaessa sukupuolen yhteyttä katuväkivallan pelkoon vaikuttaisi siihen liittyvän objektiivista riskiä enemmän subjektiivinen riski. Koskelan (2009, 84–90) mukaan yksilön ominaisuuksiin liittyviä yhteyksiä tarkastellessa olisi syytä huomioida laskennallisen riskin malliin liittyvä problematiikka sekä rakenteellisen väkivallan vaikutus. Laskennallisen riskin malli olettaa ihmisten toimivan samalla tavalla kaduilla ja julkisissa tiloissa. Todellisuudessa eri ryhmät rajoittavat liikkumistaan väkivallan pelon vuoksi eri määrin. Esimerkiksi naisten ja miesten suhtautuminen väkivallan pelkoon on erilaista ja he käyttäytyvät sen vuoksi eri tavoin. Tämän näkemyksen mukaan väkivallan herättämiä tunteita voisi verrata sukupuolien välillä vain, jos oletetaan sukupuolten suhtautuvan samalla tavalla väkivaltaan ja kokevan sen samoin. Väkivallan pelon on arvioitu heijastavan naisten asemaa yhteiskunnassa ja linkittyvän enemmän rakenteelliseen väkivaltaan eli eri ryhmien erilaiseen asemaan yhteiskunnassa, kuin yksittäisiin tekoihin. (Koskela 2009, 84–90.) Tämän näkemyksen rakenteellisen väkivallan merkityksestä voi sukupuolen ohella yhdistää etnisiin vähemmistöihin sekä sosiaalisesti huono-osaisiin. Esimerkiksi Hautaniemi (2004, 101) teki huomion, jonka mukaan somalipojat välttivät Helsingin ydinkeskustaa korkeamman koetun turvattomuuden vuoksi. Pantazis (2000) puolestaan havaitsi, että heikommin toimeentulevat viettivät pelon takia enemmän aikaa kotonaan ja liikkuiivat vähemmän ulkona pimeän jälkeen. Osa rikospelkoja selittävästä teorioista ehdottaa, että sosiaalista epätasa-arvoa ylläpitävä rakenteellinen väkivalta voi olla tärkeä muuttuja, kun halutaan ymmärtää rikospelkoja ja niiden vaikutuksia hyvinvointiin (Lorenc ym. 2013).

Sosiaalisen huono-osaisuuden yhteydet väkivallan pelkoihin olivat tutkielman päähuomion kohteena. Tulosten perusteella sosiaalinen huono-osaisuus lisäsi riskiä kokea katu- väkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoja. Yksilön sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujia tarkasteltaessa pääasiallinen toiminta ei juurikaan vaikuttanut väkivallan pelkoihin. Työttömät eivät pelänneet enemmän väkivaltaa työssäkäyviin verrattuna. Tulokset poikkeavat Smolej'n ja Kivivuoren (2006) havainnosta, jonka mukaan työttömyys lisäsi suomalaisten väkivallan pelkoa. Tutkimus tarkasteli median seuraamisen yhteyttä väkivallan pelkoihin ja pääasiallinen toiminta oli ainoa muuttuja liittyen sosiaaliseen huono-osaisuuteen (Smolej & Kivivuori 2006). Tässä tutkielmassa tilastollisesti merkitsevä muuttujana yksilön huono-osaisuudessa oli subjektiivisesti koettu toimeentulo: toimeentulonsa hankalaksi arvioineilla oli kohonnut riski pelätä katu- väkivaltaa ja työpaikkaväkivaltaa verrattuna toimeentulonsa helpoksi arvioiviin. Tämän tulos viittaisi siihen, että työttömyyden yhteys väkivallan pelkoihin voisi heijastua hankalaksi koetun toimeentulon välityksellä. Työttömiä voidaan tyypillisesti pitää ryhmänä, joilla on taloudellisia vaikeuksia, joten taloudellinen epävarmuus voisi toimia heillä väkivallan pelkoa lisäävä tekijä. On syytä muistaa, että työpaikkaväkivalta ja sen uhka keskittyy tyypillisesti tiettyille aloille, joista osa on huonommin palkattuja. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, miksi työpaikkaväkivallan pelko oli yleisempää toimeentulonsa heikoksi kokevien kohdalla. (ks. lisää tuonnempana s. 70.)

Asuinalueen ominaisuuksia kuvaavien muuttujien vaikutuksesta rikospelkoihin on saatu monensuuntaisia tuloksia (Brunton-Smith & Sturgis, 2011). Tässä tutkielmassa asuinalueensa epäjärjestyksen korkeaksi arvioineilla oli korkeampi riski kokea katu- väkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoja kuin asuinalueensa epäjärjestyksen alhaiseksi arvioineilla. Asuinalueen koettu yhteispystyvyys selitti katu- väkivallan sekä perheväkivallan pelkoja. Yhteispystyvyyden keski- vertaiseksi kokevilla oli suurin riski pelätä verrattuna ryhmään, joka koki asuinalueen yhteispystyvyyden korkeaksi. Tutkielman tulokset vastaavat hypoteesia, jonka mukaan asuinalueen koetut ominaisuudet vaikuttavat väkivallan pelkoihin niin, että asuinalueen epäjärjestys lisäisi väkivallan pelkoja ja yhteispystyvyys puolestaan vähentäisi niitä.

Ympäristön vaikutuksia käsittelevät tutkimukset koskevat yleensä yhtä rajattua aluetta (Brunton-Smith & Jackson 2012, 56–59). Tämän tutkielman osalta voidaan tehdä johtopäätöksiä koko Suomesta. Korkean epäjärjestyksen alueet voivat kuitenkin paikantua Suomessa suuriin kaupunkeihin ja maaseudulla asuinalueen ominaisuuksien merkitys voi

olla vähäisempää. Verrattaessa tuloksia aiempaan suomalaiseen tutkimukseen voi niitä pitää samansuuntaisina, vaikka käytetyt muuttajat ovat erilaisia ja aiemmat tulokset keskittyvät pääkaupunkiseudulle. Kääriäisen (2002) mukaan asuinalueella koettu turvattomuus oli voimakkaasti yhteydessä alueen työttömyyteen, mutta asuinalueen epäjärjestys lisäsi turvattomuutta asuinalueen koostumuksesta riippumatta. Kemppainen ym. (2014) puolestaan totesivat, ettei vastaajan työttömyys itsessään lisännyt kokemusta oman alueen turvattomuudesta, vaan turvattomuus oli yhteydessä alueen sosioekonomiseen huono-osaisuuteen ja sosiaalisesti tuettuun asumiseen. Korkean epäjärjestyksen ja alhaisen yhteispystyvyyden on havaittu keskittyvän osaan sosiaalisesti tuetuista asunnoista, jotka tyypillisimmin sijoittuvat jo ennestään huono-osaisemmille alueelle Helsingissä (Kortteinen, Elovainio & Vaattovaara 2006). Näiden havaintojen perusteella turvattomuus vaikuttaisi keskittyvän ainakin pääkaupunkiseudulla alueille, jotka ovat sosiaalisesti huono-osaisia ja näille alueille kohdistuisi myös korkea epäjärjestys sekä alhainen yhteispystyvyys. Toisaalta asuinalueen epäjärjestys voi toimia itsenäisenä turvattomuuden selittäjänä. Havainnot ovat siis yhdensuuntaisia tutkielman tulosten kanssa, joiden mukaan asuinalueen sosiaalisella huono-osaisuudella on yhteys väkivallan pelkoihin.

On todettu, että asuinalueen väestöllinen monipuolisuus voisi vähentää väkivaltaa ja siihen liittyvää turvattomuutta (Sirén 2015). Asuinalueella koettu turvattomuus voi puolestaan lisätä eriytymistä, joka puolestaan voi edelleen lisätä turvattomuutta ja rikospelkoja (Hale 1996). Asuinalueiden eriytymiskehitys voi siis lisätä turvattomuuden kokemista. Suomessa on vielä melko vähän asuinalueiden eriytymistä, joten Suomen olosuhteissa asuinalueen ominaisuuksilla ei pakosti ole niin suurta yhteyttä rikoksen uhriksi joutumisen riskiin tai kohonneisiin rikospelkoihin verrattuna esimerkiksi yhdysvaltaiseen tai britannialaiseen kontekstiin. Alueellisen eriytymisen on kuitenkin havaittu vahvistuneen Helsingin, Turun ja Tampereen seuduilla vuosituhaten vaihteen jälkeen. Tulosten mukaan pieni- ja suurituloisten eriytyminen olisi vahvistunut erityisesti Turun ja Tampereen seuduilla sekä Helsingissä. Asuinalueiden eriytymistä olisi tapahtunut enemmän myös synnyinmaan suhteen. (Kauppinen & Vaalavuo 2017.) Suomalaisessa turvattomuus- ja rikospelkokeskustelussa onkin esitetty kasvavaa huolestuneisuutta asuinalueiden eriytymisestä, valikoivasta muuttoliikkeestä ja niiden vaikutuksista turvattomuuden kokemukseen. Kääriäinen (2002) oli huolissaan siitä, että pelko lisääntyy eniten pahimpien työttömyysalueiden hyväosaisten joukossa. Tällöin turvattomuus saattaa kiihdyttää huono-osaisuuden alueellista kasaantumista, kun turvattomilta asuinalueilta hakeutuvat pois ne, joille se on mahdollista. Kortteinen ym. (2005) pohtivat, voiko turvattomuuden tunne

vauhdittaa eriytymistä, joka on alun perin lähtöisin muista tekijöistä. Asuinalueen koettu rauhattomuus, joka oli yhteydessä alueen alhaiseen tulotasoon, oli heidän tutkimuksessaan yhteydessä muuttohalukkuuteen. (Kortteinen ym. 2005.) On myös huomattu, että asuinalueen taloudellinen huono-osaisuus lisäsi yksilötekijöistä riippumatonta väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä, joskin tämä yhteys oli vielä toistaiseksi melko pieni verrattuna yksilötasoisiin tekijöihin (Sirén 2015). Tässä tutkielmassa asuinalueen koetut ominaisuudet olivat yhteydessä varsinkin katuväkivallan pelkoon. Asuinalueen ominaisuuksilla voi siis olla Suomen alueella lisääntyvää merkitystä turvattomuuden kokemuksiin ja eriytyminen voi lisätä turvattomuuden kokemista jo ennestään huono-osaisilla alueilla.

Eriarvoistumiskehitys on liitetty lisääntyneisiin rikospelkoihin (Vauclair & Bratanova, 2016), toisaalta rikospelkojen kasvun taustalla on ehdotettu vaikuttavan kehityskulku, jossa rikokset ovat tulleet osaksi kaikkien, ei ainoastaan köyhien, todellisuutta (Garland 2001). On pohdittava mahdollisuutta, että huono-osaisten ja hyväosaisten kokema turvattomuus on erilaista. Hyväosaisilla on erilaiset mahdollisuudet suojautua rikoksia vastaan, vaikka se olisikin osa heidän todellisuuttaan. Tällöin ryhmät olisivat erilaisessa asemassa, vaikka molemmille olisi samankaltainen käsitys rikosten laajuudesta. Tutkielman interaktiotarkasteluissa pyrittiin vastaamaan siihen, riippuuko omien uhrikokemusten yhteys väkivallan pelkoihin huono-osaisuudesta. Tarkastelussa havaittiin, että hyväosaisten pelko vaikuttaisi joidenkin muuttujien kohdalla kasvavan voimakkaammin uhrikokemuksen jälkeen kuin huono-osaisilla. Uhrikokemukset vaikuttivat enemmän toimeentulonsa helpoksi kokevien kuin toimeentulonsa hankalaksi kokevien katuväkivallan pelkoon. Uhrikokemukset kasvattivat myös työpaikkaväkivallan pelkoa enemmän niiden joukossa, jotka kokivat asuinalueensa yhteispystyvyyden korkeaksi kuin niiden joukossa, jotka arvioivat sen alhaiseksi. Molemmissa tarkasteluissa huono-osaisilla oli suurempi riski pelätä, kun tarkasteltiin ryhmää, jolla ei ollut uhrikokemusta. Nämä tulokset vastaavat tulokintaa, jonka mukaan hyväosaisilla, jotka eivät ole joutuneet rikoksen uhreiksi, ei olisi yhtymäkohtaa maailmaan, jossa on läsnä väkivallan uhriksi joutumisen riski. Vasta oma-kohtainen uhrikokemus toisi tämänkaltaisen turvattomuuden osaksi heidän todellisuuttaan, jolloin tapa hahmottaa maailmaa muuttuisi uhrikokemuksen myötä ja lisäisi väkivallan pelkoja enemmän kuin sellaisella henkilöllä, jolle väkivalta on tutumpi ilmiö esimerkiksi lähiympäristön takia. Huono-osaisilla turvattomuus olisi läsnä arjessa riippumatta henkilökohtaisista uhrikokemuksista, joten varsinaisella uhrikokemuksella ei olisi enää niin suurta pelkoa lisäävää vaikutusta. Taustalla olevana mekanismina voi olla, että uhrikokemuksen jälkeen yksilö voi kokea itseänsä haavoittuvaisemmaksi. Uhrikokemus

lisäsi hyväosaisten pelkoja lisäämällä heidän haavoittuvuuden tunnettaan. Huono-osaiset olisivat haavoittuvaisessa asemassa jo aiemmin, joten uhrikokemus ei enää vaikuttaisi heihin niin voimakkaasti.

Tulkinnoissa on syytä huomioida herkistymisteoreettinen näkökulma (ks. Kivivuori 2014), jonka mukaan paremmin toimeentulevat ovat herkempiä tulkitsemaan tekoja väkivallaksi. Kun yhä useammat teot luokitellaan väkivallaksi, on enemmän pelättäviä asioita, tällöin uhrikokemus lisäsi turvattomuutta herättäviä tulkintoja hyväosaisten uhrien kohdalla. Uhrikokemus voisi voimistaa hyväosaisten herkistymistä entisestään ja heidän pelot lisääntyisivät sen takia voimakkaammin uhrikokemuksen jälkeen. Ympäristön koettuihin ominaisuuksiin liittyen aiemmin turvallisena koettu ympäristö voitaisiin tulkita uhkaavammaksi ja pelottavammaksi ja tämä aiheuttaisi pelkojen lisääntymistä. Huono-osaisien kohdalla on syytä huomioida turtuneisuuden prosessi, jonka mukaan huono-osaiset tottuvat asuinalueensa pelkoa herättäviin vihjeisiin ja heidän rikospelkonsa laskevat turtumisen myötä (Franklin ym. 2008). Tämä mekanismi voisi vaikuttaa siihen, että huono-osaisien pelko vaikuttaisi pysyvän samalla tasolla uhrikokemuksista huolimatta. Brunton-Smith ja Sturgis (2011, 356) esittävät aiheeseen poikkeavan tulkinnan. He huomasivat, että erityisesti ensimmäisen oman uhrikokemuksen jälkeen asuinalueen rikosluvut määrittivät enemmän rikospelkoja. Jos yksilö joutui toistuvasti uhriksi, ei rikosluvuilla ollut enää niin voimakasta yhteyttä rikospelkoihin. Heidän tulkintansa mukaan väkivallalla asuva voi tulkita yhden rikostapahtuman poikkeuksena. Puolestaan korkean rikollisuuden alueella asuvat voivat pitää uhrikokemusta indikaattorina siitä, miten helposti he voivat joutua rikoksen uhriksi uudelleen. Heidän tutkimuksessaan havaittu yhteys liittyi alueen rikostasoihin, jotka edustavat objektiivista riskiä. (Brunton-Smith & Sturgis 2011, 356.) Tässä tutkielmassa esitetty tulkinta liittyy alueen koettuihin ominaisuuksiin, jotka edustavat subjektiivista riskiä. Voi olla, että uhrikokemukset vaikuttavat rikospelkoihin eri tavoin riippuen siitä, perustuuko uhriksi joutumisen riski ympäristön oikeisiin ominaisuuksiin vai yksilön tulkintoihin ympäröivästä todellisuudesta.

Tarkasteluissa ei kuitenkaan löytynyt interaktiovaikutusta kaikkien huono-osaisuutta kuvaavien muuttujien ja uhrikokemusten välillä. Perheväkivallan pelon kohdalla ei löytynyt yhtään tilastollisesti merkitsevää interaktiota. Toisaalta perheväkivallan pelossa tilastollisesti merkitsevinä selittävinä muuttujina toimivat ainoastaan sukupuoli ja uhrikokemukset, eivätkä sosiaalista huono-osaisuutta kuvaavat muuttujat selittäneet perheväkivallan pelkoa. Katuväkivallan pelossa asuinalueen ominaisuuksilla ja uhrikokemuksella ei ollut

interaktiovaikutusta, uhrikokemus ei siis vaikuttaisi eri tavalla katuväkivallan pelkoon ryhmissä, jotka kokevat asuinalueensa ominaisuudet eri tavoin. Tämä ei tukisi edellä mainittua tulkintaa siitä, että uhrikokemus vaikuttaisi enemmän hyväosasten tulkintoihin asuinympäristön turvattomuudesta ja maailmankuvan muuttumiseen katuväkivallan osalta. Työpaikkaväkivallan pelon kohdalla ei löytynyt interaktiota uhrikokemusten ja koettujen tulojen tai asuinalueella koetun epäjärjestyksen kanssa. Uhrikokemukset eivät siis ole yhteydessä eri lailla työpaikkaväkivallan pelkoon koetun toimeentulon eri ryhmissä. Tämä voi osittain johtua siitä, että työpaikkaväkivallassa uhrikokemukset keskittyvät selkeämmin tietyille aloille, eikä toimeentulonsa korkeaksi kokevat joudu kohtaamaan työpaikkaväkivaltaa siinä määrin kuin heikommin tienaavat (Piispa & Hulkko 2010, ks. myös s. 70). Uhrikokemusten ja asuinalueen koetun epäjärjestyksen interaktion puuttuminen ei myöskään tue aiempaa tulkintaa, vaan tulkinta pätesi vain asuinalueen koetun yhteispystyvyyden eri ryhmissä.

Yhteenvedona tutkielmassa käytetyistä sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujista voidaan havaita, että ne yhdistyvät suomaisten katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoihin eli huono-osaisuus, varsinkin hankalaksi koettu toimeentulo ja asuinalueen epäjärjestys, vaikuttaisivat lisäävän suomalaisten riskiä kokea näitä väkivallan pelkoja. Tämän havainnon perusteella voidaan olettaa, että taloudellinen epävarmuus loisi turvattomuuden tunnetta, jota voidaan heijastaa rikospelkoihin. Tämä vastaa yleisturvattomuushypoteesin mukaista tutkimusta, jonka mukaan elämän muita epävarmuuksia kanavoidaan rikospelkoihin (vrt. esim. Farrall ym. 2009; Smolej & Kivivuori 2006). Interaktiotarkastelujen perusteella uhrikokemus voi vaikuttaa joidenkin muuttujien kohdalla eri tavoin hyväosaisiin. Havaituissa tilastollisesti merkitsevissä yhteyksissä uhrikokemukset eivät lisänneet huono-osaisten väkivallanpelkoa. Hyväosaisten kohdalla uhrikokemus puolestaan lisäsi väkivallan pelkoa ja hyväosaiset uhrin vaikuttaisivat pelkäävän enemmän kuin huonoosaiset uhrin.

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan selittävätkö samat muuttujat eri väkivallan pelkoja. Suoranainen vertailu väkivallan pelkojen välillä ei ole mahdollista, koska tutkielmassa on käytetty erilaisia aineiston rajauksia eri väkivallan pelkojen kohdalla. Tästä huolimatta on mielenkiintoista tarkastella karkeammalla tasolla, missä määrin väkivallan peloissa on toisistaan poikkeavia piirteitä. Eri väkivaltatyypeillä on omia ominaispiirteitä, joten on perusteltua olettaa, että eri väkivaltatyyppejä pelätään eri yksilöiden parissa. Yhdistävinä tekijöinä kaikissa väkivallan peloissa oli, että sukupuolella oli tilastollisesti merkitsevä

yhteys niihin kaikkiin: naiset pelkäsivät kaikkea väkivaltaa enemmän kuin miehet. Tämän saman voi todeta uhrikokemuksista, väkivallalla uhatut ja fyysistä väkivaltaa kokeneet pelkäsivät kaikkea väkivaltaa enemmän verrattuna niihin, joihin ei ollut kohdistunut näitä tekoja. Seuraavaksi pohditaan vielä kootusti eroja, joita löytyi väkivallan pelkojen välillä.

Katuväkivallan pelkoon liittyi eniten tilastollisesti merkitseviä muuttujia. Katuväkivallan pelon kohdalla uhrikokemukset olivat yksi, mutta eivät merkittävien pelkoa selittävä muuttuja. Katuväkivallan pelkoon yhdistyvät selkeimmin yleisturvattomuushypoteesi ja pelon ilmaisullinen puoli. Tutkielman havaintojen perusteella katuväkivallan pelkoa voi kuvata monimuotoiseksi ilmiöksi, jota ei pysty paikantamaan ainoastaan yhteen tekijään. Katuväkivalta on tyypillisemmin tuntemattoman tekijän tekemää väkivaltaa. Uhka kokea katuväkivaltaa uudelleen saman tekijän kohdalta on pieni, tällöin uhkaava henkilö voi periaatteessa olla kuka tahansa ympärillä olevista henkilöistä. Katuväkivallan kohtaamista on hankalampi ennustaa verrattuna muihin väkivaltatyyppeihin.

Työpaikkaväkivallan pelkoa selittivät uhrikokemukset ja huono-osaisuuden muuttujat. Työpaikkaväkivallan pelkoon sekoittuu pelon kokemuksellinen ja ilmaisullinen puoli sekä molemmat tarkastellut hypoteesit. Työpaikkaväkivallan pelon kokemisen riski vaikuttaisi keskittyvän naisille, toimeentulonsa huonoksi kokeville ja niille, joilla on uhrikokemus väkivallalla uhkaamisesta. Suomalaisten kokeman työpaikkaväkivallan pelon on arvioitu olevan enemmän yhteydessä itse ilmiön kehittymiseen kuin yleiseen turvattomuuteen (Sirén ym. 2010, 30). Työpaikkaväkivallan ominaispiirre on sen kasaantuminen tiettyihin ammatteihin. Työpaikkaväkivallan riskiammatteihin kuuluvat erityisesti terveyden- ja sairaanhoitotyö, sosiaalialan hoitotyö sekä vartiointi- ja suojelutyö. Sosiaali- ja terveysalan riskialttiuden havaitsemista väestötasolla korostaa se, että alalla työskentelee huomattavasti useampia henkilöitä kuin kontrollitehtävissä. Suomessa naiset ovat kohdanneet työssään väkivaltaa tai uhkailua miehiä yleisemmin. Tätä eroa on selitetty sukupuolten erilaisesta sijoittumisesta eri ammatteihin, edellä mainituista aloista sosiaali- ja terveysala ovat naisvaltaisia. Taustalla voi vaikuttaa myös ammattiin liittyvät erilaiset odotukset: hoiva-alalle hakeutuessa yksilöllä tuskin on käsitys kohonneesta väkivallan uhasta, kun taas kontrollitehtävissä tämä uhka voidaan hahmottaa jossain määrin kuuluvan osaksi toimenkuvaa (Danielsson & Kääriäinen 2016, 7; Piispa & Hulkko 2010, 14–15). Nämä seikat voivat vaikuttaa siihen, miksi työpaikkaväkivallan pelko korostuu naisten keskuudessa. Työpaikkaväkivallan pelon keskittymistä toimeentulonsa heikoksi ko-

kevien joukkoon voidaan puolestaan selittää sillä, että edellä mainitut alat kuuluvat matalapalkka-aloihin (SVTc 2017). Tämän lisäksi työpaikkaväkivaltaa koetaan useammin työorganisaation hierarkian alemmilla tasoilla, esimerkiksi sairaanhoitajat kohtaavat enemmän työpaikkaväkivaltaa kuin lääkärit (Piispa & Hulkko 2010, 14–15). Naiset tietäevät Suomessa yleisesti miehiä vähemmän (SVTc 2017), joten se voi osaltaan selittää työpaikkaväkivallan keskittymistä naisten ja toimeentulonsa heikoksi kokevien joukkoon. Työpaikkaväkivallassa tekijäprofiili ei ole niin selkeä kuin katuväkivallan tai perheväkivallan kohdalla. Työpaikkaväkivallassa tekijä voi olla tunnettu esimerkiksi aiemmin uhkaavasti käyttäytynyt asiakas, jolloin väkivalta on ennustettavampaa, työpaikkaväkivallan tekijä voi myös olla tuntematon, jolloin väkivalta on arvaamattomampaa.

Perheväkivallan pelkoa selittivät uhrikokemukset ja sukupuoli, muut tekijät eivät juuriin kertonet perheväkivallan pelon ilmiöstä. Suomessa naisten on raportoitu kohtaavan enemmän perheväkivaltaa ja he myös kertovat useammin teoista poliisille tai muille (Danielsson & Salmi 2013), osa sukupuolen yhteydestä voi selittyä sillä, että naiset kertovat tutkimuksissakin enemmän perheväkivallan kokemuksistaan. Tässä tutkielmassa ei löydetty yhteyttä huono-osaisuuden ja perheväkivallan pelon välillä. Suomessa perheväkivallan uhriksi joutumisen riski on kuitenkin havaittu olevan korkeampi niiden joukossa, joilla on taloudellisia ongelmia ja tämä yhteys on voimakkaampi vakavamman väkivallan osalla (Salmi & Danielsson 2014). Jos uhrikokemukset keskittyvät huono-osaisiin, voi perheväkivallan pelko olla vallitsevampaa niiden joukossa, joilla on hankaluuksia toimeentulon kanssa. Yhteyden puuttumisen taustalla voi vaikuttaa huono-osaisten aliedustus (ks. tuonnempana s. 72). Perheväkivalta on luonteeltaan toistuvaa väkivaltaa ja uhri joutuu yleensä väkivallan uhriksi useita kertoja saman henkilön taholta (Ruuskanen 2005, 63). Tämä ilmiön luuteenomainen piirre voisi selittää sen voimakasta yhteyttä aikaisempiin uhrikokemuksiin. Perheväkivallan pelon taustalla on ennustettava uhka: uhri tietää, että hänen on aihetta pelätä, tekijä on aiemminkin käyttänyt väkivaltaa. Perheväkivallassa pelkoa aiheuttaa uhrille tuttu tekijä, jonka hän kohtaa usein. Tällä tavoin väkivallan kohtaaminen on ennustettavampaa uhrin näkökulmasta, koska hän joutuu toistuvasti olemaan tekemisissä uhan aiheuttajan kanssa ja ymmärrettävästi pelkää tekijää.

Mielenkiintoista tuloksissa oli se, että yleisin tarkastelluista peloista oli katuväkivallan pelko, jossa korostuivat yleisturvattomuushypoteesi sekä pelon ilmaisulliset piirteet. Yleisturvattomuushypoteesin mukaisesti rikospelkoihin uudelleen sijoitetaan tiedostamatta muita pelkoja, koska muissa peloissa syylliset eivät ole niin helposti esillä, syylliset

voidaan myös helposti luokitella oman yhteisön ulkopuolella oleviksi (Hollway & Jeffresson 1997). Nämä piirteet toistuvat katuväkivallassa, sen tekijä voidaan usein tunnistaa tai nimetä, mutta kuitenkin hahmottaa yksilönä, joka ei kuulu omaan yhteisöön. Katuväkivallan pelkoon voi yhdistää piirteitä pelon kulttuurista, jossa yhtenä ominaispiirteenä on ihmisten vieraantuminen toisistaan sekä varauksellinen suhtautuminen toisiin, jolloin muut voidaan hahmottaa mahdollisena uhkana itselle ja omalle turvallisuudelle (Furedi, 2002). Väkivallan peloista katuväkivallan pelko yhdistyi eniten vieraan pelkoon. Rikoksiin liitetään usein kuuluvaksi ulkopuolisten syyllistäminen, joka on puolestaan yhdistetty siihen, että se voi rakentaa uskollisuutta yhteisölle ja edesauttaa sosiaalista koheesiota (Douglas 1986). Katuväkivallan pelossa epävarmuudet voidaan heijastaa oman yhteisön ulkopuolelle turvallisesti, koska se omalla tavallaan rakentaa yhteisön sisäistä koheesiota, jonka puute on yhdistetty rikospelkojen lisääntymiseen. Katuväkivallan teot tarjoavat kohteen, johon voidaan yleisturvattomuushypoteesin mukaisesti hyväksytyksi sijoittaa muita pelkoja ja epävarmuuksia. Katuväkivallan pelko voi olla tämän kanavoitumisen vuoksi yleisempää kuin muut väkivallan pelot, jotka linkittyvät enemmän joko itse ilmiöön (työpaikkaväkivallan pelko) tai pelon kokemuksellisiin elementteihin (perheväkivallan pelko). Väkivaltatyypin ominaispiirteet, kuten niiden ennustettavuus ja tekijäprofiili, voivat myös osaltaan vaikuttaa siihen, miten ne yhdistyvät eri hypoteeseihin. Väkivallan tuntematon tekijä liittyisi enemmän yleisturvattomuushypoteesiin ja tuttu tekijä puolestaan rikosuhriperustaisuudenhypoteesiin.

7.2 Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimusehdotukset

Seuraavaksi pohditaan tämän tutkielman rajoitteita sekä millaisia jatkotutkimusehdotuksia tulosten perusteella voidaan tehdä. Tutkielmassa käytetyn aineiston vastausprosentti oli 48,5. Tätä voidaan pitää tyypillisenä kyselytutkimuksen vastausprosenttina (Vehkalahti 2014, 44). KRT:ssa vastaamisaste vaihteli väestöryhmittäin, ja tätä katoa on korjattu jälkiosittamalla. Vastaukset painotettiin vastaamaan jakaumaltaan sukupuolen, 10-vuotissikäryhmän ja maakunnan mukaan ositettua väestöä. Kotimaisten kielten ja vieraskielisten ryhmien suhde on sama kuin ilman vieraskielisten vastaajien yliotantaa. (Danielsson & Salmi 2015, 23.) Aineiston analyysissä käytettiin edellä mainittua analyysipainoa.

Aineiston rajoituksena tulee huomioida sosiaalisesti huono-osaisten kadosta johtuva ali-edustus. Kyselytutkimuksissa on yleisesti havaittu, että korkeatuloiset vastaavat kyselyihin todennäköisemmin ja heikommin toimeentulevat vastaavat kyselyihin vähemmän

(Laaksonen, Kemppainen, Stjernberg, Kortteinen, Vaattovaara & Lönnqvist 2015). Tämän lisäksi heikommin koulutettujen ja todennäköisemmin rikoksen uhreiksi joutuvien on havaittu olevan aliedustettuina tutkimuksissa. Tämä kato voi vaikuttaa siihen, millainen yhteys on sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujien ja selitettävän muuttujan välillä. (Aaltonen & al. 2012.) KRT:n aiemmalla aineistolla tehdyssä tutkimuksessa onkin huono-osaisten aliedustus huomioitu tutkimuksen rajoitteena (Salmi ja Danielsson 2014), joten kysymys on aiheellinen myös tämän tutkielman kohdalla. Huono-osaisuuden yhteys väkivallan pelkoihin voi olla aliarvioitu tästä kadosta johtuen. Tämän lisäksi kato voi vaikuttaa siihen, millaiseksi omien uhrikokemusten ja rikospelkojen yhteys arvioidaan. Väkivallan kohteeksi joutuminen on Suomessa yleisempää sosiaalisesti huono-osaisten joukossa (Aaltonen & al. 2012), joten on mahdollista, että aineisto ei tavoita fyysistä väkivaltaa kokeneita kovin hyvin.

Tutkimusasetelmaan liittyvänä aineiston rajoituksena tässä tutkielmassa on, ettei vuoden 2014 KRT:ssa ollut kysymystä toissijaisista uhrikokemuksista. Aihetta lähestyttiin ainoastaan kysymyksellä: ”Oletteko Te tai joku perheenjäsenenne ilmoittanut Teihin itseenne kohdistuneesta uhkailusta tai väkivallasta Suomen poliisille viimeisen 12 kuukauden aikana?” Samoin kysymys vastaajan median seuraamisen tottumuksista puuttuu. Näin toissijaisten uhrikokemusten vaikutuksen tarkastelu jäi kokonaisuudessaan pois tämän tutkielman muuttujista. Olisi hyvä, jos jatkossa myös nämä muuttujat huomioitaisiin kyseilyssä, mikäli halutaan tarkastella suomalaisten väkivallan pelkoja tarkemmin.

Omiin uhrikokemuksiin liittyvänä metodologisena ongelmana voi pitää sitä, että KRT:ssa kysyttiin uhrikokemuksista vain viimeisen 12 kuukauden ajalta. Tämä kysymyksenasettelu saattaa lisätä pelon näennäistä riippumattomuutta uhrikokemuksista, koska uhriksi joutuminen voi säilyä muistissa pidempään kuin vuoden verran (Heiskanen 2002, 176). Toisena metodologisena kysymyksenä on uhrikokemusten toistuvuus. Toistuva uhrikokemus voi vaikuttaa eri tavalla pelkoon kuin yksittäinen uhrikokemus (vrt. Brunton-Smith & Sturgis 2011). Tämän tutkielman puutteena on, ettei sen analyysissä ollut mukana KRT:ssa ollutta kysymystä uhrikokemusten lukumäärästä. Tämä muuttuja olisi syytä huomioida seuraavissa väkivallan pelkoja kartoittavissa tutkimuksissa. Jatkotutkimuksessa olisi hyvä tarkastella eri väkivaltatyyppeiden eroja uhriksi joutumisen toistuvuudessa. Tällöin saataisiin tarkempaa tietoa siitä, vaikuttaako eri väkivallan pelkojen taustalla erilainen uhriksi joutumisen toistuvuus, kuten tulosten tulkinnassa ehdotettiin. Tutkielmassa pohdittiin niin ikään, voisiko erilainen tekijäprofiili olla yhteydessä siihen, että

eri muuttajat vaikuttaisivat selittävän eri väkivallan pelkoja. Tässä analyysissä ei ole tarkasteltu sitä, kuka on aiheuttanut uhrikokemuksen. KRT:ssa kysytään myös uhrikokemuksen aiheuttajaa, tätä muuttujaa hyödyntämällä väkivallan tekijän yhteyttä eri väkivallan pelkoihin voitaisiin tutkia tarkemmin.

Pelkokysymyksiä tarkastellessa tulisi huomioida, että yksilöiden välillä voi olla eroja siinä, miten kauan he muistavat pelottavat kokemukset ja miten he laskevat kerrat, jolloin he ovat olleet peloissaan. Ei voida myöskään olla varmoja, painottuuko vastauksissa pelkokokemusten toistuminen vai niiden intensiivisyys vai onko kysymyksessä jonkinlainen kombinaatio näistä pelon eri puolista. (Gray ym. 2012, 270–271.) Metodologisen pohdinnan kohteena on, miten KRT:n voisi lisätä rikospelkojen intensiivisyyden mittaamisen uhrikokemusten toistuvuuden ohelle eli onko pelko lievää vai aiheuttaako se ahdistusta. Rikospelkojen seurauksiin liittyen KRT:ssa on kysytty välttämiskäyttäytymisestä, jonka voisi ottaa mukaan yhtenä muuttujana tämän teeman tarkasteluun. Käyttäytymismuutosten lisäksi pelkojen intensiivisyyden mittaamisessa pitäisi huomioida, miten pelot vaikuttavat yksilön psyykkiseen toimintakykyyn: heikentävätkö pelot yksilön elämänlaatua vai korostuuko kokemuksissa pelon funktionaaliset elementit. Yksi vaihtoehto olisi jaotella tarkastellut ryhmät hienovaraisemmin kuin ainoastaan pelkäävien ja pelkäämättömien ryhmiin sekä huomioida, millaisia vaikutuksia pelolla on yksilölle kuten Gray ym. (2011) ehdottavat. Tämä voisi mahdollistaa tarkemman tutkimuksen siitä, mitkä tekijät ovat yhteyksissä pelon eri elementteihin. (vrt. Gray ym. 2011, Gray ym. 2012; Jackson & Gray 2010.)

Yksi tämän tutkielman puutteista on se, ettei siinä tarkasteltu ympäristön ominaisuuksien yhteyttä väkivallan pelkoihin laajemmalla tasolla, eikä esimerkiksi asuinalueen rikostasoja tai asuinalueen työttömyysastetta ole huomioitu, vaikka näillä on aiemmin havaittu olevan yhteys rikospelkoihin (esim. Kääriäinen 2002, Brunton-Smith & Sturgis 2011). Suomessa on niin ikään havaittu, että kaupungissa pelätään enemmän kuin maaseudulla (Kemppainen ym. 2014). Tässä tutkielmassa aineistoa ei tarkasteltu tästä näkökulmasta. Suomessa kaupungeiksi luokitellaan hyvin monenkokoisia paikkoja, joten vaihtelu kaupunkien välillä on suurta. Asuinalueen epäjärjestykseen ja yhteispystyvyyteen liittyvät mekanismit voivat toimia paremmin urbaaneissa ympäristöissä kuin maaseudulla. Tätä aihetta olisikin syytä tutkia enemmän: vaikuttaako kaupungin koko rikospelkoihin Suomessa ja miten asuinalueen ominaisuuksien yhteys rikospelkoihin vaihtelee erikokoisten kaupunkien välillä? Asuinalueen moninaisuuden on havaittu alentavan rikospelkoja,

koska se korotti alueella koettua yhteispystyvyyttä (Brunton-Smith & Sturgis 2011), tätä vaikutusta olisi mielenkiintoista testata myös Suomen kontekstissa. Tässä tutkielmassa havaittiin yhteys ympäristön ominaisuuksien ja väkivallan pelkojen välillä, kun aineistoa tarkasteltiin useiden muuttujien avulla. Aihe vaatisi tarkempia tutkimusasetelmia, jos halutaan tutkia yhteyden taustalla vaikuttavia mekanismeja. Tämän tutkielman analyysin perusteella on vaikea tehdä päätelmiä, millä vaikutusmekanismeilla asuinalueen ominaisuudet vaikuttavat väkivallan pelkoihin: lisääkö asuinalueen epäjärjestys ja alhainen yhteispystyvyys väkivallan pelkoja vai lisäävätkö väkivallan pelot näiden ominaisuuksien kokemista. Toisaalta asuinalueen epäjärjestys voi myös vaikuttaa rikospelkoihin viestimällä alueen alentuneesta yhteispystyydestä.

Ympäristön ominaisuuksiin liittyen on havaittu, että osa ihmisistä on herkempiä huomaamaan ympäristössä merkkejä epäjärjestyksestä ja sen myötä he pelkäävät enemmän myös rikollisuutta (Farrall ym. 2009). Tulkinnat ympäristöstä voivat siis vaikuttaa väkivallan pelkoihin. Tässä tutkielmassa havaittiin yhteys asuinalueen ominaisuuksien ja katuväkivallan pelon välillä. Tämän lisäksi asuinalueen koetun epäjärjestyksen ja työpaikkaväkivallan pelon välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys. Jälkimmäisen yhteyden kohdalla on syytä huomioida, että kyseinen muuttuja kuvaa oman asuinalueen koettuja ominaisuuksia ja ihmiset käyvät harvoin töissä samalla alueella kuin missä he asuvat. Asuinalueen ominaisuudet voisivat välittyä työpaikkaväkivallan pelon kokemiseen sen kautta, että osa yksilöistä tulkitsee ympäristön vihjeet herkemmin pelkoa aiheuttaviksi ja tulkintoja turvattomuudesta tehtäisiin herkemmin myös työpaikalla. Toisin sanoen samat yksilöt pelkäisivät useampia eri väkivaltatyyppejä ja se perustuisi osaksi siihen, että ympäristön vihjeet tulkittaisiin herkemmin turvattomuutta aiheuttaviksi. On huomattu, että yhteispystyvyyden ja epäjärjestyksen merkeillä voi olla enemmän merkitystä niille, jotka ovat haavoittuvammassa asemassa yhteiskunnassa (Brunton-Smith & Sturgis 2011), joten pelko voi kasaantua huono-osaisille tässäkin tapauksessa. Toisaalta tapahtumien ketju voi toimia myös toiseen suuntaan: työpaikalla koettu uhka heijastuu ympäristön epäjärjestysvihjeiden tarkkailemiseen ja oma asuinalue tunnetaan turvattommaksi uhkaavien kokemusten jälkeen. Uhkaava kokemus vaikuttaisi haavoittuvuuden tunteeseen ja sitä myötä herkistäisi vihjeille, jotka viestivät siitä, että ympäristön sosiaalinen kontrolli on heikentynyt. Tarvittaisiin tietoa siitä, heijastuvatko uhrikokemukset ympäristöviuhjeiden tarkkailuun ja herkistävätkö uhrikokemukset nimenomaan heikon yhteispystyvyyden huomioimiselle. Yhteispystyvyyden on huomattu selittävän asuinalueen epäjärjestyttä paremmin väkivaltarikollisuuden pelkoa (Alper & Chappell 2012).

Tässä tutkielmassa ei ole tutkittu sitä, pelkäävätkö samat yksilöt eri väkivaltatyyppejä, joten tämän tutkielman perusteella ei voida tehdä yleistystä aiheesta. Olisi mielenkiintoista tarkastella keskittyvätkö eri väkivallan pelot Suomessa jollekin tietylle ryhmälle ja mikä tämä ryhmä on. Lisäksi voitaisiin tutkia, miten haavoittuvuuden eri dimensiot (vrt. Killias 1990) liittyvät tähän ryhmään. Näin saataisiin lisää tietoa siitä, keskittyvätkö pelot nimenomaan sosiaalisesti huono-osaisille. Tarkastelussa voitaisiin eritellä myös sitä, missä määrin yksittäiset väkivallan pelon mittarit kuvaavat samaa pelkoa sekä missä määrin eri väkivallan pelot ovat itsenäisiä ilmiöitä. Näin voitaisiin saada tietoa, vahvistuisiko oletus siitä, että eri väkivallan pelot liittyvät eri vahvuuksilla yleisturvattomuus- tai rikosuhriperustaisuushypoteeseihin. Jatkotutkimuksessa tulisi huomioida, kasautuvatko pelot samoille yksilöille ja jos näin on, ovatko he todennäköisemmin huono-osaisia tai muutoin haavoittuvassa asemassa olevia. Tähän tarkasteluun voisi myös lisätä aiemmin mainitun pelkojen intensiteetin mittaamisen sekä pelkojen vaikutuksen yksilön arkeen.

Ympäristöstä tehtyjen tulkintojen ohella määritelmät väkivallasta voivat vaikuttaa väkivallan pelkoihin. On huomattu, että hyväosaiset luokittelevat useammat teot väkivallaksi (Kivivuori 2014). Tutkielman tulosten mukaan vaikuttaa siltä, että hyväosaiset uhrit pelkäsivät enemmän katuväkivaltaa verrattuna huono-osaisiin uhreihin, kun tarkasteltiin koettua toimeentuloa. Väkivallan määrittelyihin liittyen tästä havainnosta ehdotettiin tulkintaa, jonka mukaan uhrikokemukset lisäsivät hyväosaisten pelkoa, koska se herkistäisi heitä entisestään tulkitsemaan tekoja väkivallaksi, näin heillä olisi enemmän tekoja, jotka voivat aiheuttaa väkivallan pelkoa. Toisaalta Kivivuoren (2014) mukaan väkivallan uhrikokemuksen kokeneet eivät yhtä herkästi luokitelleet lievempiä tekoja väkivallaksi kuin sellaiset henkilöt, jotka eivät itse olleet joutuneet uhriksi. Nämä yhteydet todettiin tutkimuksen päävaikutuksissa (Kivivuori 2014), joten interaktiovaikutus edellä mainitun tulkinnan mukaan voisi olla mahdollinen. Taustalla voi niin ikään vaikuttaa huono-osaisen korkeampi pelko, jolloin uhrikokemus nostaisi hyväosaisilla väkivallan pelon vielä huono-osaisen pelon tasoa korkeammalle. KRT:ssa on kysymys siitä, mitkä teot vastaaja luokittelee väkivallaksi. Ottamalla tämä muuttuja mukaan analyysiin voitaisiin saada tarkempaa kuvausta siitä, vaikuttavatko yksilön määrittelyt väkivallasta väkivallan pelkojen kokemiseen ja miten sosiaalinen huono-osaisuus kietoutuu tähän ilmiöön. Väkivallan määrittelyjen yhteyksiä väkivallan pelkoihin ja huono-osaisuuteen olisikin mielenkiintoista tutkia tarkemmin.

Lopuksi tarkastellaan tutkielmassa tehtyjä havaintoja, jotka voisivat toimia jatkotutkimuksen pohjana. Ensimmäinen havainto on, että pääasiallisen toiminnan osalta ryhmällä ”muu” oli tilastollisesti merkitsevä yhteys perheväkivallan pelkoon. Aineistoa tarkasteltiin myös mallissa, joka oli jaettu naisten ja miesten ryhmiin. Mallissa, jossa oli mukana kaikki selittävät muuttujat, ryhmä ”muu” sai merkitsevän tuloksen ainoastaan naisilla. Tällä ryhmällä oli noin kaksinkertainen riski pelätä perheväkivaltaa verrattuna työssäkäyviin naisiin, muiden ryhmien kohdalla ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Ryhmään ”muu” kuuluivat aineistossa ne henkilöt, jotka ovat työelämän ulkopuolella jostain muusta syystä kuin työttömyys, eläkkeellä oleminen tai opiskelu. Olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, keistä tämä kyseinen ryhmä koostuu. Ryhmään saattaa esimerkiksi kuulua kotiäitejä tai pitkäaikaissairaita henkilöitä, jotka eivät ole oikeutettuja sairaseläkkeeseen. Taustalla voi vaikuttaa uhrin taloudellinen riippuvuus väkivallan tekijään, jolloin uhrikokemukset voivat kasautua tälle ryhmälle, koska tilanteesta lähteminen voi hankalampaa taloudellisen tilanteen vuoksi. Ilmiön tutkimista puolustaisi se, että perheväkivallan pelko näyttäisi ainakin tämän aineiston perusteella selittyvän parhaiten fyysisen väkivallan uhrikokemuksilla, jolloin tähän ryhmään voi olettaa kohdistuvan enemmän fyysistä väkivaltaa. On syytä muistaa, että tutkielmassa on tarkasteltu ainoastaan yhden vuoden tuloksia, joten ilmiö vaatisi tarkempaa ja laajempaa tutkimusta.

Toinen mielenkiintoinen tulos on, että Suomessa syntyneillä oli suurempi riski pelätä katuväkivaltaa verrattuna muualla syntyneisiin. Taustalla voi vaikuttaa se, että muualla syntyneiden joukossa voi olla ryhmiä, jotka ovat synnyinmaassaan kohdanneet vakavaa väkivaltaa, jolloin Suomessa uhat katuväkivallan osalta voivat vaikuttaa tämän ryhmän keskuudessa kovin pieniltä. Kysymyksessä voi siis olla muualla syntyneiden pienempi pelko, eikä Suomessa syntyneiden suurempi pelko. Toisaalta etnisten enemmistöjen kokemat suuremmat rikospelot ovat yhdistetty maan tulonjaon tasapuolisuuteen ja sosiaaliseen tasapainoon. Vauclair ja Bratanova (2016) esittivät tuloksen, jonka mukaan suurten tuloerojen maissa etniseen enemmistöön kuuluvat pelkäävät enemmän rikoksia. He pohtivat, onko näissä tapauksissa enemmistö peloissaan vähemmistöjen tekemistä rikoksista, koska ne hahmotetaan keinona tavoitella tasa-arvoisempaa asemaa varakkaamman enemmistön rinnalla. (Vauclair & Bratanova 2016.) Rikospelkojen on muutoinkin ehdotettu liittyvän pikemminkin valtion sosiaaliseen turvallisuuteen kuin varsinaisiin rikoslukuihin, tällöin sosiaalisia epävarmuuksia vähentämällä voitaisiin vaikuttaa rikospelkoihin (Hummeshheim, Hirtenlehner, Jackson & Oberwittler 2011).

Suomessa rikospelot lisääntyivät 1990-luvulla ja yhtenä tähän kehityskulkuun vaikuttaneena tekijänä on pidetty tuolloin vallinnutta taloudellista lamaa (Sirén ym. 2010). Suomen tuloerot kasvoivat 1990-luvun loppupuolella lähelle nykytasoa. Tuloerot kasvoivat edelleen hieman vuoteen 2007 saakka, jonka jälkeen ne ovat lievästi kaventuneet, kun tarkastellaan tilastoja vuoteen 2014 asti. Vuonna 2015 tuloerot kasvoivat hieman vuoteen 2014 verrattuna. (SVTa; SVTb.) Viime aikoina yhteiskunnallisessa keskustelussa on korostunut lisääntynyt turvapaikanhakijoiden määrä sekä tilanteeseen liittyvät pelot, joita osalla väestöstä on. Keskustelun perusteella osalla väestöstä on voimakkaita turvattomuuden kokemuksia liittyen tähän teemaan. Peilaten näitä näkökulmia Vauclair'n ja Bratanovan (2016) tuloksiin herää kysymys, voisivatko tuloerot vaikuttaa myös Suomessa etnisen enemmistön lisääntyneinä rikospelkoina vai ovatko taustalla muut yhteiskunnalliset muutokset. Kääriäinen ym. (2016, 77) esittävät, että Suomessa vuonna 2015 esiintyneen rikospelkojen kasvun taustalla voi vaikuttaa voimakkaaseen maahanmuuttoon ja turvapaikanhakijoihin kohdistuvat ennakkoluulot, jotka heijastuvat rikospelkoihin. Tämän lisäksi Euroopassa tapahtuneet terrori-iskut voivat heijastua turvattomuuden kokemuksiin ja synnyttää vastakkainasetteluja väestöryhmien välillä. Suomessa on myös havaittu asuinalueiden eriytymistä enenevässä määrin suhteessa syntymämaahan (Kauppinen & Vaalavuo 2017). Rikospelkojen kehityksen taustalla voi siis vaikuttaa useita eri tekijöitä suhteessa Suomen yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

Uusilla KRT-aineistoilla olisikin mielenkiintoista seurata, miten suomalaisten väkivallan pelkoihin yhteydessä olevat muuttajat kehittyvät suhteessa tulonjakoon sekä enemmistöihin ja vähemmistöihin: lisääntyvätkö Suomessa syntyneiden väkivallan pelot vai lisäävätkö osan väestön ennakkoluulot ja vihamieliset kommentit väkivallan pelkoja etnisten vähemmistöjen parissa. Toisaalta analyysissä tulisi jatkossa huomioida paremmin etnisten vähemmistöjen moninaisuus: erilaiset tilanteet syntymämaassa voivat vaikuttaa koettuihin väkivallan pelkoihin ja Suomessa syntynyt henkilö voi kuulua etniseen vähemmistöön, eivätkä ainoastaan he, jotka ovat syntyneet muualla. Rikospelot on useissa tutkimuksissa yhdistetty yhteiskunnalliseen muutokseen, joten rikospeloissa tapahtuvat muutokset voisivat olla mielenkiintoisia tästäkin näkökulmasta ja niitä olisi syytä tutkia myös muillakin muuttujilla kuin vain etnisyydellä. Asuinalueiden eriytyminen ja siinä tapahtuvat muutokset ovat esimerkiksi yksi tekijä, jota olisi mielenkiintoista seurata yhtenä muuttujana väkivallan pelkojen kehityksessä. Tutkielman tuloksien lisäksi tarvitaan syvempää tietoa suomalaisten väkivallan pelkoihin yhteydessä olevista tekijöistä ja niiden

vaikutusmekanismeista. Kvantitatiivisen tutkimuksen ohella tarvittaisiin myös kvalitatiivista tutkimusta aiheesta esimerkiksi siitä, millaisiksi suomalaiset kuvaavat väkivallan pelkojaan ja niiden intensiteettiä sekä millaisiin tilanteisiin väkivallan pelot erityisesti liittyvät.

7.3 Lopuksi

Tässä tutkielmassa on tehty kartoitusta suomalaisten väkivallan pelkoihin liittyen ja tarkasteltu, mitkä tekijät ovat yhteydessä suomalaisten kokemuksiin eri väkivaltatyyppeihin pelkoihin. Tarkastellussa omat uhrikokemukset sekä sosiaalinen huono-osaisuus olivat yhteydessä väkivallan pelkoihin. Eri väkivallan pelkojen välillä oli eroja siinä, kuinka moni muuttuja oli yhteydessä kyseiseen väkivallan pelkoon. Tutkielmassa aihetta lähestyttiin jakamalla muuttujat rikosuhriperustaisuus- kuin yleisturvattomuushypoteeseihin, joista molemmat saivat tukea. Suomalaisten väkivallan peloissa esiintyivät sekä pelon kokemuksellinen että ilmaisullinen puoli. Tässä mielessä tutkielman tulokset kuvaavat hyvin väkivallan pelon kompleksista rakentumista ja päällekkäisten elementtien esiintymistä väkivallan pelossa.

Tulosten perusteella rikosuhriperustaisuushypoteesi päti parhaiten perheväkivallan pelkoon, omakohtaiset rikosuhrikokemukset selittivät parhaiten tätä väkivallan pelkoa. Yleisturvattomuushypoteesi puolestaan päti katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkojen kohdalla. Tutkielman tulosten mukaan näitä kahta suomalaisten väkivallan pelkoa ei voida selittää ainoastaan pelon laskennallisella mallilla, jonka mukaan turvattomuuden tunne olisi suorassa suhteessa koettuun väkivaltaan tai sen kohteeksi joutumisen riskiin. Tämä yhdistyy näkemykseen siitä, että käytännössä ihmiset arvioivat riskejään ja turvattomuuden tunnettaan kokemustensa ja käytössä olevan tiedon avulla, eivätkä ainoastaan laskennallisen riskin perusteella (Koskela 2009). Yleisturvattomuushypoteesin mukaisesti voidaan todeta, että erilaisten elämän epävarmuudet ja uhkat olivat yhteydessä suomalaisten kokemuksiin väkivallan pelkoihin katu- ja työpaikkaväkivallan pelkojen osalta. Rikokset toimivat usein kohteena, johon voidaan heijastaa näitä muualta kumpuavia epävarmuuksia.

Tutkielman päätarkastelun kohteena oli sosiaalisen huono-osaisuuden muuttujien yhteys suomalaisten väkivallan pelkoihin. Yleisturvattomuushypoteesin mukaan huono-osaisilla

turvattomuus olisi enemmän läsnä heidän arjessaan ja sitä myötä myös heidän väkivallanpelkonsa olisivat korkeammat. Tämän lisäksi uhrikokemuksien on todettu kasaantuvan sosiaalisesti huono-osaisille (Aaltonen ym. 2012; Sirén 2015). Tässä tutkielmassa sosiaalinen huono-osaisuus oli yhteydessä varsinkin katuväkivallan ja työpaikkaväkivallan pelkoihin. Huono-osaisuus voi siis vaikuttaa rikospelkoihin kahden mekanismin kautta: huono-osaisuus on yhteydessä aitoon väkivallan riskiin, mutta se näyttää aiheuttavan pelkoja myös epäsuoremman, elämän yleiseen epävarmuuteen liittyvän mekanismin kautta. Huono-osaisuudella vaikuttaisi olevan tärkeä rooli väkivallan pelon yksilötaisoisen vaihtelun selittäjänä. Väkivallan pelot vaikuttaisivat olevan yksi lisä siihen epävarmuuksien ketjuun, joka kohdistuu ankarammin huono-osaisiin (Pantazis 2000). Kemppainen ym. (2014) ovat todenneet aikaisemmin liittyen pääkaupunkiseudun tilanteeseen, että: ”Turvattomuus ei jakaudu tasan”. Tämä tutkielma vahvistaa tätä näkökulmaa ja toteaa ilmiön olemassaolon kansallisesti edustavalla aineistolla.

LÄHTEET

Aaltonen, Mikko, Kivivuori, Janne, Martikainen, Pekka & Sirén, Reino 2012: Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept. *European Journal of Criminology* 9(6), 567-583.

Agnew, Robert S. 1985: Neutralizing the impact of crime. *Criminal justice and behavior* 12 (2), 221–239.

Alkula, Tapani, Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1999: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Alper, Mariel & Chappell, Allison T. 2012: Untangling fear of crime: A multi-theoretical approach to examining the causes of crime-specific fear. *Sociological Spectrum* 32, 346–363.

Box, Steve, Hale, Chris & Andrews, Glen 1988: Explaining Fear of crime. *British Journal of Criminology* 28 (3), 340-356.

Brunton-Smith, Ian 2011: Untangling the relationship between fear of crime and perceptions of disorder - Evidence from a Longitudinal Study of Young People in England and Wales. *British Journal of Criminology* 51, 885–899.

Brunton-Smith, Ian & Jackson, Jonathan 2012: *Urban Fear and Its Roots in Place*. Teoksessa: Ceccato, Vania (toim.): *The Urban Fabric of Crime and Fear*. Dordrecht: Springer.

Brunton-Smith, Ian, Jackson, Jonathan & Sutherland, Alex 2014: Bridging Structure and Perception - On the Neighbourhood Ecology of Beliefs and Worries About Violent Crime. *British Journal of Criminology* 54, 503–526.

Brunton-Smith, Ian & Sturgis, Patrick 2011: Do Neighborhoods generate fear of crime? An empirical test using the British Crime Survey. *Criminology* 49 (2), 311 –369.

Collins, Rachael E. 2016: Addressing the inconsistencies in fear of crime research: A meta-analytic review. *Journal of Criminal Justice* 47, 21–31.

Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha 2016: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *Katsauksia* 13/2016. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Danielsson, Petri & Salmi, Venla 2013: Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *OPTL:n verkkokatsauksia* 34/2013. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Danielsson, Petri & Salmi, Venla 2015: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *Katsauksia* 3/2015. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Douglas, Mary 1986: *Risk Acceptability According to the Social Sciences*. London: Routledge & Kegan Paul.

Garland, David 2001: *The culture of control: crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.

Gray, Emily, Jackson, Jonathan & Farrall, Stephen 2011: Feelings and functions in the fear of crime – Applying a New Approach to Victimisation Insecurity. *British Journal of Criminology* 51, 75–94.

Gray, Emily, Jackson, Jonathan & Farrall, Stephen 2012: In Search of the Fear of Crime: Using Interdisciplinary Insights to Improve the Conceptualisation and Measurement of Everyday Insecurities. Teoksessa: Gadd, David, Karstedt, Susanne & Messner Steven F. (toim) 2012: *The SAGE Handbook of Criminological Research Methods*. London: SAGE Publications.

Farrall, Stephen, Jackson, Jonathan & Gray, Emily 2009: *Social Order and the Fear of Crime in Contemporary Times*. Oxford: Oxford University Press.

Ferraro, Kenneth F. & LaGrange, Randy 1987: The Measurement of Fear of Crime. *Sociological Inquiry* 57, 70–101.

Furedi, Frank 2002: *Culture of fear: risk-taking and the morality of low expectation*. Revised edition. London: Continuum.

Franklin, Travis W., Franklin, Cortney A. & Fearn, Noelle E. 2008: A Multilevel Analysis of the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. *Social Justice Research* 21, 204–227. DOI 10.1007/s11211-008-0069-9.

Hale, Chris 1996: Fear of Crime: a review of the literature. *International Review of Victimology* 4, 79–150.

Hautaniemi, Petri 2004: *Pojat!: Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Heiskanen, Markku, 2002: *Väkivalta, pelko, turvattomuus – Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen*. Helsinki: Tilastokeskus.

Hollway, Wendy & Jefferson, Tony 1997: The risk society in an age of anxiety: situating fear of crime. *The British Journal of Sociology* 48 (2), 255–266.

Holstila, Anna-Leena 2012: *Nuorten kokema väkivallan pelko: rikosten seurausta vai yleisen turvattomuuden heijastusta? Pro gradu -tutkielma*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hummelsheim, D., Hirtenlehner, H., Jackson, J., & Oberwittler, D. 2010: Social insecurities and fear of crime: A cross-national study on the impact of welfare state policies on crime-related anxieties. *European sociological review* 27 (3), 327–345. DOI:10.1093/esr/jcq010.

Jackson, Jonathan 2004: Experience and Expression – Social and Cultural Significance in the Fear of Crime. *British Journal of Criminology* 44, 946–966.

Jackson, Jonathan & Gray, Emily 2010: Functional fear and public insecurities about crime. *British Journal of Criminology* 50, 1–22

Jackson, Jonathan, Gray, Emily & Brunton-Smith, Ian 2010: Decoding Disorder: On Public Sensitivity to Low-Level Deviance. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1567953>.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto 2007: Määrällisiä tarinoita – Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kauppinen, Timo M. & Vaalavuo, Maria 2017: Työkäisen väestön alueellinen eriytyminen synnyinmaan ja tulotason mukaan suurilla kaupunkiseuduilla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. http://urmi.fi/wp-content/uploads/2017/04/URMI_kaupunkianaalyysi_1.pdf. (Viitattu 28.4.2017).

Kemppainen, Teemu, Lönnqvist, Henrik & Tuominen, Martti 2014: Turvattomuus ei jakaudu tasan Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (1), 5–20.

Killias, Martin 1990: Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime. *Violence and Victims* 5 (2), 97-108.

Kivivuori, Janne 2014: Understanding Trends in Personal Violence: Does Cultural Sensitivity Matter? *Crime and Justice* 43 (1), 289–340.

Koskela, Hille 2009: Pelkokierre: Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kortteinen, Matti, Elovainio, Marko & Vaattovaara, Mari 2006: Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (1), 3–13.

Kortteinen, Matti, Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari 2005: Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2), 121–131.

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Logistinen regressio. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/logregressio/logistinen.html> (Viitattu 1.3.2017)

Kääriäinen, Juha 2002: Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä – Asuinalueiden erilaistuminen ja turvattomuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (3), 214–222.

Kääriäinen, Juha, Lehti Martti, Danielsson, Petri, Aaltonen, Mikko, Kuitunen, Laura & Salmi, Venla 2016: Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Julkaisussa: Rikollisuustilanne 2015 – Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimuksen valoisissa. Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

Laaksonen, Seppo, Kemppainen, Teemu, Stjernberg, Mats, Kortteinen, Matti, Vaattovaara, Mari & Lönnqvist, Henrik 2015: Tackling city-regional dynamics in a survey using grid sampling. *Survey Research Methods* 9 (1), 45-55.

Larsson, Daniel 2009: Fear of Crime among the poor in Britain and Sweden. *International Review of Victimology* 15, 223-254.

Lorenc, Theo, Petticrew, Mark, Whitehead, Margaret, Neary, David, Clayton, Stephen, Wright, Kath, Thomson, Hilary, Cummins, Steven, Sowden, Amanda & Renton, Adrian 2013: Fear of crime and the environment: systematic review of UK qualitative evidence. *BMC Public Health* 2013, 13:496. <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/13/496>.

Melde, Chris, Berg, Mark T. & Esbensen, Finn-Aage 2016: Fear, Social Interactions, and Violence Mitigation. *Justice Quarterly* 33 (3), 481–509.

Metsämuuronen, Jari 2005: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.

Nilsson, A. & Estrada, F. 2003: Victimization, inequality and welfare during an economic recession. A study of self-reported victimization in Sweden 1988–1999. *British Journal of Criminology* 43, 655–672.

Nummenmaa, Lauri 2009: Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki : Tammi.

Pantazis, Christina 2000: Fear of crime, vulnerability and poverty. *British journal of criminology* 40 (3), 414-436.

Piispa, Minna & Hulkko, Laura 2010: Työväkivallan riskiammatit. Työturvallisuuskeskuksen raporttisarja 1/2010. Työturvallisuuskeskus TTK. https://ttk.fi/files/1660/Tyovavakivallan_riskiammatit.pdf.

Rita, Hannu 2005: Vetosuhte (odds ratio) ei ole todennäköisyyksien suhde. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2004, 207–212.

Ruuskanen, Minna 2005: Hätävarjelu ja parisuhdeväkivalta: Rikosoikeudellinen ja diskurssianalyttinen tutkimus. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Salmi, Venla & Danielsson, Petri 2014: Intimate partner violence victimization and household financial strain. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 15:2, 159-166. DOI: 10.1080/14043858.2014.957002.

Sampson, Robert J., Raudenbush, Stephen & Earls, W. Felton 1997: Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science* 277, 918-924.

Scarborough, Brittney K., Like-Haislip, Toya Z., Novak, Kenneth J., Lucas, Wayne L. & Alarid, Leanne F. 2010: Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime. *Journal of Criminal Justice* 38, 819–826.

Shaw, Clifford R. & McKay, Henry D. 1942: Juvenile Delinquency and urban areas. A Study of Rates of Delinquency in Relation to Differential Characteristics of Local Communities an American Cities. Revised edition 1969. Chigaco: The University of Chicago Press.

Sirén, Reino 2015: Joutuvatko huono-osaisilla alueilla asuvat muita useammin uhkailun ja väkivallan kohteeksi? Yksilötekijät ja kaupunkien asuin ympäristö rikosten kohteeksi joutumisen selittäjinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6), 601–616.

Sirén, Reino 2011: Uuden rikosuhritutkimuksen kehittäminen: Valtakunnallisen väestökyselyn sisällön ja toteutuksen suunnittelua. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha 2010: Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009 : Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Smolej, Mirka & Kivivuori, Janne 2006: The Relation Between Crime News and Fear of Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 211 (7), 211–227.

Suomen virallinen tilasto (SVT)a: Tulonjaon kokonaistilasto [verkkopublication]. ISSN=1797-3279. tuloerot 2015, 1. Tuloerojen kehitys Suomessa vuodesta 1995 vuoteen 2015 . Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjkt/2015/02/tjkt_2015_02_2016-12-20_kat_001_fi.html. (Viitattu: 3.4.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT)b: Tulonjaon kokonaistilasto [verkkopublication]. ISSN=1797-3279. Tuloerot 2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjkt/2015/02/tjkt_2015_02_2016-12-20_tie_002_fi.html. (Viitattu: 23.4.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT)c: Palkkarakenne [verkkopublication]. ISSN=1799-0076. Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/pra/index.html> (viitattu: 18.10.2017)

Sutton, Robbie M. & Farrall, Stephen 2005: Gender, socially desirable responding and the fear of crime – Are women really more anxious about crime? *British Journal of Criminology* 45, 212–224.

Tabachnick, Barbara G. & Fidell Linda S. 2014: Using multivariate statistics. 6. Edition. Harlow: Pearson.

Tonry, Michael 2014: Why Crime Rates Are Falling Throughout the Western World. *Crime & Justice* 43, 1–63.

Vauclair, Christin-Melanie & Bratanova, Boyka 2016: Income inequality and fear of crime across the European region. *European Journal of Criminology*, 1–21.

Vehkalahti, Kimmo 2014: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Warr, Mark 2000: Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy. *Criminal Justice* 4, 451–489.

Wyant, Brian R. 2008: Multilevel Impacts of Perceived Incivilities and Perceptions of Crime Risk on Fear of Crime - Isolating Endogenous Impacts. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 45 (1), 39–64.

LIITTEET

Liite 1.

Selitettävä muuttuja

Oletteko viimeisen 12 kuukauden aikana pelännyt joutuvanne väkivallan kohteeksi?

Liikkuessanne iltaisin kodin ulkopuolella

Katuväkivallan pelko

Työssänne tai työtehtävissänne

Työpaikkaväkivallan pelko

Jonkun perheen jäsenen taholta

Perheväkivallan pelko

Selittävät muuttujat

Yksilön ominaisuudet

Sukupuoli

Ikä

Syntymämaa

Missä maassa Te itse synnyitte?

Yleisturvattomuushypoteesi

1. Yksilön sosiaalinen huono-osaisuus

Pääasiallinen toiminta

Mikä seuraavista sopii mielestänne parhaiten kuvaamaan tämänhetkistä tilannettanne?

Työelämässä (myös osa-aikaeläkkeellä), työtön, eläkkeellä, opiskelija, työelämän ulkopuolella muusta syystä

Subjektiiivisesti koettu toimeentulo

Kun kotitaloutenne kaikki tulot otetaan huomioon, onko menojen kattaminen näillä tuloilla: Kuusiportainen asteikko: erittäin hankalaa-hyvin helppoa

2. Asuinalueen koettu huono-osaisuus

Asuinalueen epäjärjestys

Kuinka suurena ongelmana pidätte seuraavia asioita omalla asuinalueellanne:

Neliportainen asteikko: ei lainkaan ongelma-suuri ongelma

- Julkisella paikalla räyhäävät tai juopuneet henkilöt
- Kadulla maleksiva nuoriso
- Ympäristön roskaisuus, epäsiisteys tai jätteet
- Graffitit, töhryt ja muu omaisuuden tahallinen vahingoittamien
- Huumeiden myyjät tai käyttäjät
- Äänekkäät naapurit tai äänekkäs juhliminen

Alueen yhteispystyvyys

Mitä mieltä olette seuraavista oman asuinalueenne yhteisöllisyyttä koskevista väitteistä?

Viisiportainen asteikko: täysin samaa mieltä-täysin eri mieltä

- Asuinalueeni on hyvin yhteisöllinen
- Alueella asuvat ihmiset ovat halukkaita auttamaan toisiaan
- Alueella asuvat ihmiset tulevat hyvin toimeen keskenään
- Alueella asuviin ihmisiin voi luottaa
- Alueella asuvat ihmiset jakavat samat arvot

Kuinka todennäköisesti omalla asuinalueellanne puututtaisiin seuraaviin asioihin?

Viisiportainen asteikko: erittäin todennäköisesti-erittäin epätodennäköisesti

- Jos naapurustonne lapset olisivat luvatta pois koulusta ja maleksisivat kadulla, alueella asuvat ihmiset puuttuisivat asiaan
- Jos nuorisoporukka maalaisi graffiteja seinään, alueella asuvat ihmiset puuttuisivat asiaan
- Jos lapsi käyttäytyisi tönneästi aikuista kohtaan, alueella asuvat ihmiset huomauttaisivat lapselle asiasta
- Jos talosi edustalla olisi tappelu tai jotakuta uhkailtaisiin, naapurisi menisivät väliin
- Jos alueen lähikoulua oltaisiin lakkauttamassa, alueella asuvat ihmiset järjestäytyisivät koulun säilyttämisen puolesta

Rikosperustaisuushypoteesi

Onko joku Teille tuttu tai tuntematon henkilö käyttäytynyt Teitä kohtaan seuraavilla tavoilla viimeisen 12 kuukauden aikana?

Väkivallalla uhkaaminen

- Uhannut puhelimessa, kirjeessä, sähköposti-tai tekstiviestissä vahingoittaa Teitä
- Uhannut kasvokkain vahingoittaa Teitä fyysisesti

Fyysinen väkivalta

- Estänyt liikkumasta tai tarttunut kiinni
- Tyrkkinyt tai töninyt
- Lämäissyt
- Repinyt hiuksista
- Lyönyt nyrkillä
- Lyönyt kovalla esineellä
- Potkinut tai kuristanut
- Käyttänyt jotakin asetta

Liite 2. Faktorianalyysi asuinalueen koetun epäjärjestyksen muuttujista

	Ympäristön epäjärjestys	Kommunaliteetti
Julkisella paikalla räyhäävät tai juopuneet henkilöt	0,775	0,6
Kadulla maleksiva nuoriso	0,693	0,48
Ympäristön roskaisuus, epäsiisteys tai jätteet	0,73	0,533
Graffitit, töhryt ja muu omaisuuden tahallinen vahingoittaminen	0,773	0,598
Huumeiden myyjät tai käyttäjät	0,761	0,578
Äänekkäät naapurit tai ääneäs juhliminen	0,604	0,365
Ominaisarvo	3,62	
Selitysosuus	60,29 %	

Faktorointimenetelmä Maximum Likelihood

Liite 3. Faktorianalyysi asuinalueen yhteispystyvyyden muuttujista

	Yhteispystyvyyys	Kommunaliteetti
Asuinalueeni on hyvin yhteisöllinen	0,718	0,515
Alueella asuvat ihmiset ovat halukkaita auttamaan toisiaan	0,793	0,629
Alueella asuvat ihmiset tulevat hyvin toimeen keskenään	0,764	0,584
Alueella asuviin ihmisiin voi luottaa	0,786	0,618
Alueella asuvat ihmiset jakavat samat arvot	0,729	0,531
Jos naapurustonne lapset olisivat luvatta pois koulusta ja maleksisivat kadulla, alueella asuvat ihmiset puuttuisivat asiaan	0,593	0,352
Jos nuorisoporukka maalaisi graffiteja seinään, alueella asuvat ihmiset puuttuisivat asiaan	0,527	0,278
Jos lapsi käyttäytyisi tönkeästi aikuista kohtaan, alueella asuvat ihmiset huomauttaisivat lapselle	0,568	0,323
Jos talosi edustalla olisi tappelu tai jotakuta uhkailtaisiin, naapurisi menisivät väliin	0,586	0,343
Jos alueen lähikoulua oltaisiin lakkauttamassa, alueella asuvat ihmiset järjestäytyisivät koulun säilyttämisen puolesta	0,425	0,181
Ominaisarvo	4,91	
Selitysosuus	49,21 %	

Faktorointimenetelmä Maximum Likelihood.